

M. ZABORSKI

NÕUANDEID
NOORELE
KALASTAJALE

A-21061

M. ZABORSKI

NÕUANDEID
NOORELE
KALASTAJALE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1956

Originaali tiitel:

Михаил Заборский
СОВЕТЫ МОЛОДОМУ РЫБОЛОВУ

Издательство ЦК ВЛКСМ
«Молодая Гвардия» 1953

Tõlkinud J. Elango

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

AUTORI SAATESÕNA

On üldiselt teada, et õngitsemine on veetlev ja kasulik tegevus.

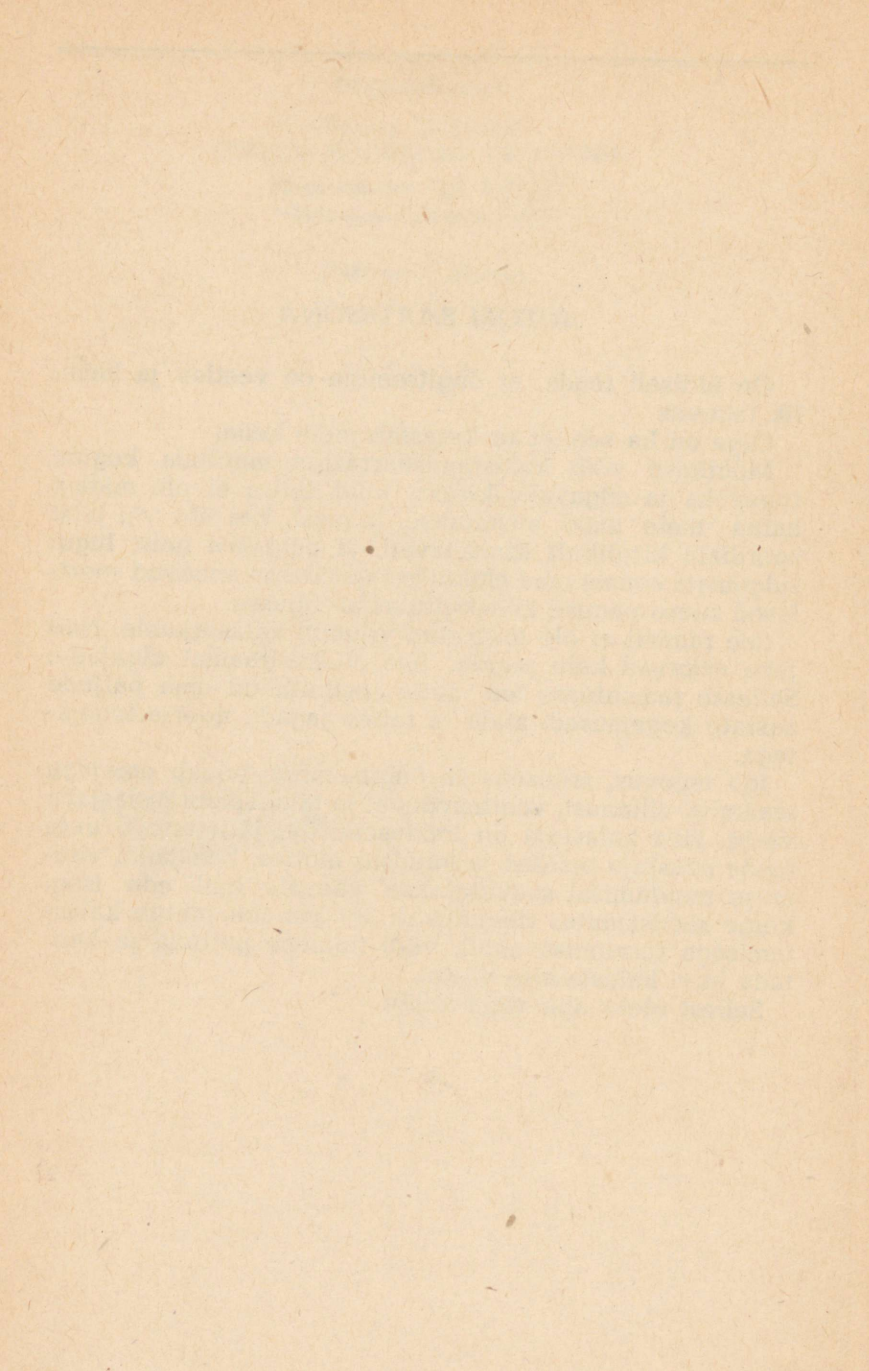
Õige on ka see, et ta karastab meie keha.

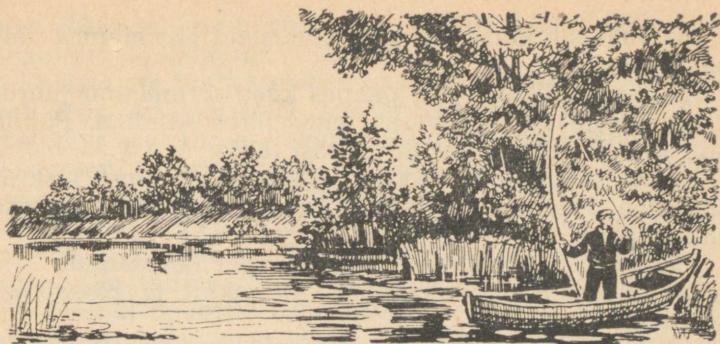
Mõnikord võib kalastamisharrastus muutuda koguni tugevaks ja sügavaks kireks, kuid selles ei ole midagi halba; meie maal austatakse inimesi, kes üht või teist spordiala kirglikult armastavad, ja peetakse neist lugu: sulgemata ennast oma elukutse raamidesse annavad sportlased suure panuse kehakultuuri arengusse.

See raamat ei ole määratud vilunud kalastajatele. Nad juba oskavad kalu püüda. See on käsiraamat algajaile. Sellesse raamatusse on autor mahutanud oma paljude aastate kogemused, mida ta tahab jagada noorte lugejatega.

Iga tegevus, muuseas ka õngitsemine, nõuab omajagu teadmisi, vilumust, vaatlusvõimet ja tähelepanu pisiasjade vastu. Hea kalastaja on looduseuurija, jäljetundja, uute teede avastaja otseses ja kaudses mõttes. Sedalaadi vilumise puudumisel saavutatakse vaevalt küll edu isegi kõige soodsamates tingimustes. Ja kui see juhtub kalastamisega tutvumise algul, võib inimene pettuda ja kaotada huvi kalastamise vastu.

Sellest oleks aga väga kahju.

PISUT KALATEADUST

See september oli juuli sarnane. Peale lõunat hakkas soos kõrvetama. Kui käega punastest jõhvikatest kirendavat mätast puudutad, siis näib, et sügaval sambla sees justkui hõõgub lõke, mille palavus teie kämmalt haarab.

Marjakorvide raskuse all kõverasse paindudes jõudsite kaldaäärsetesse lepapõõsastesse peidetud lootsiku juurde. Meie — see tähendab mina ja meiekandis väga tuntud „marjuline“ — kümneaastane Aljuhha.

Ma lükkasin paadi jõkke, tassisin korvid paadipärasse ja vaatasin ringi. Oli imepäraselt hurmav päev: vaikus, õrnas purpuris punetav mets, õhus ämblikuvõrgu kõige peenemad kuldniidid, rahulik ja võimas Medveditsa jõgi, mille jahedad vood kanduvad selgesse kaugusse...

Me istusime lootsikusse ja jäime Aljuhha venda Sankat ootama. Ta oli püssiga kaugesse sohu läinud. Kogunemine oli määratud jõekaldal kella kolmeks. Kuid Sankal ei olnud kella, ja pealegi oli ta kirglik kütt.

„Tingimata jääb ta, kurivaim, hiljaks!“ mõtlesin ja lugesin sedasama oma kaaslanna tõsiselt näolt.

Tegevuse puudusel vaatlesin lootsiku läheduses vee-pinda. Jõgi elab alati; eks praegugi tõusnud siin vahetpidamata üles ja lõhkenud imeväikesi mullikesi, tekita-des ümberringi vaevalt märgatavaid sõõre. Küllap män-gisid madalal vees väikesed kalad.

Ma vaatasin kella. Oli kolmkümmend viis minutit nelja peal.

„Sanka!“ hõikasin ma, pannes käed toruna suu juurde.

„Sanku-uu!...“ pahvatas minu järel Aljuhha. Püüdlis kult ja heledalt venitas ta viimast tähte.

Ja sel silmapilgul viskus justkui tundmatust kiskjast häirituna lootsiku lähedal hõbevihmana üles väikeste kalade parv.

„Sanku-uu!...“ hõikas Aljuhha veel heledamini.

Ja jälle sööstis maimuparv tormakalt ja kärarikkalt veepinnale.

„Küll on imelik!“ ütlesin ma Aljuhha. „Ära sa hõika!“ Ja möirgasin ise: „Sanka-a!...“

Veepind ei liikunud.

„Sanku-u!...“ kordasin ma.

Ja jälle viskusid maimud üles.

Oli täiesti ilmne: häälikule „a“ kala ei reageerinud, kuid „u“ mõjus talle häirivalt.

„Sanku-u! Sanku-u! Sanku-u!...“ hõikasin ma väikeste vaheaegadega, ja iga mu hüüde lõpul tekkis see imelik kalade tants.

Tähendab, kalad kuulevad ja pealegi eristavad helisid. Nad saavad aru helidest, mis tekivad nii vee kohal kui ka vees. Nõukogude teadlastel on praegu käsil ülihuvi-
tavad uurimused helisignaalide kohta, mida kalad isekes-
kis vahetavad. Ja kes teab, võib-olla osutub kõnekäänd
„tumm nagu kala“ peagi ebaõigeks.

On mitmesuguseid kalu. On mitmesuguseid helisid. Ja tähelepanelik kalastaja märkab alati, missugused helid kalu eemale peletavad ja missugused juurde meelitavad.

Ollakse arvamusel, et vette visatud kivi hirmutab kalad eemale. Kuid see on ainult osaliselt õige. Sulpsatuse piirkonnast lahkuvad ainult ettevaatlikud rahulikku elu armastavad säinad ja latikad. Kuid niisugusele veendunud murdjale nagu näiteks haug avaldab kivi kukkumisest tekkinud heli vastupidist mõju: see meelitab hambulist sündmustesõpra juurde.

Veskirattalt langeva vee müra peaks vaikselt ja sujuvalt liikuva veega harjunud kalu kohutama. Kuid mitte kuskil mujal ei leia kõige mitmekesisemate kalade suuremat kogunemist kui veski veekukkumise või veejõujaama paisu all.

Ning kalastaja tuuralöögid vastu jääd meelitavad kind-

lasti jääaugu juurde niisuguse kõigile tuntud kala nagu ogauimeline kaunitar — ahven.

Kalastajate hulgas esineb osavaid nupumehi, kes oskavad sisisevat heli teha, mis arusaamatult avaldab mõju jõepõhja asukale — lutsule. Nad võivad lameda peaga laiskvorsti vee pinnale kutsuda, sundides teda välja ronima armsa, koduse ramba alt.

Ning nüüd jälgige pisut vilunud kalastaja, latikaõngitseja käitumist. Kõrvalt vaadates ei ole see kalapüük, vaid otse püha talitus. Ta kardab isegi kõhatada valjusti ja kui ütlebki naabrile sõnakese, siis ainult sosinal. Ja tal on täielik õigus, sest ta on tegelikult näinud, et latikas suhtub eemalt tulevatesse helidesse umbusklikult.

Teile tundub see võib-olla imelik olevat, kuid küsimus kala füsioloogilisest reageerimisest heliärritustele oli eriteadlaste hulgas kaua aega kahtluse all ning lahendati lõplikult alles 1928. aastal nõukogude teadlase J. P. Frolovi uurimistöödega.

Kuid ammu enne selle küsimuse teaduslikku põhjendamist kasutasid paljud kalastajapõlvkonnad kindlasti kalade kuulmismeelt oma huvides.

Enamikul kaladel on suurepärase nägemine. Näiteks ulatub haugi nägemisnurk mööda horisonti 170 ja mööda vertikaali 150 kraadini. See tähendab, et isegi liikumata seisev kala näeb väga palju oma ümbrusest. Suvel võib tuuletu ilmaga kõrgel kaldal tiheda rohu sisse vaikselt peitununa jälgida latikate kentsakat mängu või suure turva väarikat jalutamist, kuid niipea kui inimene tõuseb püsti, on kalad otsekohe kadunud. Kuid on veelgi huvitavaid nähtusi. Asjata püüab kalastaja ilma end varjata lagedal kaldal suuremat kala õngega kätte saada, aga niipea kui ta üle põlve vette astub, võib ta edu saavutada. Kalad näevad küll vees seisvat inimest, kuid ei karda teda.

Talvehakul on esimese läbipaistva õhukese jää ajal kasutu madalas vees maskeerimatult kalu püüda. Kui aga laotada mantel jääle ja asetuda sellele, algab kohe edukas püük, muidugi kui lähedal liigub kalaparv.

Kala eristab väga hästi nii värve kui ka esemete piirjooni, olgu need vees või kaldal. Kirevalt ja eredavärviliselt rõivastatud kalastaja peletab kahtlemata kalu eemale nagu hernehirmutis linde. Ja kas on teile teada, et kala saab suurepäraselt aru geometriast, eristades

kuupi püramiidist, ruutu kolmnurgast ja isegi ringi ovaa-
list?

Kaladel on oma lemmikvärvid. Uudishimulik viidikas tonksab ninaga veepinnal ujuvat tumedat laastukest, kuid ei mõtlegi valge eseme juurde ujuda. See on ju seletatav, sest kärbse värvus on tume. Suvel eelistavad latikas ja särg ilmselt rohelist värvi. Ja see on arusaadav: veetaimedel pole viimane koht nende toidus. Samal ajal on arusaamatu niisuguste kalade nagu säina, turva ja eriti ahvena huvi punase värvi vastu. Mul on juhus olnud õngitseda ahvenaid palja konksuga, millele punane niit oli ümber mähitud. On olnud juhus samuti vaadelda, kuidas turvad põikmadaliku vahus ahnelt haarasid punase õlivärviga kaetud õngeujukit.

Miljonite aastate vältel on kaladel tekkinud värvus, mis aitab neil maskeeruda. Te olete kahtlemata märganud, et enamikul kaladel on tume selg ja hele kõhualune. Ja see pole asjata nii: kala tumedat selga on tumeda põhja taustal raske ülevalt märgata, kuna hele kõht on reflektoriks, mis peegeldab veealuse riigi sügavusse tungivaid valguskiiri. See tähendab, et röövkala ei märka alati temast üleujuvat saaki.

Kuid ka see ei ole veel kõik. Olenevalt veekogu põhja värvitoonist ja muudest tingimustest on kõikumised ühe liigi kalade värvuses üsna tunduvad. Tumedast rabajärvest ei leia heledat kokre, ning haug sarnaneb seal lühikese musta sötukiga. Aga heledas kiirevoolulises jões on haug juba helekollane.

Enamik kalu tajub hästi lõhna, see tähendab, et neil on tihedas seoses olevad haistmis- ja maitsmiselundid.

Juba möödunud sajandil märkas L. P. Sabanejev¹, et isegi niisugune paigakala nagu latikas teostab suvel jões pikki rändeid, saates paastuõli vedavaid pargaseid. Latikaid veetleb samuti ka nafta lõhn, sest sageli tulevad nad parvekestena vikerkaarevärvilise jälje juurde, mille jätab enda järele veepinnale naftatanklaev või aurik. Kala haistmismeelt kasutades tarvitavad kalastajad aroomiliste maitseainetega vürtsitatud õngesöötasid. On kohane märkida, et enamik kalu ei hooli vanast, hapuks

¹ Leonid Pavlovitš Sabanejev — tuntud vene küttlooduseuriija. Tema peateost „Venemaa kalad ja nende õngitsemine“, mis ilmus möödunud sajandi lõpul, peetakse praeguseni suurepäraseks käsiraamatuks õngesportlastele.

läinud ja roiskunud söödast, kuid tunneb arusaamatut tungi... mädanenud juustu vastu.

Kaladel on veel üks tähelepanuväärne omadus.

Silmitsege kinnipüütud kala tähelepanelikult. Kala mõlemal küljel on peenike punktidest koosnev joon. See algab lõpuskaane juurest ja kaob sabauimesse. Mida suurem on kala, seda selgemini on see joon näha. Ja luubiga on näha, et see koosneb imeväikestest augukestest.

See on eriline elund, mida nimetatakse küljejooneks. Selle osatähtsus kalade elus on tohutu suur. Küljejoone elundi kaudu saab kala teada hädaohu lähenemisest ja see elund on suurepäraseks teejuhiks elussaagi otsimisel.

Nõukogude teadlane professor N. V. Putškov kirjeldab küljejoone elundi ehitust ja tööd järgmiselt:

„Küljejoon kujutab endast kanalit, mis on korrapäraste vahemaade tagant lühikeste ühendustorukeste kaudu ümbritseva keskkonnaga kokkupuutes. Kanalit täidab lima ja selles asetsevad teatud vahemaade järel pungakujulised tunderakkude rühmad; nende rakkude jätked ulatuvad limasse... Veevoolu ärritavat toimet küljeelundile võib kujutleda järgmiselt: vee surve kandub aukude kaudu limale üle. Lima liikumine annab ärrituse edasi tunderakkude kepikujulistele limasse ulatuvatele jätkele. Seetõttu tekib tunderakkudes ärritus. Närvide kaudu juhitakse erutus edasi kesknärvisüsteemi.“

Katsed, mida teadlased on teostanud küljejoone ülesannete väljaselgitamiseks, võivad näida fantastilistena. Haugil kaeti silmad kinni ja ta asetati suurde akvaariumi. Sinna asetati värske surnud kalake. Haugil on nõrk haistmismeel ja sellepärast ei pööranud ta saagile mingit tähelepanu. Kui aga kalakest hakati ühest kohast teise liigutama, toimus „ime“: pime haug sööstis kalakese kalale, täpselt tundes, kus see asetses, ja sõi ta aplalt ära. Veevoolu signaal, mille haug sai küljejoone elundi kaudu, näitas talle saagi asukohta.

Ma hoidsin kinnipüütud haugisid sageli aheldatult või, nagu kalamehed ütlevad, kalalõas. Kalalõad paigutasin ma harilikult rohtunud madalikule, ja pärast seda, kui haugid olid rahunenud, võis neid pidada suurteks tumedateks põhja vajunud puuhalgudeks.

Kalamaimud sõelusid vaikseks jäänud vangide vahetus läheduses, ilmselt neid märkamata. Aga niipea kui

mõni haugidest tegi uimedega kerge liigutuse, söötsid pisikalad otsekohe igale poole laiali. Nad said oma küljejoone kaudu hirmutava hoiatussignaali.

Te olete võib-olla mõnigi kord rappinud kalu, et lõbusalt praksuval lõkketulel keeta võrratult maitsvat kalasuppi. Ja te olete särje, latika või säina kõhust välja võtnud hõbedana särava ujupõie, mis keskelt on justkui peenikese nähtamatu niidiga kokku tõmmatud. Mõnikord olete te selle ujupõiega nagu paugutiga vastu kivi või puud löönud, ja ujupõis tekitas lõhkedes väikese paugu. Või heitsite ujupõie vette ja nõrk tuul või jõevool viis ta kaldalt eemale. Muide, neil juhtudel ei toiminud te õigesti: ujupõis annab kalasupile palju aroomi.

Kuid kas te olete järele mõelnud, mis ülesanne on ujupõiel kala elus? See ülesanne on väga suur.

Kala keha erikaal on vee erikaalust natuke suurem. See tähendab, et suurem erikaal peaks teda põhja poole „kiskuma“. Kuid kala tõuseb soovi korral kergelt ja vabalt vee pinnale. See seletub sellega, et ta tasakaalustab oma raskuse vees ujupõie abil. Niipea kui kala ujupõie natuke kokku surub, muutub ta keha veest raskemaks ja siis laskub ta allapoole. Kui aga kalal on vaja ülespoole tõusta, lõdvendab ta lihaseid, mis põit kokku suruvad, ja avardab niiviisi ujupõie mahtu. Kala ujupõis on gaasiga täidetud; gaasi juurdevoolu ja kahanemist reguleerib eriline „gaasinääre“.

Kuid ujupõiel on veel teine tähtis talitus: ta on hüdrostaatiliseks seadmeks, mis informeerib kala atmosfäärilise rõhu muutustest.

Kes on akvaariumis kalu kasvanud ja neid tähelepanelikult jälginud, see teab, et nende käitumise järgi võib ennustada ilma. Õhurõhu langemise puhul, mis enamasti on halva ilma ettekuulutajaks, tõusevad kalad veepinnale, ilmse rahutuse tunnustega. Kõrgrõhkkonna puhul käituvad nad rahulikult ja hoiduvad põhja lähedale. Sünnipäraseks meteoroloogiks on vingerjas, kes ammust

Joon. 1.

ajast on omandanud ilmade väga täpse ettekuulutaja kuulsuse (joon. 1).

Kogemused näitavad, et atmosfäärilise rõhu järsud kõikumised teevad enamiku kalu haiglaseks, neil ajavahe-
mikel võtab kala halvasti õnge ning mõnikord ei võta hoopiski. On võimalik, et muutused ujupõie mahus tee-
vad veeriigi asukaid rahutuks. Seepärast on mistahes
püsiv, isegi halb ilm eelistatavam kalastamiseks kui eba-
püsiv ja muutlik ilmastik.

On täiesti ilmne, et kõige tähtsamat osa kala elus
etendab toitumine. See on lihtne tõde: kõige suuremaid,
hästi söönud kalu leidub seal, kus toitu kõigile veekogu
asukaile jätkub küllaldaselt. Niisugune veekogu on ena-
masti avar ja sügav.

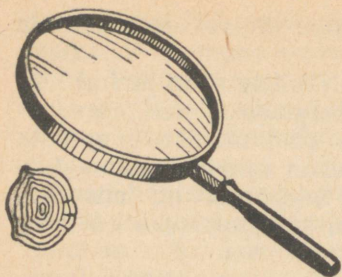
Väikestesse, madala veega, kaladega üleasustatud jär-
vedesse ja tiikidesse tuleb suhtuda kriitiliselt. Kalu võib
seal leiduda tohutul hulgal, kuid need on kõik väikesed,
suurema väärtuseta pisikalad.

Teadlased seletavad niisugust nähtust sellega, et kala
kasvamise tempole avaldab väga suurt mõju asustatava
veekeskonna maht.

Meie suur looduseuurija I. V. Mitšurin näitas, et orga-
nism ja keskkond, milles see organism elutseb, on lahu-
tamatus seoses, mõjustades teineteist vastastikku. Voo-
lus, sügavus, taimestiku iseloom, veekogu mõõtmed, tema
asustatus ja muud asjaolud annavad end tunda kala
harjumustes, käitumises, toitumisrežiimis ja sellest järg-
nevalt ka kasvus. Kalad aga, toitudes veetaimedest, väi-
kestest loomadest ja muust toidust, mõjustavad omakorda
vee orgaanilist koostist. Eri veekogudes toimub see eri-
nevalt. Seepärast osutub mõni veekogu kalastajale tulu-
tuks — ta kihiseb „kääbustest“ — väikestest, kuid „ela-
tanud“ kaladest.

Eri veekogudes, olenevalt elutingimustest, kasvavad
üht ja sama liiki kalad täiesti erinevalt.

Võib nõnda kujuneda: üks kalastaja istub terve päeva
tiigi kaldal, püüdes vahetpidamata armetut prügikala,
mille seas pole ühtki suuremat eksemplari. Tema sõber
aga, kes on tähelepanelikum, määrab kindlaks püütava
kala vanuse. Selleks võtab ta püütud kalalt ainult ühe
soomuse. Luubi abil (joon. 2) määrab kalastaja sellel
soomusel olevate kontsentriliste rõngaste arvu. Ning

Joon. 2.

kalastaja-looduseuurija teeb oma saagi vanuse täpselt kindlaks. Iga ring vastab kala ühele eluaastale.

„See vanake on seitsme aastane,“ ütleb kalastaja, vaadeldes kinnipüütud kogrekest, ja vangutab laitvalt pead. „Kuid ta ei kaalu sadat grammi. Lähen siit ära karjääridele, seal kaalub tema vanusekaaslane tagasihoidliku arvestuse järgi viis korda rohkem.“

Ja läheb, ning püüab. Arvult küll vähem, see-eest aga kaalult rohkem.

Kuid juhtub ka nõnda. Hea jõe „kontrollitud“ lemmikpüügikohtadelt kaob kala mõistatuslikult. Ja selleks justkui ei paista mingisuguseid põhjusi olevat: veeseis on püsiv, ilmastik suurepärane, läheduses pole näha aplaid „võrgumehi“. Kalade hulk aga väheneb ilmselt iga päevaga.

„Kala läks ära,“ seletab kohalik põliselanik, sügades aeglaselt kukalt.

„Kuhu ta läks, vanaisa?“ küsib vapustatud kalasportlane nukralt.

„Kes seda teab? Ehk läks ülespoole, kuid võib-olla ka allapoole. Tee pole talle suletud. Kust sa seda võid teada?“

Ja tõepoolest, teaduse abita pole siin võimalik midagi ära aimata! Tarvis vett analüüsida.

Teatavasti on kalade toitumises otsustav osatähtsus planktonil — vee kõige pisematel asukatel, keda palja silmaga ei näegi.

Sõna „plankton“ tähendab tõlkes „hõljum“ (see, mis vees hõljub), ja tõepoolest, miljardid väikesi organisme justkui hõljuvad vees. Nii nad kanduvadki tujuka vooluse tahtel edasi. Plankton on see toitev supp, mis annab elu kalade põlvkondadele. Mitmesugustel põhjustel võib plankton veekogu ühest rajoonist teise ümber asetuda. Planktonile järgneb tohutu hulk väikesi kalakesi, keda omakorda saadavad suurte röövkalade parved.

See ongi üks kalade rände seletamatuid põhjusi.

Valgetel suveöödel asetseb plankton vee ülemistes kihtides ning siis tekib veepinnal muinasjutuline elu.

Kalastaja süda jääb seisma kirjeldamatust helisümfoonias — tugevatest laksatustest, matsutustest, kord kumede test, kord järskudest löökidest, mis justkui kinnitavad veekogu põues varjul olevate varade rohkust.

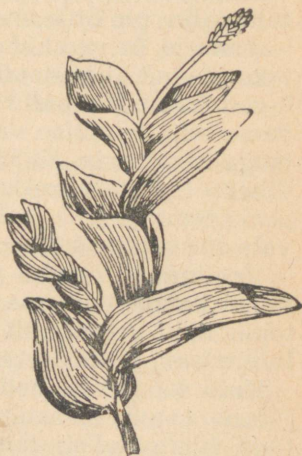
Kuid kalad otsivad alati vett, mis peale planktoni on rikas ka hapnikust. Kõige rohkem püütakse suvel kalu taimestikurikastes kohtades või nende läheduses ja see on seletatav: taimed eritavad hapnikku ja rikastavad sellega vett. Pealegi on mitmed taimed kaladele toiduks. Osi, penikeel (joon. 3), luga... Kes ei tunne neid taimi, mis on samuti levinud magevees nagu kuusk, kask ja haab meie metsades. Kalad mõnulevad suvel soojades veealustes saludes, kus neil on kerge hingata, kuna läheduses võib alati rohkesti leida toitvat kõhutäidet.

Kuid talvel muutub olukord põhjalikult — veetaimed surevad, lagunevad ja hakkavad vees lahustunud hapnikku röövima. Voolusega jõgedes ja veekogudes, kus on küllaldane värske allikavee juurdevool, ei muutu gaasirežiim tunduvalt ja ei mõjuta kuigi palju veeriigi asukaid. Kuid taimestikurohketes, madalates järvetüüpi veekogudes võib eriti karmil talvel tekkida ummuksisse jäämine. Kalad lämbuvad suurel hulgal ja hukuvad vees, kus ei ole küllaldaselt hapnikku. Kalastaja, kes on jäässe raiunud juhusliku augu, muutub ebahariliku ja traagilise vaatepildi tunnistajaks. Kalad tungivad justkui ogarad jääaugu juurde, ajades kramplikult matsutavaid suid veest välja.

„Õhku! Õhku!“ justkui tahaksid nad hüüda. Niisugusel juhul võib kalastaja kalu kahvaga ja koguni kätega välja tõsta.

Püüame seda episoodi edasi arendada. Seda võivad teadmatuse tõttu kasutada ka kõik elanikud ummuksisse jäänud veekogu läheduses. Niisugustel juhtudel veetakse jäält kalu sageli koormate kaupa. Aga mis saab edasi?

Aga edasi osutuvad kohalikud elanikud tolle muinasjutuveidriku taolisteks, kes raius seda oksa, millel ta istus. Paljudeks aastateks jääb nende veekogu kalavaeseks.

Joon. 3.

Igasugune madala veega taimestikurikas tiik, järv või jõekäär vajab talvel tingimata värskendust. Kalastaja, kellele ühiskonna huvid on kallid, ei jäta kunagi niisugusele veekogule raiumata kaht-kolme jääauku. Ta teeb selle abinõu tarvilikkuse selgeks oma sõpradele, ja need järgivad tema eeskuju. Ja kogusummas päästetakse võibolla mõnedki sajad tuhanded veeriigi asukaid.

Kalad on väga sigivad. Olenevalt liigist heidavad nad vette tuhandeid, kümneid tuhandeid ja mõnikord koguni sadu tuhandeid marjateri. See tohutu viljakus katab need rohkearvulised kaotused, mida iga kalade põlvkond kannab oma ilmaletuleku hetkest peale. Enamik kalu koeb kevadel; aprill, mai, juuni algus — need on niinimetatud kudemiskuud. Selleks ajaks jätavad kalad oma talvituskohad maha ja suunduvad suurel hulgal madalatesse, päikesest soojendatud lahtedesse, rohupuhmastikesse, väikeste jõekesse ja ojade ülemjooksualadele. Kui vee temperatuur on vajalikult tõusnud, hakkavad kalad seal kudema. Pikal külmal kevadel võib kudemine pikale venida ja toimuda vaheaegadega. Kui aga on soe vaikne ilmastik, võib ühe või teise kalaliigi kudemine harilikult nelja-viie päevaga lõppeda.

Kleepuva kestaga marjaterad kinnituvad taimede, põõsaste ja rampade külge ning mõne päeva pärast kooruvad neist imeväikesed kalamaimud.

Kuid mitte iga marjatera ei anna elu uuele kalale. Tohult palju on õrnade limaste marjaterakeste hävitajaid. Kalamarja õgivad häbenematult küll pärast kudemist lahjaks jäänud „vanemad“ ise, küll teistesse liikidesse kuuluvad kalad. Konnad tõttavad sel külluseajal arveid õien-dama oma igipõlise vaenlase — haugiga ja õgivad suure isuga havimarja. Kajakad tuubivad oma põhjatud pugud viimase võimaluseni marja täis, ja isegi varesed kolivad parvedena jõgede kallastele, lähemale kergelt hangitava toitevatele saagile.

Veelinnud võivad viljastatud kalamarja jalgadel ja kehal kanda teistesse kaugetesse veekogudesse. Ja siis tekib kalu ootamatult senini asustamata tiikidesse, veelohkudesse ja umbsetesse turbaaukudesse.

Kuid ka pärast seda, kui marjast kooruvad maimud, jätkub nende halastamatu hävitamine. Nad võivad satuda lihatoidulise taimede vesisherne püünistesse. Maimed söövad isegi niisugused kalad, kellel on kindel lepis-

kalade kuulsus. Küll latikad, küll säinad ja suured särjed peavad korrapäraselt abitute kalapoegade peale jahti ja õgivad neid.

Kudemise ajal kaotavad kalad tavalise ettevaatlikkuse, tulevad parvedena madala veega lahtistele kohtadele ja lasevad sageli inimese endile üsna ligi. Kalapüük on sel ajal väga hõlpus. Ning meil leidub veel inimesi, kes seda kasutades lähevad välja kergele teenistusele.

Need inimesed, rikkudes riigi poolt kalade kudemise kaitseks kehtestatud seadusi, kannavad seniajani miskipärast kummalist „röövpüüdja“ nimetust. Püüame õige seda määratlust tema tõelisele tuumale lähemale viia. Meie tingimustes on röövpüüdja ühiskondliku omandi riisuja, lihtsalt öeldes varas. Püüdnud kala kudemise eelõhtul kinni, hävitab ta sellega kogu kala rohkearvulise järelpõlve. Pole oluline, mil viisil ta kala püüab — kas piirab võrguga latikaparve sisse, tulistab püssiga, raiub ahinguga või lihtsalt virutab malakaga kudevate haugide pihta. See ei muuda tema vastutust. Ning tõeliste kalasportlaste õilsaks ülesandeks on igasugune võitlus meie veerikkuste hävitajatega.

Kalade elu on väga omapärane ja huvitav ning selles on veel palju mõistatuslikku. Just sellepärast ei tohi kalastaja piirduda ainult mehaanilise püügiprotsessiga. Kui palju uut ja ebatavalist kohtab ta oma rännakutel õngega jõe ja järve kallastel! Temal, looduseuurijal, on, olgu küll ainult kalastamise alal, õilsad ülesanded. Ta peab võitlema eelarvamustega, mida kirglike kalaspordi harrastajate hulgas on veel küllalt. Peamiseks neist eelarvamustest on puht inimlike omaduste — mõistuse, tahte, iseloomu omistamine kalale.

Me ütleme sageli: latikas on kaval, haug on kuri, koha on rumal jne. Kuid oleks eksitus võtta neid ütlisti sõnasõnaliselt.

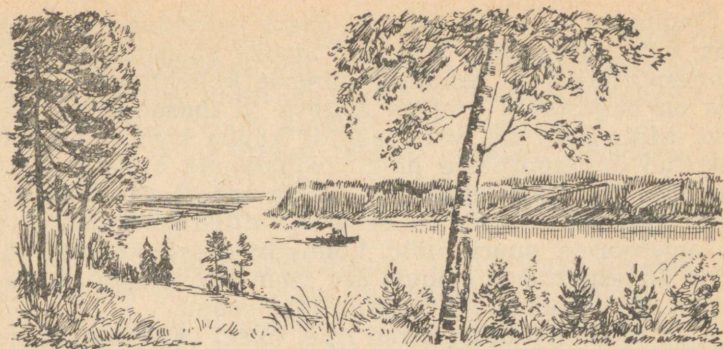
Me unustame, et kõik kalade reaktsioonid ei põhine mitte mõtlemisel, vaid nad tuginevad niinimetatud reflektsidel — organismi tahtetul reageerimisel ärritusele.

Materialistlik teadus eristab kaht liiki reflekse — kaasa-sündinuid ehk tingimatuid ja omandatuid ehk tingituid. Reflekside kohta käiva õpetuse rajajaks on suur füsioloog I. P. Pavlov. Tema geniaalsed uurimused laienevad paljudele inimteadmiste harudele, sealhulgas ka kalateadusele ehk ihtüoloogiale. Uhed refleksid saab kala sündides

kaasa, teised aga omandab ta olenevalt olukorrast, milles tal tuleb oma elu mööda saata.

Võib-olla ehk nüüd hakkame mõistma oma eksitusi, kui me näiteks tõsiselt ütleme, et latikas on kohast „targem“. Asi ei ole siin mitte latika „tarkuses“, vaid selles, et ta peabki omama suurema hulga reflekse. Tal on lai kohmakas keha, suus pole hambaid ja seljauimes pole okaskiiri. See tähendab, et latikas peab eriti hoolikalt oma olemasolu kaitsma. Temal on elus palju raskem kui kohal, sellel okaskiireliste uimedega hambulisel kalal, kellel veeriigis on võrratult vähem vaenlasi.

Tähelepanelik kalastaja võib alati kala loomupäraseid omadusi ära kasutada. Kuid ta peab neisse kriitiliselt suhtuma, analüüsides huviäratavaid nähtusi, millega ta kahtlemata kokku põrkab. Kui ta iseseisvalt neist jagu ei saa, tulevad talle meelsasti appi ihtüoloogid-eriteadlased.

JÄLJETUNDJAD VEEVALLAS

Jõgi, mille kaldale esmakordselt satud, paistab alati olevat pisut salapärane.

Päeval on ta salapärane oma igavese edasirühkimisega, meelitavate kaugustega, võrendike mustavate sügavustega.

Õösel on ta salapärane, kui kaldalt langevad veele tumedad fantastilised varjud, kui ta perspektiivist annab valekujutluse ja kui iga heli vee peal näib ootamatu olevat...

Kuid jõe kõige ahvatlevam saladus kalastaja jaoks on too alles kinni püüdmata ja tundmata kala, keda varjab jõe vesi.

Kalastaja soovid on arusaadavad. Ta tahab kõige ettevaatlikuma ja suurema kala kinni püüda. Selleks ta õieti kalastaja ongi. Siiski ei ole kinnipüüdmine alati nii väga lihtne. Tõelisel kalaspordi harrastajal peab olema teadmisi, tähelepanuvõimet ja usinust. Ning alles siis omandab ta imevõtme, mis avab jõe ja selle asukate saladused.

Teadmisi võib ammutada mitmesugustest allikatest. Palju annab kirjanduse uurimine ja mitte ainult erialase, kalasporti käsitleva, vaid ka naaberalase kirjanduse lugemine: looduseurija peab olema igakülgseks haritud; ning vestlused vanemate, vilunud sõpradega laiendavad tunduvalt noore kalastaja silmaringi.

Õngitsemine ei ole ammugi enam individuaalne tegevus; möödas on need ajad, mil igaüks kalastas omaette. Õngesportlased on hakanud ühinema kollektiividesse, ja see on õngespordi arengut kiiresti ja ilmselt edasi viinud. Mitte päevade, vaid tundide kaupa kasvab organiseeritud õngesportlaste hulk. Nõukogude Liidu suurtes linnades on spordiühingute juurde moodustatud õngesportlaste seksioonid, kes seda spordiliiki propageerivad ja amatööride suuri hulki kollektiividesse koondavad. Ning õngesportlaste ringide arv meie ettevõtetes ja asutustes väärrib ammu statistikute tähelepanu.

Kuid ükski kvalifitseeritud ring, ükski üksikasjaline ja täpne nõuanne ei too kasu kalastajale, kellel puudub tähelepanelikkus. Tähelepanelikkusest oleneb väga palju.

Tundmatul veekogul alustab tähelepanelik kalastaja alati üldisest ja kõige tähtsamast. Talle on näiteks teada, et enamikul meie kodumaa jõgedel on parem kallas enamasti järsk, vasak aga veerjas. See ükski võib juba orienteerumisel abiks olla ja aidata kallist aega kokku hoida.

Suurel jõel hakkab vilunud kalastaja seal õngitsema, kus jõgi aheneb, väikesel, madala veega jõel aga otsib laugmikke (sügavaid hauakohti) ja võrendikke.

Tal on edu harujõgede ja ojade suudmeis, kuhu voolus rohkesti sööta kokku kannab ja kus kalad alati peatuvad. Sageli meelitavad kalu ligi isegi linnade roiskveed, kui nendes ainult ei ole happeid ja vett mürgistavaid tööstuse jäätmeid.

Leidlik kalastaja ei lähe kunagi mööda jõe kunstlikest tõketest, olgu see siis veskitamm või lüüsi žalusii. Kalade igipõline tung „vastuvett“ minna kindlustab niisugustes kohtades suurepärase saagi.

Või kas ta laseb mööda jõe järsu käänaku, kus voolus pärast püstkalda vastu pörkumist rahutult tagasi pöördub, moodustades ahvatleva „keerise“, mis imeb enda kurku vette kukkunud putukaid ja lööb vigaseks väikesi jõuetuks jäänud kalakesi?

Tähelepanelik kalastaja heidab õnge tingimata sisse pikalt liivaselt, kuid veel parem, kiviselt neemelt, mis ulatub kaugele jõesängi, sest see on kindel põikmadaliku — kaladest armastatud koha tunnus.

Ta peatub loomakarja jälgede läheduses suurel liivasel kaldaäärsel leetseljakul: sõnnik on loomulik sööt ja miks ei peaks siin rohkesti kalu leiduma?

Kalastajat-„õnneseent“ meelitavad alati ligi madalale vee kohale paindunud või poolenisti vette uppunud põõsad ja puud ning üldse rambarikkad risustunud kohad — varitsevate röövkalade kindlad asukohad.

„Kuid üks ramp erineb teisest,“ arutleb kalastaja ja eelistab vanu, veest uhutud rampasid, sageli möödudes kohtadest, kus puud või põõsad alles hiljuti on vette vajunud.

Ta katsub õnne sadamasildade ja parvede, pikemaks ajaks seisma pandud pargaste, vaiade ja ujulate ning sildade juures ja viimaste all; väga sageli otsivad kalad ise inimese juuresolu jälgi. Nad teavad: inimese läheduses leidub alati toitu. Kalad armastavad isegi seebist vett, seepärast sööstavad nad sageli kurika hoopidest tekkiva heli peale, kui naised kaldal pesu taovad.

Tähelepanelik kalastaja on ammugi märganud, kuidas lõbus vee mühin ja tugev voolus kalu juurde meelitab, sest voolus toob toitu, kiskudes seda jõe põhjast lahti, ja seepärast eelistavad kalad alumist, veski pulbitsevat võrendikku vaiksemale, ülemisele. Ta tunneb veel üht alumise võrendiku väärtust: jahutolm ja terade jäätmed on kõige kindlamaks alatiseks „sissesöötmiseks“, mis on õpetanud kalu niisuguseid kohti külastama.

Selge veega jões otsib kalastaja rohtunud kohti, kuid tihedalt taimestikku täiskasvanud järves või tiigis — puhtaid sügavaid „aknaid“.

Kalastaja on aru saanud, et parim püük toimub alati veepinna alanemise puhul, kui kalad laskuvad sügavatesse hauakohtadesse ja võrendikesse, kus neid on lihtsam ja kergem püüda. Kuid tõusuveega ei ole erilist edu loota. Ja see on arusaadav: veetulva puhul on soga-ses vees rohkesti suupoolist ja kalad on end täis söönud.

Tähelepanelik kalastaja peab alati silmas ilmastikku. Ilmastikul on suur tähtsus kalastaja tegevuses. Ilmastik on justkui muinasjutu kuningatütar isemeelik ja muutlik. Kalastaja õnn ja äpardused olenevad väga sageli ilmastiku tujudest.

Meteoroloogid näevad palju vaeva, et aru saada ilmastiku veidratest tujudest. Ilmade ennustamise alused on teaduslikud, ütlevad nad, kuid ennustamise meetod ise ei ole veel küllalt täpne. Sellepärast ei lähe iga ilmaennustus täide.

Aga kui teaduslike ennustuste andmed arukalt liita olukorraga, mida vahetult näeb püügikoha lähedal, siis pole põhjust ebatäpsete ennustuste eriliseks kartmiseks.

Kalastaja näeb: täna lendavad pääsukesed madalalt; kolhoositallist kostab hobuste norskamist; koduselt nokiavad oma sulgi kanad; kõigest jõust, „nagu raha eest“ krookuvad lähemas soos konnad. Mesilasse astudes näeb ta, et mesilased pole tarudest lahkunud. See-eest hammustavad sääsed ja kärbsed halastamatult. Kalastaja vaatab taeva poole ja näeb sulgpilvede kiiret liikumist; need sarnanevad hallide lehvivate niinepuntratega; ta vaatab maha, kummardub ja tõmbab käega üle rohu: kuiv, pole kastet!

„Kisub halva ilma poole,“ ütleb kalastaja. „Sellep baromeetergi langeb. Ka ilmateade ei ole suurem asi . . .“

See-eest, kui pärast vaikset ja sooja ööd laisalt puhub nõrk lõunatuul, kalda lähedal surub sääskede ja kihulaste tume parv, kõrgel taeva all joonistavad pääsukesed oma sööstlikke siksakke ning niiskel rohul veavad ämblikud kõige peenemaid hõbeniite, — ei tohi kalastaja viivitada.

„Tuleb kuiv ja ilus ilm!“ hüüab ta rõõmsalt. „Võib loota kordaminekut!“

Kalastaja peab tundma domineerivate tuulte suunda oma kalastuspiirkonnas. Siis taipab ta juba varakult, misugune kallas jääb allatuult ja millise metsaga varjatud jõesopi juurde tuleb tal täna suunduda. Tal on sõbralikke tuuli, mis edu soodustavad: soojad lõuna- ja pehmed läänekaaretuuled. Kuid ei puudu tal ka vaenulikud tuuled: õel põhjatuul ja idast tulev suhhovei. Ka kalad ei armasta neid tuuli ja püük on nende puhul hoopis nigel.

Aga päike? Ka tema ei soodusta alati püüki. Ühenduses tugeva tuulega toob päike harva kalastajale edu.

Aga kui jääb püsima vaikne, hall ja soe ilm vahel harva rabistava peenikese vihmaga, siis on see tõeline pidupäev kalastajale.

Tähelepanelik kalastaja teab palju. Täna näiteks puhub tuul, mille suund on vastu jõe voolu. Niisugune tuul ajab kalad tingimata jõesängist vaiksetesse jõesoppidesse ja laguunidesse. Kuid homseks tuul muutub ja puhub juba piki voolu. Kalad on põhja laskunud, kinnitab kalastaja; ja ta ei eksi.

Kalastaja võtab arvesse vee värvust veekogus, kus ta kalastab, ja märkab selles kõige erisugusemaid varjun-

deid. Tulvaaegne sogane vesi käsib tal tarvitada lõhnavaid, terava maitsega söötasid, sest sel juhul tuleb tal arvestada kala haistmist. Puhas, läbipaistev vesi suurendab ettevaatlikkust, sundides maskeeruma. Aga poolenisti selginenud, „pruunikas“ vesi annab rohket saaki.

Ja ta teab: kuidagi ei tohi mööda lasta seda kevadist lühikest, kõige haaravamast püügiaega, mis esineb „pruunika“ vee puhul.

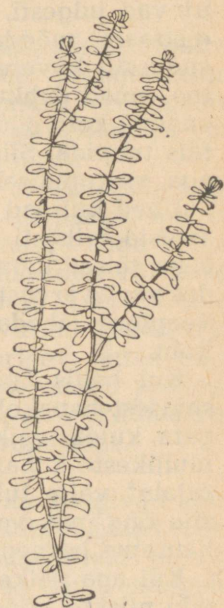
Ta teab ka, et kui vesi kesksuvel õitsema hakkab ja kapsasuppi meenutab, millele hapuoblikat lisatud, ei tule suuremat edu oodata: sel ajal on kalad hästi söönud ja loiud. Sügisel aga otsib ta kohti, kus langenud lehed eriti paksult veepinda katavad. See on suurepärase sügisene „maskeering“.

Kalastaja peab alati olema pisut taimeteadlane; tal tuleb tundma õppida neid taimeliike, mida kalad armastavad: kartulipealsetega sarnanevaid penikeele lehti, magusaid pilliroo võsusid, niitvetikate helerohelisi linte. Ja ta hakkab kalu otsima nende veepõõsaste piiril. Kuid dekoratiivsest helerohelisest vesikatkest (joon. 4) läheb ta eemale: kalad ei armasta seda taimet.

Kalastaja laseb looduseuurija tähelepaneliku pilgu veekogu pinnast üle käia ja loeb mitmesugustest kalade mängudest nõuannet, kuidas tuleb õngitsemist organiseerida. Putukate langemine vette juhib tähelepanu „pinnalt õngitsemise“ võimalusele; röövkalade sulpsatused annavad põhjust tõhusa haviõnge lahtikerimiseks, kuna vaikne surnud veepind võib viia mõttele, et peaks kohta vahetama.

Kalastaja pole üksik oma otsinguis — linnud on tema alatised abilised. See pärast suundub ta kindlalt sinna, kus valgetiivulised kajakad kriiskavalt karjades jälitavad väikesi kalu. Kus aga on pisikal, seal läheduses leidub tingimata ka suuremaid isendeid.

Oma kalastamiskäikudel õpib kalastaja seal, kus püük toimub, hoolikalt tundma veekogu sügavust ja põhja rel-

Joon. 4.

jeefi. Poolteist, kaks, kaks ja pool meetrit — see on keskmine sügavus, mida kalad suvel kõige rohkem eelistavad. Seepärast ei tõmba „põhjata“ hauakohad ja võrendikud teda mitte just väga enda poole.

„Kala otsib sügavamat...“ see on talvine kõnekäänd. Suvel ei tungi sügavusse nii palju elustavaid päikesekiiri ja seal on vähem kui madala veega kohtades hapnikku eritavat rohelist. Kui on vähe rohelist, siis on vähe ka väikesi kalu, kelle söögilaual teatava ajani on suurel määral taimtoidud.

Aga kui ei ole väikesi kalu, mis on seal siis tegemist suurtel kaladel, — tekib küsimus.

Teistsugune jutt on sügisel, kui kalad siirduvad sügavamatesse kohtadesse.

Küllaldaselt vilunud kalasportlane märkab, et kaladel on käitumises ja harjumustes teatud püsivus. Neil on kindlaks kujunenud „neeluaeg“, neil on oma teed, mida mööda kalaparved oma regulaarseid jalutuskäike ette võtavad.

Muidugi ei ole kõigil kaladel ühed ja samad teed. Ühed ujuvad julgesti, ennast varjamata laiu veealuseid „magistraale“ mööda. Teised kasutavad ettevaatlikumalt igasuguseid kõveraid „põiktänavaid“. Ja igal liigil on oma tee, omad puhkuse ja toidu otsimise tunnid. On tõsi, et enamik kalu püüab varakult, juba koidu ajal näljase kõhu täis tuupida. Siiski, mõned eelistavad ka öövarju, teised aga, vastupidiselt, sooja suvist südapäeva.

Ühed hiilivad rohu ääres, kasutades veealuste taimede salusid niihästi toidu otsimiseks kui ka enda varjamiseks, teised liiguvad aeglaselt põhja mööda edasi, kasutades varjevärvust, kolmandad kihutavad kiiresti edasi üsna veepinna lähedal. Igal liigil on oma kellaeg ja oma koht.

Kui hallis koidueelses hämaruses peita end sügavast savisest hauakohast väljavoolu lähedusse, siis võib märgata, kuidas vaikselt veepinnal hakkavad tekkima tihedate mullikeste kobarad. Need on latikad, kes on oma „teerajale“ välja tulnud. Tähendab, on kiiresti vaja visata siia õng, mis vastavalt asjaoludele punase kõdu-ussiga, hautatud hernega või millegi muuga söödetud.

Kui aga päike hakkab kauge metsa äärt kuldama ja udu niiskes nõos kaob, pole kalastajal latikatega enam midagi teha. Ja ta siirdub vaiksesse taimestikurikkasse

jõesoppi, valib sobiva akna tihedate penikeelepõõsaste vahel ja jääb ootama aega, kuni paksude külgedega linask on end korralikult välja maganud ja alustab jalutuskäiku piki veetaimede äärt. See laiskvorst ei armasta varakult tõusta.

Ja lõpuks, kui on kätte jõudnud kõiges oma toreduses juuli kõrvetav keskpäev, vahetab kalastaja jälle kohta ja ruttab kitsa kivise nõva juurde, et heita läbipaistvast tamiilist õngenööri otsas kiil või ritsikas väledale laia otsaesisega turvale.

„Kellaaeg ja koht!“ hüüab kalastaja võidutsevalt, vedades tugevat ja visalt vastupanevat kala nõtkes ridva abil kaldale.

„Kellaaeg ja koht!“ kordab ta juba vähem vaimustatult sooja õhtuhämariku ajal, jätkates takistamatult pun-gissilmsete okkaliste kiiskade väljaloopimist ja sääskede ägedate kallaletungide tagasitõrjumist...

Meie ajal tõusevad kalastajale esitatavad nõuded. Meil on uus aeg, uued suured veekogud. See tähendab, et meil peavad ka kalastajad suurt meisterlikkust üles näitama.

Kujutlege meest, kes on sattunud esmakordselt Moskva merele. Muide, see veehoidla ei ole praegu enam eriti suurte liigist, sest leidub mahukamaid veekogusid. Ja siiski haarab algajat esimesel hetkel paratamatult vaimustuse ja... hämmelduse segunenud tunne.

Tema silmadele avaneb tohutu lai veepeegel, mille võimsale siledale pinnale on poetatud tulepaake, mis on kord valged nagu hiigelluigid, kord punased nagu keigarid. Eemalt paistavad madalad, rohtu kasvanud või järsakulised, kollase liiva rusukaldega saared. Tumeda tulevärgi kujuliselt tõuseb neilt lendu arvutuid pardiparvi. Käratult liigub veesängis kaunis mootorlaev, jättes enda taha kitsa vahujoome. Ning otse kaldalt ulatub peaaegu kilomeetri kaugusele Volga kauge laht, mille kaldaääred on kasvanud kõrkjatesse ja tihedasse rohelusse.

Kust tuleks siin kalu otsida?

Kuid hämmeldus kaob kiiresti ning juba tungivad kalasportlase südamesse esimesed vaimustusekiirekesed. Tõsi, siin on raske leida kohta kaldalt õngitsemiseks ja väikese parvega ei sõida ka merd mööda kuigi kaugemale. Siin peab olema sobiv ja usaldatav paat.

Ning pärast vähest ajakulü leiab kalastaja endale paadi

vastutulelikult paagivalvurilt. Viimane aga, sattunud kokku sama ala harrastajaga (missugune paagivalvur ei oleks kalastaja?), „laotab“ meelsasti ja kannatlikult tema ees lahti veealuse merekaardi.

„Sõida, pojuke, Korovini lahte. Seal on paras sügavus, paar meetrit. Ja põhjas tohtu palju kände. Parim ahvenakoht! Ah, oled haugidest huvitatud? Siis mine Omutnjale. Näe sinna saare taha. Vana kalmistu taha. Punase paagi taha, käanakul!...“

Ja ei möödu mõnda päevagi, kui kalastaja teab juba palju. Paakide lähedalt leiab ta nähtamatu, vee alla jäänud vana kaldajoone. Ta teab juba, kus peituvad Volgast risti läbi lõikuvad neemed, kuhu igaveseks ajaks on maetud vanad tallatud teed, kus looklevad poolenisti liiva täis uhutud jõgede ja ojade sängid, tungivad sügavusest üles künkad ja saared, kus asetsevad kadunud ehitiste vundamendid ja palju muud, mille suur vesi on uputanud. Nõnda avanevad kalastajale veealused saladused. Ja peagi avaneb talle nagu peopesal kogu jõepõhja topograafia ning veendunult juhib ta lootsiku kohale, kus loodab hästi kalastada.

Suur vesi nõuab vastavat orienteerumist. Mõneski suhtes suur vesi „petab“ ja sealhulgas ka kauguse määramisel. Seepärast tähistab kalastaja saagirohked kohad kindluse mõttes esialgu poidega. Kuid peagi muutuvad poid tarbetuks.

„Lähem õige säinaid õngitsema!“ otsustab ta ja asetab õnged korralikult paati. „See on siis nõnda: sõuda umbes poolteist kilomeetrit põhja suunas, kuni ahtri kohale kerrib tolle vana kalmistu kellatorni terav tipp. Siis lõunasse, paadi ninast on näha silotorn. Idas aga on kõver määnd. Ning satungi pika, kringlitaoliselt kõveraks koolunud saare juurde. Kõrval on jõesäng. Seal, nähtamatul vana kaldajoone rajal, ongi säinad!“

Nii muutubki nähtamatu kord-korralt nähtavaks. Ja saavad teatavaks suure vee saladused. Kuid ükski avastatud saladus ei kahanda kunagi tohtu veekogu intriigerivat toredust...

Aastajaad vahelduvad, ja jõed kattuvad jääga. On see's noorele jäljetundjale takistuseks? Talv toob kaasa oma erilised rõõmud. Senise visadusega jätkab kalastaja saagi otsimist ja leidmist. Kalastamise tingimused on talle kergeteks muutunud, kui ta veekogu suvel lahtise veega hästi

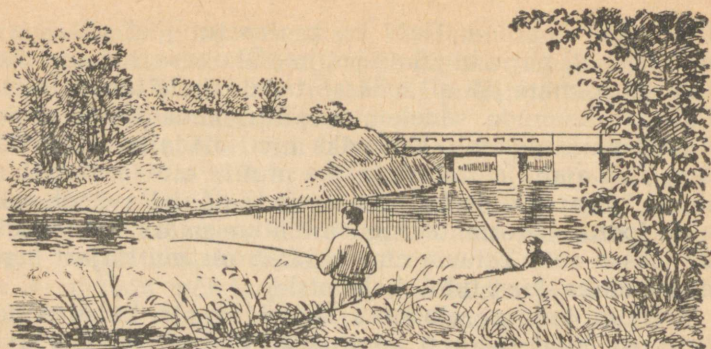
oli tundma õppinud. Kuid ka tundmatul jõel või järvel on tal samuti palju kindlaid märke. Õhukese, lumega alles kinni tuiskamata jää all määrab ta röövkala lähedaloleku kindlaks maimude sädelemise järgi, keda ablas ahven põhjast välja peletab. Kui paks lumi madalad jõekaldad üleni täis ajab ja kalastaja jõe profiili ei näe, tõuseb ta lähima kingu otsa ja kergete varjude põhjal avaneb talle kalda joonis — orienteerumise lähtumismärk. Ja ta hakkab jäässe auke raiuma ning määrab justkui kirjast lugedes kindlaks, kust tuleb kalu otsida.

Muidugi, talv ei ole suvi. Talvel ei ole kalad nõnda aktiivsed, kuid see-eest kogunevad nad tihedalt sügavatesse hauakohtadesse ja võrendikese. Ja nad ei unusta oma „radu“ ka talvel, kuigi nende teekonnad ei ole sel ajal nõnda pikad. Ja ega iga kala ei ole võimalik talvel püüda. Kasutu on näiteks kogre või linaski suhtes kurja püüginõu pidada: need laiskvorstid on ennast paksult põhjamudasse nagu sooja teki sisse mähkinud ja magavad selles, kuni ilmub jõele kevadekuulutaja — lahtine vesi kalda ja jää vahel. Kuid on siis vähe teisi? Koha, ahvenat, haugi, kiiska, särge ja lutsu saab talvel suurepäraselt püüda.

Talvine päev on lühike ja kalastaja peab sellesse mahutama kõik oma rohkearvulised askeldused. Ta tuleb sellega edukalt toime ning toob õhtuks koju kastitäie toredaid sätendavaid kalu. Niihästi praad kui ka kalasupp on kindlustatud. Teenelise kangelasena istub ta omaste ja sõprade ringis.

Palju kalaauke pidi ta täna jäässe raiuma ja käima läbi mõnegi kontrollitud koha, enne kui ta lõpuks suurema kalaparve peale sattus. See-eest edenes pärast kõik kiiresti.

„See oli alles püük!“ ja innustunult jutustab ta selle püügi üksikasju hiirvaikselt kuulavaile sõpradele. „Teate, kuidas ahven võttis? Ei jõudnud sääsetõuke otsa panna! Vaevalt saad vette lasta, kui juba jälle otsas!“

KUIDAS RÕIVAD, NÕNDA VÕETAKSE VASTU...

Olime kaheks päevaks kadunud Volnuška ülemjooksule, sinna, kus kauge Uglitsi tammi võimas turve lõpeb. Siin voolas jõgi kitsa, sügava ojana, milles roheliste madudena väänlesid niitvetika pikad lindid. Juuniöö lõpul ruttasime tagasi — Nerli laiadele üleujutatud aladele.

Päike ei olnud veel kõrvetama hakanud, meie aga olime peaaegu kodus; jäi veel läbi sõita silla alt, kus Nerl kõrge tammi kivivalli vahele on kokku pigistatud. Siin on külalaste lemmikkoht. Vaevalt paar tundi püüki, kui juba kõige nigelam pisikalastaja vinnab koju ämbritäie punaste silmadega särgi.

See on imepärane koht. Tal on oma „tulipunkt“ — paremale poole pikenev neem; neemelt heidetud õng satub mingile imeväikesele veega üle ujutatud saarekesele — „lapikesele“, nagu lapsed ütlevad, kus suuremad kalad eriti meelsasti liiguvad.

Kalastaja, kes enne teisi siia on sattunud, muutub kogu püügiajaks õnneliku koha vaieldamatuks valitsejaks. Las hilinenud õngitsejad püüavad oma söödud õngekonkse võimalikult ligemale heita tõotatud „lapikesele“, siiski ei tule sest midagi välja! Tujukas kala lükkab nende söödad tagasi, kuigi nad küll on heidetud veealuse kingu otsesse lähedusse.

Me lähenesime aerudega laisalt sulpsides sillale ja nägime ootamatult, et neemel istus tundmatu mees. Tal oli valge, punaste triipudega pidžaama seljas. Peas oli tal rukkilillesinine turban. Kaheldamatult armastas tundmatu heledaid värve; isegi tema õngekorgid olid vikerkaarevärvilised.

Veel enam imestas meid, et mees istus täielikus üksinduses. Keegi väikestest õngemeestest ei kippunud tõotatud koha poole. Halle lasterühmi paistis mõlemalt poolt neeme küljelt. Me sõitsime oma noorte sõprade juurde.

„Paška!“ hüüdsin ma tasase häälega meie perenaise õepoega. „Kes see on?“

„Suvit-taja saabus,“ teatas Paška vadistavalt, ning tema kombest sõna keskel peatuda määrasin ma oma noore sõbra erutuseastme kindlaks. „Mosk-vast. Nägid, mihhukesed õnged? Ja ujuk-kid? Mis on sinu vibad!“

„Saan aru,“ vastasin ma. „Nii et ka amatöör. Aga mispärast kõik temast eemale hoiavad? Võib-olla sõimab? Või ei lase enda kõrvale?“

„Seda mitte,“ sosistas Paška juba täiesti konspiratiivselt. „Rahuliku kodaniku taoline. Aga kala, näed sa, ei näkka tal. Ja tema läheduses ei võta ka. Ma arvan, onu Miša, et kalad pelgavad teda. Kae, mihuke kirju kittel tal seljas on.“

Me vaikisime pisut aega.

„Ptüi!“ pahandas äkki Paška. „Hommik on asjata kaduma läinud! Olen siin poolest neljast saadik, kuid asjata. Ja kuidas ma ruttasin: mõtlesin, et võtan koha sisse! Eeskojas ajasin piimapoti ümber. Tädilt saan tingimata peapesu. Ja kõik ilmaaegu! . . .“

Kuid igavust tundes näkkamise viljatus ootamises sõitis võõras kodanik peagi minema. Nähtavasti ei viinudki ta kaasa vaimustavat mälestust heast võtmisest. See-eest aga jäi Paška, kindlalt asunud vabanenud kohale, oma iseloomule ustavaks, peitis end halli tombuna kivide vahele ja pani tädi õhtul nii rohke saagiga hämmastama, et piimapoti lugu lõplikult unustati.

Iga vilunud kalasportlane teab, et kõik ere, peamiselt aga kirev rõivastus mõjub kaladele hirmutavalt. Hall või rohekas riie on kalastaja ülikonna jaoks kõige parem materjal. Eredatest moodustab ainult valge värv ehk erandi, ja kalad pelgavad seda teistest vähem. Võib-olla

on see sellest, et suvel on vees tavalised heledate rünpilvede peegeldused.

Kuid valgel särgil on üks puudus: seda tuleb sageli pesta. Kalastaja suvise ülikonna riie peab olema kerge, kuid tihe, niisugune, et sääsk ei saaks sellest oma tärava nokaga läbi pista. Rasked, eriti kummeeritud riided ei kõlba; peale ebamugava tunde võib nendes kergesti külmetuda.

Kalastaja rõivad peavad alati olema avarad: särgikraevaba, püksirihm lõdvaks lastud.

Kalastajal peab tingimata müts peas olema; kõige parem on õlgkübar. Päikesepaistelise ilmaga kaitsevad selle ääred nagu eredate päikesekiirte eest.

Ei tule unustada, et paljude õngitsemisviiside puhul on kalastaja nägemine pingutatud. Seepärast on isegi sonimütsi alla pandud ja sirmi kujul otsaesise kohale väljalatuvast ajalehest kahtlemata kasu.

Kalastama minnes ei tule kunagi lasta end soojast ilmast võluda. Meie laiustes võib ainult juunis ja juulis suhteliselt muretu olla. Kuid augustis on õhtud juba jahe-
dad ja udud külmad, ning kerge vatikuub on kalastajale asendamatu. Vihma puhuks aga varuge endale õhukesest kummeeritud riidest mantel.

Kalastaja karastus ei tähenda hoopiski hoolimatust rõivastuse vastu. Muidugi on suurepärase harjutada end kuni esimese hallani palja jalu käima. Aga kui juba jalgu kinni panna, siis tuleb seda teha taibukalt. Viimastel aastatel veetlevad paljusid kalastajaid kummisääririkud, kuid see on väga kahjulik mood.

Kummisääririkud on äärmus, ja neid võib kanda ainult varakevadel ja sügisese poriga. Ei suvel, veel vähem aga talvel tule neid jalga panna. Inimene, kellel kummisääririkud jalas, ei tunne end hästi: kummist ei pääse õhk läbi ning jalad ei saa hingata. Parem loobuda kummisäärikutest ja kanda suvel nahkjalatsite ning talvel viltide otsas kalosse...

Jaheda ilmaga peab kalastaja võimalust mööda kandma kergest villast pesu ja kui seda ei ole, siis puuvillast, kuid mitte mingil juhul linast pesu. Linane pesu kogub endasse niiskust, tiheneb, kuivab aeglaselt ja selles võib kergesti end ära külmetada. Linane pesu kõlbab ainult sooja ilmastikuga: siis on ta meeldiv ja jahutab kahju tege-
mata.

Kalastaja peab kasvatama harjumuse omada alati puh-
taid käsi. Näib, nagu oleksid selleks kõik tingimused:
midagi muud võiks veel ehk puududa, kuid vett on
ümberringi külluses. Siiski tuleb mõni kalastaja jõelt
sopasena tagasi. Seepärast peab tõelise kalasportlase
seljakotis alati leiduma seebitükike ja puhas riidelapp.
Kalastajal on niihästi usside kui kärbeste ja kalalimaga
tegemist. Võib soovitada kahe taskurätiku kaasavõtmist;
see ei ole talle liigseks koormaks. Üht rätikut tuleb kasu-
tada otseseks ülesandeks, teisega aga silmi pühkida, mis
tuulest ja pingutusest sageli niiskeks lähevad.

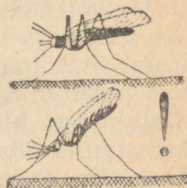
„Küll on piskasjad!“ ütleb algaja. „Kas tasub neile
tähelepanu pöörata?“

„Piskasju tuleb tähele panna!“ vastab talle vilunud ja
karastatud kalastaja ning tal on täielik õigus.

Viimasel on palju varuks: rohelised prillid, milledega
ta ilma pingutuseta vastu päikest vaatab; tuub lõhnava
vaseliiniga näo määrimiseks, et sääskede kallaletungi nõr-
gestada; joodiklaasike ahvenate ja kiiskade mürgiste
torgete halvamiseks või haugi teravast hambast tekitatud
kriimustuse määrimiseks; sidemerull ja isegi vahariidest
kotike tikutoosi hoidmiseks, et tikke kuivadena säilitada.

Asjatundmatud inimesed nimetavad vilunud kalastajat
väiklaseks, aga kuidas annab end tunda selle väikluse
väärtus püügi- ja puhketundidel! Vilunud kalastaja eelistab
emailitud kruusi plekk- või alumiiniumkruusile; vii-
masest väga ruttu teed küll juua ei saa. Need kruusid on
halvad: tee on juba ammugi jahtunud, kruusikõrv aga on
ikka veel tuline! Metall-lusika asendab ta puulusikaga,
ning kalasupp tundub talle palju maitsvam olevat. Esma-
kordselt tundmatule veekogule sattudes, eriti kui seal
seisev vesi on, ei joo ta selle vett keetmatult; tal on alati
varuks lapik pudel keedetud veega. Kõik on tal vajaduse-
kohane, kontrollitud: räske ja laia teraga nuga, millega
saab kepikesi lõigata ja kiiresti kalu pu-
hastada, jäme nõel kareda vahatatud nii-
diga — paljugi, mida tuleb kalastamisel
nõeluda, igaks juhuks on varuks isegi mõ-
ned nõöbid. Ja missugune kalastaja läheb
kalastama ilma kompassita, ilma kerge
marlinäokatteta suvisel sääskede ajal? ...

Kogenud kalastaja paneb kõike tähele
ja teab kõik. Ja ööbimine niisuguse mehe

Joon. 5.

Joon. 6.

seltsis vee ääres on lausa nauding. Tema uni ei ole rahutu, ta ei tõuse öö jooksul mitu korda üles, et värskaid puid kustuvasse lõkkesse heita, ja ta ei sunni sõpru kurnavat valvekorda pidama. Ta süütab varakult tule kuivas tuulevarjulises kohas, põletab maa põhjalikult läbi, loobib siis söed laiali, katab tuleaseme pealt kuuseokstega kinni ja magab siis soojas hellitlevas voodis segamatult kuni koiduni.

Ööbimiskohta valides vaatleb ta tähelepanelikult käele laskunud sääske.

„Veider,“ ütleb ta, „sel sääsel on kahtlane istumisviis. Istudes on tal tagakeha üles tõstetud. See on maalariaasääsk (joon. 5). Peab ööbimiseks teise koha otsima.“

Ja kui kalastaja pärast vürtsise kalasupi söömist juua tahab ning keedetud vett käepärast ei ole, hangib ta vett tundmatust jõest ja ainult loputab sellega mitu korda suud. Siis kaob janutunne ajutiseks, ja võib oodata, kuni teevesi keema hakkab.

Ja kui noriv on kalastaja oma talverõivastuse vastu! Tema vildid on alati tallutatud. Vatipükstel on kõrge värvel, et särgisaba või sviiter selle alt kalaaukude raiumisel või kiire käigu puhul välja ei tuleks.

Tema pihtkasuka nõöbid on ette aetud pika „sääre“ otsa, et neid kohmetunud kätega saaks ruttu kinni panna. Kes on talvel kõva külmaga kalastanud, see teab, kui kiiresti kaob käte normaalne töötamisvõime. Seepärast kaitseb kalastaja käsi eriti hoolikalt, tõmmates alla vanad villased, äralõigatud sõrmeotstega sõrmikud, peale aga paksumad pehmed lampanahast käpikud. Tema pihtkasukas on alati vööga kinni tõmmatud, kaela ümber pehme sall, karvamüts hästi pähe vajutatud (joon. 6). Siis ei tähenda ükski ilm talle midagi!

VARUSTUS OLGU KORRAS

Korra oli mul juhus näha väga suurt hulka inimesi õngeritvadega. See ei juhtunud mitte kalastamisel, vaid Moskvas.

Laia peatänavat mööda sammus tööstuskooli poistekolonn. Igal sammujal oli käes pikk bambusritv, mille tippu oli kinnitatud punane, roheline või helesinine lipuke. Paistis, nagu läheks mööda kummaline metsasalu, mille puude ladvad kogu aeg liiguvad — lipukesed lehvisid.

„Milline toredus!“ ütlesin ma ja näitasin kolonni oma naabrile, kes, nagu hiljem selgus, oli ka kirglik kalastaja.

„Ja-ah!“ venitas ta. „Ei vaidle vastu, tõesti ilus. Eriti too kepike seal ääre peal. Milline saledus! Aga pikkus? Kindlasti viis meetrit! Tõepoolest, kui oleksin noorem, tõttaksin nende juhiga kokku leppima. Võib-olla lubaksid ehk ära vahetada? Sihukese toreda ridva eest ei oleks kahju kolm oma ritva ära anda!...“

Ta ohkas masendatult...

Milline tõeline kalasportlane ei oleks vana kalastaja erutusest aru saanud? Raske on leida head ritva, kuid see on ju kalastamisvarustuse kõige tähtsam osa.

Hea õngeritv peab vastama järgmistele nõuetele: püügingimustele vastav pikkus, vastupidavus, kergus, paindumus ja niinimetatud saledus. Võtke ridval tüveotsast

kinni ja tehke niisugune liigutus, mille te teeksite kala haakimisel. Kui ridva ülaots üheaegselt teie käeliigutusega õhus kaare teeb, siis on see järelikult hea ritv. Ta „mängib“. Ridva „mäng“ näitab, et tema pikkus vastab läbilõike diameetrile ja materjali tugevusele.

Jätkake katsetamist. Kinnitage ridva tüveosa umbes 45-kraadise nurga all põranda külge, pitsi külge aga siduge niisugune raskus, et see ritva painutades põrandat puudutaks. Kui seejuures kaugus põrandast kaare kõige kõrgema punktini ei ole suurem kui üks kolmandik osa ridva pikkusest, on ritv sobiv. Kuid mida ligemal pitsile asetseb ridva raskuspunkt, seda halvem. Niisugust ritva on raske hoida ja õngitsemisel vaevad sellega kindlasti kätt.

Kuid see ei ole veel kõik. Jääb veel ridva kandejõud kindlaks määrata. Selleks otstarbeks tuleb ridva pitsi külge lühikese paela otsas siduda niisugune raskus, mida oleks ridva tüveosast kinni hoides võimalik maast üles tõsta ilma ridva pitsi katki murdmata. Muidugi on siin vaja ettevaatlikult toimida. Kõige peenema kerge ridva kandejõu piiriks võib olla 50-grammine kaaluviht, see aga tähendab, et ridvaga on võimalik kuni 200 g raskust kala ilma ridvapitsi murdmata veest välja tõsta. Ridva kandejõud 200—300 g piirides võimaldab kuni üle ühe kilogrammiseid kalu püüda, kuna ridvaga, mille kandejõud 2 kg, võib välja vinnata veehiiglasti.

Ridva pikkus oleneb püügiviisist, kohast ja reast muudest asjaoludest. Ridva pikkus võib üsna tunduvalt kõikuda — kahest kuni viie ja isegi kuue meetrini. Erandi moodustavad lühikesed põhja- ning spetsiaalsed talipüügid-ridvad.

Parimaks ridvapuuks on kahtlemata kadakas. Tema „terasene“ vetruvus suudab kõige suurema kala ära väsitada.

Kahjuks ei kasva kadakas paljudes kohtades vajalikult pikaks. Mul oli korra juhus käes hoida novgorodi kadakast valmistatud kolme meetri pikkust õngeritva — see oli tõeline kalastaja unistus!...

Noorte kaskede tihnikusse pugedes võib endale lõigata suurepärase, ideaalselt sirge õngelati. Niisugune ei kasva kunagi metsa serval. Sellest saab vastupidava ja kindla õngeridva, kuigi ta on pisut raskevõitu.

Väga head on pihlakapuust õngeridvad.

Kergemate ritvade valmistamiseks võib kasutada toomingat ja sarapuud, neist saavad painduvad, tõsi küll pisut „lõdvad“ ridvad, mis siiski täiesti sobivad väikeste ja keskmiste kalade õngitsemiseks.

Kuid lepast või männišt ei tasu üldse ritva valmistada — sellest tuleb ainult tuska.

Majandusliku mõtteviisiga kalastajad tegelevad ritvade varumisega harilikult sügisest peale, oktoobris ja novembris, kui puude mahlaliikumine lakkab. Mahalõigatud puuke puhastatakse hoolikalt okstest ja koorest, jättes koore alles ainult pitsi ülemisele osale. Kui ritv on jämedavõitu, hõõveldatakse alumine osa korrapäraselt koonusekujuliselt peenemaks. Kõveraid ritvu õgvendatakse, sidudes nad latvapidi lakke kruvitud konksu külge ja kinnitades tüve külge mõnikord kuni kolmekümne-kilogrammise raskuse. Niisugusesse asendisse jäetakse nad kevadeni. Kevadel puhastatakse kuivanud ja õgvendatud ridvad lõplikult koorest, hõõrutakse liivapaberiga siledaks ja kaetakse õlivärviga.

Müügil leiduvatest õngelattidest on väga head tükeldamata bambusridvad. Need on seest õõnsad. Niisugust ritva valides tuleb silmas pidada, et peenenemine tüvest pitsi poole oleks ühtlane ja sõlmekohad ei oleks ülearu maha hõõveldatud. Pole sugugi paha, kui sõlmede vahekohtadele peenike siidniit ümber mähkida ja siis õilakiga katta. Mida rohkem on ridval sõlmekohti, seda vastupidavam ta on. Bambusridva kõverusi on hõlpus pärast eelnenud soojendamist kätega õgvendada.

Ritva tuleb senikaua soojendada, kuni soojus tungib siseseinteni. Hästi soojaks aetud koht muutub järeleandlikuks, jahtudes aga omandab esialgse tugevuse.

Siiski kasutab enamik kalastajaid kokkupandavaid bambusritvu, mille üksikud lülid ühendatakse vasktorude abil. Kõige paremad on tõmmatud, püssipadrunitaolised torud, valtsitud torud on halvemad, kui aga vilumata kalastaja omandab joodetud ühendustega plekkitorud, siis saab ta palju

Joon. 7.

muret tunda. Harva leidub ka duralumiiniumtorusid; need annavad suurepärase ühenduse. Torud peavad olema silindrikujulised ja ilma pingutuseta üksteise sisse sobima. Kokkupandud ritv ei tohi ühelgi juhul „logiseda“.

Silmas pidades seda, et pikki bambusritvu leidub müügil harva ja nende tavaline pikkus ei ületa 3—3,5 meetrit, ei ole halb pikendada neid kuuse- või kadakapuust tüveosaga, kasutades ühendamiseks sobiva diameetriga torusid.

On püügiviise, kus õngitsejal tuleb ritva kaua, mõnikord terve päeva käes hoida. Niisugustel juhtudel on kasulik asetada tüveosale korgist või puust käepide või lihtsalt mähkida talle mitmes kihis jämedat nõöri ümber ja katta see pealt isoleerpaelaga. See parandab tublisti ridva tasakaalu, ja niisugust ritva on mugavam ja kergem käes hoida. Käepideme pikkus peab olema umbes pool meetrit, jämedus aga niisugune, et kalastaja käsi seda vabalt suudaks haarata.

Erilist hoolt nõuab ridva pits ja hea kalasportlane hoiab seda kui silmatera. See pits ei murdu mitte nii sageli ottsel kasutamisel kui muudel pahandavatel asjaoludel. Kord istub talle õnnetult peale mõni jutukas naaber, kord astub omanik ise tihedas tarnas õngele peale. Kuid heal pitsil on suur vastutus, sest ta on õngenõöri otseseks pikenduseks. Kõige kergematel bambusritvadel on pitsi diameeter kõigest 2 mm.

Ridva ehitus ei ole keerukas (joon. 7). Tüveosa külge, või kui ritv on lülidest kokkupandav, siis esimese lüli külge, kinnitatakse kerihark, s. o. 30—40 cm kaugusele teineteisest kaks pehmest tuletikujämedusest vasktraadist konksu. Selleks et konksud paremini kinni püsiksid, tuleb nende jalad laiaks lüüa ning pealtpoolt viiliga sakiliseks teha. Jalad mähitakse tugeva siidniidiga ridva külge ja kaetakse siis kaks korda lakiga. Üsna ridva tippu tõmmatakse tugeva kummitoru jupike (joon. 8).

Muide, kui kummitoru käepärast ei ole, võib ridva pitsi otsa kinnitada jämedast tamiilist, jõhvist või elastsest traadist aasa. Aas kinnitatakse samuti nagu kerihark, see tähendab mähitakse jalg siidniidiga kinni ja kaetakse siis lakiga. Nõndaviisi ongi harilik ritv ujukiga õngitsemiseks

Joon. 8. ette valmistatud.

Kui ritv on kokkupandav, siis mahutab kalastaja selle lõuendist kotti ja hakkab edasi kaalutlema: missugune õngenöör tuleks võtta eelseisvaks püügiks?

Igale kalasportlasele on arvatavasti teada, et parimaks järeleproovitud õngenööri materjaliks peetakse ammust-aega jõhvi¹. Noor kalastaja ei tohi jõhvi kunagi põlata, sest jõhv ei peta teda iialgi.

Jõhvi sitkus ja vastupidavus ületab igasuguse kiituse. Kvaliteetne jõhv venib ilma rebenemata ühe kuuendiku võrra oma pikkusest. Ta ei võta vett sisse ja püsib hästi vee peal, see aga on õngenööri väga tähtis omadus. Hobusesabasid on mitmesuguses värvuses, seega on võimalik igasuguseid jõhve valida, olenevalt jõepõhja värvusest.

Head jõhvi saab noore täku sabast, lõigates sealt väikese salgu ja valides välja kõige pikemad, jämedamad, läbipaistvamad ja, mis kõige tähtsam, ümmargused jõhvid. Lamedad jõhvid tuleb välja praakida. Iga väljavalitud jõhvi vastupidavust on vaja venitamise abil kontrollida. Õngenööri jämedus võib kõikuda ühest kuni kahekümne ja isegi kolmekümne jõhvini. Ei tule arvata, et ühest jõhvist koosnev õngenöör on midagi üsna ebakindlat. Hea ridvaga võib vilunud kalastaja ühest jõhvist koosneva õngenööriga kuni ühekilogrammise kala kaldale tuua. See aga on tõelisele kalasportlasele palju väärtuslikum kui palju suurema saagi kaldalelohistamine tugeva püügiriistaga.

Kõige sagedamini tarvitatakse kahest, neljast või kuuest jõhvist keerutatud või punutud õngenööre.

Jõhvist õngenööre müügil ei ole. Sellepärast valmistavad paljud kalasportlased neid ise.

Keerutatuile tuleb eelistada punutud, ilma sõlmedeta õngenööre. Nende valmistamine ei ole kuigi keeruline. Juba L. P. Sabanejev kirjutas: „Igaüks, kes soovib neljast jõhvist punuda õngenööri (kolmest oskab igaüks), võib seda õppida igalt sadulsepalt või isegi kutsarilt, sest sel viisil punutakse sageli ratsapiitsu. Vilumus õpetab igasugustest seletustest paremini uut jõhvi õigel ajal sisse punuma, vajalikul viisil otsi kinnitama jne . . .”

Käesoleval juhul on jutt kogu pikkuses sama jämedusega õngenööri punumisest.

Kuid on ka niisugune õngitsemisviis, kus õngenööri

¹ Eestis on õngemehed jõhvi kasutamisest ammugi loobunud, tarvitades õngenööriks sünteetiliselt toodetavat tamiili. — *Tõlk.*

tuleb ilma ujukita ja tinata kaunis kaugele heita. See püügiviis nõuab õngenööri, mis on punutud mitte hariliku, vaid karjuste piitsa eeskujul. Nööri pikkus peab poolteist kuni kaks korda ületama ridva pikkuse. See nõör, alates niinimetatud paindjätkust ridva pitsil, mis koosneb kahekümnest-kolmekümnest jõhvist, peeneneb järk-järgult lõpupoole kahe jõhvini. Ta lõpeb peenikese tamiiljupiga või ühest jõhvist lipsuga. On arusaadav, et see jõhv peab olema hoolega valitud.

Vähemal määral tarvitatakse mitmesuguseid siidist ja kanepist õngenööri. See on arusaadav: iga niisugune õngenäär meenutab vees „kõit“. Ja sassi lähevad nad palju sagedamini kui jõhvnäär. Tõsi, äsja meie poolt mainitud ujukita ja tinata püügiviisi puhul tuleb mõnikord mitmest eri jämeduses lõigust kokkuseotud siidist või kanepist õngenööri tarvitada. Sel juhul ühendatakse õngenööri lõik, mille pikkus, ütleme, 2 meetrit ja läbilõige 0,5 mm, samasuguse lõiguga, mille diameeter on 1 mm, see aga omakorda liidetakse samas jämeduses lõiguga nagu esimenegi. Õngenööri otsa seotakse lips. Nõndaviisi saadakse raske õngenäär, mida võib kaugele heita. Enne õngitsemist on soovitav seda vaha või parafiiniga hõõruda.

Kuid kõige suurepärasemaks õngenööriks tänapäeval on niinimetatud tamiil, mida paljud ekslikult „saturniks“ nimetavad. Millegipärast peavad sellest ebaõigest nime-tusest visalt kinni ka kaubandusorganisatsioonid. „Saturn“ on erilise menetluse järgi töödeldud imporditud siidõngenööri vana reklaamnimi. „Saturni“ kvaliteet on nüüd täielikult ületatud kodumaise tamiili poolt. Ja see ei käi mitte ainult „saturni“ kohta — kõik, mis on vajalik õngitsemiseks ja töönduslikuks kalapüügiks, toodame meie ise.

Tamiili tooraineks on kivisöetõrv. See tähendab, et tamiil on sünteetiline saadus. Välimuselt on see peenike poolläbipaistev niit, millele justkui sädemeid on sisse tilgutatud, mis oma läikelt väga meenutavad valget pudelikleasi. Sädemed on õngenööri hea kvaliteedi tunnuseks. Tuhmid õngenöörid, mis värvilt lähenevad piima toonile, on palju nõrgemad. Sellepärast nimetavad mõned kalastajad täisväertuslikku tamiilist õngenööri „klaasnööri“.

Tamiili ostmise puhul tuleb alati huvi tunda selle vastu, missuguse „surnud kaalu“ ta välja kannatab. „Surnud kaalu“ võib ka ise kontrollida; selleks tuleb õngenööri üks

ots vedrukaalu konksu külge siduda ja siis nõõri sujuvalt venitada (joon. 9). Niisuguse kontrollimise puhul ei tohi loomulikult järe-
sult tõmmata.

Peab teadma, et kuigi kala erikaal peaaegu on üks ja et ta vees peaaegu midagi ei kaalu, ta siiski mõnedel juhtudel rabeleb jõuga, mis kahekordselt ületab ta kaalu õhus. Seepärast võib algul võtta õngenõõri, mille kandejõud vastab kala kahekordsele raskusele. Kala-
sportliku meisterlikkuse suurenemisega tuleb üle minna peenemate õngenõõride kasutami-
sele. Tuleb ainult meeles pidada, et sõlme-
dega õngenõõrid kaotavad palju oma vastu-
pidavusest.

Tamiilil on veel üks puudus: ta ei kannata kõrget temperatuuri. Teda ei tohi kauaks jätta kõrvetava päikese kätte, hoida kuu-
maks köetud ahju peal või kasta värvimise
puhul tulesse vette. Tamiili kuivatamiseks ei ole vajadust: ta ei tõmba vett sisse ja ei kõdune.

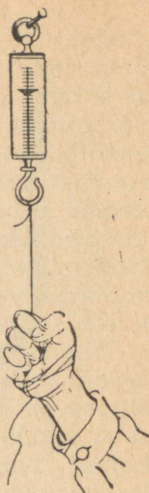
Kaubanduses markeeritakse tamiili tema läbimõõdu järgi, alates niinimetatud „ämblikuvõrguniidist“ (0,1 mm) kuni võimsate üheksandate ja kümnendate numbriteni. Number kümme (1 mm-lise diameetriga) on nõõr, millega võib vabalt üle 15-kilogrammise kala välja vinnata.

Õngenõõri vastupidavusest kõneldes ei tule kalasport-
lase „temperamenti“ unustada. Sellel ei ole neil juhtudel mitte viimane tähtsus.

Tuntud kalastaja M. N. Nikolskoi¹ korraldas tamiili vastupidavuse katseid sujuva koormuse ja järsu rebimise puhul. Nende katsete andmed on üsna õpetlikud:

Tamiili läbi- mõõt (mm)	Sujuv koormus (kg)	Koormus järsult tõmmates (näidatud koormuse puhul tamiil rebeneb) kg	Venimine % ⁰ / ₀ -des
0,1	0,5—0,6	0,4	12—15
0,15	1,2—1,4	0,7	15
0,2	2,0—2,5	1,2—1,4	15—17

¹ M. N. Nikolskoi. Landiga röövkalade jahil. Ulevenemaaline Looduskaitse Selts. Moskvaa, 1948. a. (vene keeles).

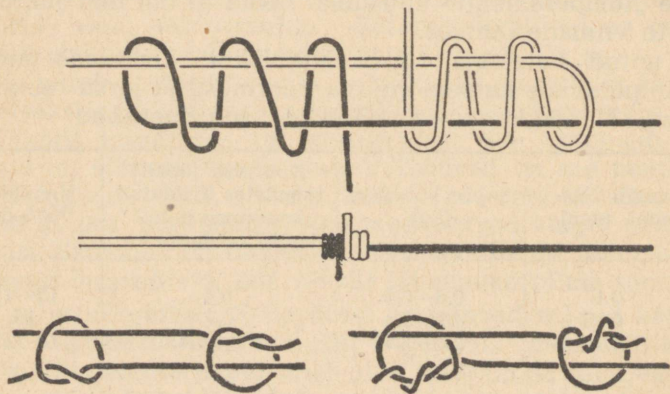
Joon. 9.

Tamiilile võib anda selle veekogu põhja värvuse, kus õngitsetakse. Tamiil võtab väga hästi värvi külge ja peab seda kinni. Värvimiseks võib tarvitada punast streptotsiidi või kanget teed, tammekoort või lahja kaaliumpermanganaadilahust, samuti kõige erisugusemas värvitoonis tinti: rohelist, sinist, helesinist. Värvitav segu aetakse eelnevalt keema ja õngenöör vajutatakse sellesse, kuid mitte enne, kui vedeliku temperatuur on alanenud 35—40 kraadini. Nööri tuleb senikaua vedelikus hoida, kuni ta omandab soovitud värvitooni, seepärast tuleb vett mõnikord mitu korda soojendada.

Jõhvist õngenööri otsi võib iidse „kalamehe“ sõlmega kokku siduda: otsad teineteise peale panna ja kahekordse silmusega kõvasti kinni tõmmata. Tamiili otsad tuleb libiseva surnud sõlmega kokku siduda; see sõlm koosneb kahest kahekordsest sõlmest, mis venitades tihedalt kokku jooksevad (joon. 10).

Tuleb endale reeglits teha — iga kord enne tamiiliga õngitsema minekut sõlmi kontrollida ja kahtluse puhul nad uuesti siduda. Tamiili sõlmi on hõlpus õmblus- või nõöpnõela abil lahti harutada; vaja ainult nõela terav ots sõlme keskele ajada ja nõöri otsad tulevadki lahti.

Jõhvist õngenööriga õngitsedes kasutatakse sageli vahejõhvi ja lipsu. Vahejõhv on õngenööri jätkuks, lips aga vahejõhvi jätkuks. Vahejõhv koosneb 1—2 meetri pikkusest õngenööri jätkust. Ta on õngenöörist pisut peenem. Lips omakorda on vahejõhvist lühem ja peenem. Nii-

Joon. 10.

suguse ehitusega püügiriist on vees vähem märgatav ning konksu lootusetu kinnijäämise puhul saab päästa õngenööri ja ujuki, kuna tugeva rebimise juures katkeb ainult lips.

Tamiiliga õngitsedes kasutatakse vahejätku harva, kui aga püütakse kõige peenemate tamiilidega, siis tullakse toime ka ilma lipsuta.

Nüüd aga oleme jõudnud õnge kõige vastutusrikkama osa juurde, millest esimeses järjekorras oleneb püügi edu — konksu juurde.

Mis võib kalastajale olla pahandavam, kui kala, keda ta juba oma saagiks pidas, ootamatult konksu katki murrab või sirgeks painutab. Ja kui sageli häirib sel juhul suvehommiku vaikust kalasportlase painav oie. Kuid pärast seesugust juhtumit muutub kalastaja ettevaatlikumaks. Ta hakkab niisuguseid konkse valima, mis ei murdu ega paindu sirgeks. Kui konks pärast sõrmega paindele surumist ja vetruvat kõrvalpainutamist lähteasendisse tagasi tõmbub, siis on ta järelikult kindel. Ta on hästi karastatud.

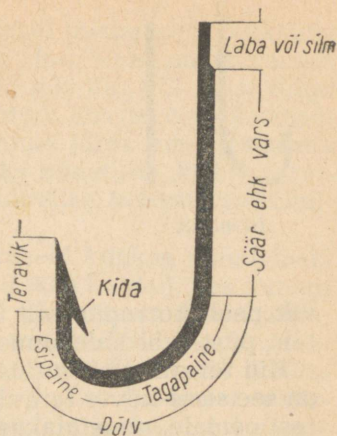
Paine! Kuid mis on paine?

Õngekonkse kasutatakse iidsetest aegadest saadik, nende konstruktsioon on lihtne ja kõigile arusaadav. Aga kui imelik see ka ei ole, harva võib kohata kalastajat, kes täpselt ja õigesti kõik konksu koostisosad üles loeb.

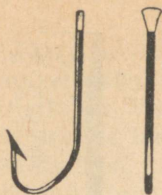
Tuleb ette, et kaks vilunud kalasportlast vaidlevad ägedalt ja kaua, saades teineteisest aru alles siis, kui konks silma ees on. Ja kui seda ei ole, siis lähevadki sageli laiali, ilma et oleksid teineteist mõistnud.

Sellepärast võtame nüüd käsile kuiva, kuid täpse tehnikakeele.

Iga konks koosneb labast või silmast, säärest ehk varrest, tagapainest, esipainest ja teravikust (joon. 11). Esi- ja tagapainet koos nimetatakse põlveks. Konksu teravik on harilikult kidaga, harvemini ilma kidata. Konksu tera-

Joon. 11.

Joon. 12.

Joon. 13.

Joon. 14.

vik peab korrapäraselt koonusekujuline olema. Ta võib olla püst- või kaldsuunaline.

Kui teraviku kõverdus suundub konksu sääre poole, siis on see sisse-kõver teravik, on aga kõverdus suunatud säärest eemale, nimetatakse teravikku välja-kõveraks.

Ainult ühes pinnas koolutatud konkse nimetatakse ühepindeliseks (joon. 12). Konkse, mille teravik kõrvale suundub, nimetatakse külgpindeliseks (joon. 13).

Konksud võivad olla ühe, kahe ja kolme haruga. Kolme haruga konkse nimetatakse kolmikuteks (joon. 14).

Kõik see, millest me praegu teiega vestleme, on juuresoleval joonisel hästi näha. See joonis on avaldatud üleliidulises riiklikus standardis õngekonksude kohta. Standard, millest me kõneleme, on maksma pandud alates 1. jaan. 1950. a. Tema šifriks on: GOST 5045-49.

Mis võiks veel konksudest rääkida? Vahest ehk järgmist:

1. Sääre poole suunduva teravikuga konkse tuleb eelistada neile, mille teravik säärest eemale kaldub.

2. Konksu kidal peavad profiilis olema selged piirjooned.

3. Suurte kalade õngitsemisel kasutatakse sagedamini ühepindelisi konkse; väiksemaid kalu õngitsetakse külgpindeliste konksudega.

Standard, millele me osutasime, kehtestab konksude kindla numeratsiooni.

Kas teile näib, et konksudega on nüüd kõik korras?

Kahjuks tõelist korda siiski ei ole. Peale väheste erandite peab õngemeeste rohkearvuline pere ja kaubandusorganisatsioonide suur arv kuni viimaste päevadeni kinni mitte ainult õngekonksude suuruse välismaisest skaalast, vaid ka välismaalastelt laenatud tähistamisviisist. Ning sel põhjusel tekivad lõpmatud vaidlused.

Meil on seniajani laialt tarvitusel niisugused konksude nimetused nagu „kirbi“, „limerik“ jne. Need on suuremalt jaolt inglise ja norra nimetused, mis üht või teist tüüpi konksule selle koha järgi on antud, kus ta esmakordselt tarvitusele võeti, või kalastaja nime järgi, kes esimesena niisugust konksu tarvitas. Näiteks nimetust „kirbi“ tarvatakse seniajani sageli külgpaindelise konksu märkimiseks.

Aga sellest, milliseid suurepäraseid konkse valmistasid kuulsad Pavlovo kodutööndajad (Okaa kaldal), kes kunagi ei olnud kuulnud mingisugustest „kirbidest“ ja valmistasid oma konkse ammu enne välismaiseid vabrikante, teatakse millegipärast väga vähe. Ainult Kirsanovi „lõõtspillimeistril“ Mihhail Vassiljevit, kelle toodetest välismaiste firmade tootmine kaugemale maha jäi, mainis trükisõnas juba möödunud sajandi lõpul L. P. Sabanejev.

Kas ei oleks aeg lõpp teha välismaiste nimetuste tarvitamisele ja samaaegselt vastu võtta konksude numeratsioon, millele osutab meie nõukogude standard (joon. 15)?

Konksu kasutamisel ei tohi kunagi unustada põhireeglit: konksu suurus peab vastama õngesöödale.

Konksu säär võib olla pikk või lühike. Pika säärega konkse tarvitatakse siis, kui söödaks on suured vihmaussid, ning samasuguseid, suuruselt märksa väiksemaid, sääsetõugu jaoks, mispärast neid mõnikord nimetataksegi tõugukonksudeks. Lühikese säärega konkse (pikka säärt on alati võimalik lühemaks teha) kasutatakse peamiselt taimsete söötade — herneste, terade, pudru jms. puhul.

Labaga konksu tuleb hoolikalt järele vaadata ja laba

ГОСТ 5045 - 49

8½	6	5	4	3½	2½

Joon. 15.

teravad servad maha viilida, muidu võivad need õngenoõri katki lõigata.

Silmaga konksu puhul tuleb kontrollida, kas pole silmas (rõngas) pilu.

Iga kord enne õngitsema minekut tuleb konksu tingimata teritada pehme tahuga. Hästi teritatuks peetakse niisugust konksu, mille teravik kõige kergema vajutuse puhul küünepinnasse kinni hakkab.

Kahe- ja kolmeharulisi konkse tarvitatakse peamiselt suurte röövkalade püüdmiseks. Kolmikuteks joodetakse kokku üheharulised konksud. Tuleb hästi tähelepanelik olla neid konkse omandades, sest nende nõrk koht on sageli jootmise piiril. Ja kui kalastaja seisab piiratud valiku ees, tuleb tal järgida iidset kalameeste nõuannet: „Parem juba paindugu, kui et murduks.“

Iga kahtlase konksu kvaliteeti on võimalik tõsta, võib koguni tema kuju muuta. Väga õnnestunud konstruktsiooniga konksu väiksemate kalade püüdmiseks esitas üks vilunud Moskva kalastajaid S. M. Vjaznikov. Ta painutab konksu sääre ja tagapainde piiril umbes 30-kraadise nurga all kõrvale ja asetab konksu teraviku säärega rööbiti. Seda tüüpi konksuga läheb pärast haakimist kõige vähem kalu otsast ära.

Konksu töötlemine ei olegi nii väga keeruline asi. Esmalt aetakse konks tulel punaseks. See punaseks minek on väga hästi hämaras ruumis nähtav. Punaseks aetud konks lastakse õhu käes jahtuda.

Jahtunud konks muutub pehmeks ja painduvaks. Nüüd saab talle anda soovitud kuju. Siis aetakse konks tulel teistkordselt punaseks kuni tumeda vaarika värvuseni ja jahutatakse õlis.

Pärast seda operatsiooni on konks kõvaks karastatud. Kuid õngitseda temaga veel ei saa: ta on habras ja võib murduda. Tähendab, teda on vaja „tagasi lasta“.

Selleks puistatakse väikesesse metallkarpi puhast läbipestud liiva, pannakse sinna mingi metallese (hästi sobib selleks nael või terastraadijupp) ning soojendatakse liiva senikaua, kuni nael helesiniseks muutub. Siis maetakse konks liiva sisse ja võetakse sealt välja, kui ta samasuguse värvuse on omandanud.

Pärast tagasilaskmist kaotab konks osa oma kaledusest, kuid omandab vajaliku vetruvuse. Niisugune konks on õngitsemiseks täiesti kõlblik.

Konksudega tuleb ettevaatlikult ümber käia. Niihästi väike kääbuskonks, mis ettevaatamatult lauale unustatud, kui ka suur kolmik, mis juhuslikult põrandale kukkunud, võivad suurt pahandust põhjustada. Ja kas tohib nõöri otsa hammastega läbi hammustada, kui konks on õnge-nõöri otsa seotud?! Ma ei suuda kunagi unustada kurba tagasitulekut kalastamiselt koos sõbraga, kellele terav kolmik oli huule sisse tunginud.

Nii et konks on õieti öeldes kardetav asi. Hoopis teine lugu on ujukiga . . .

Kuipalju leplikku lihtsust sisaldub kalastaja liikumatus kujus, kes üksisilmi oma ujukit vahib! Missuguse kärsitusega ootab ta imepärast signaali, mis igal hetkel võib talle salapärasest veealusest maailmast saabuda. Seepärast näebki kalastaja pärast edukat püüki unes tingimata oma õnge ujukeid. Valgetena, rohelistena, punastena sukelduvad ja kukerpallitavad nad, tekitades veepinnale suuri häirivaid ringe. Õngitsemise ajal „dresseerub“ kalastaja koguni omapäraselt ujuki lemmikvärvi peale. See, kes õngitseb näiteks valge ujukiga, võpatab alati, kui veepinnal mööda ujub valge laastuke, linnusulg või isegi rodu vahutavaid mullikesi . . .

Aga kui me oleme juba ujuki värvist kõnelema hakanud, siis pidage meeles nõuannet: ärge kasutage ereda-värvilisi ja kirjuid ujukeid. Värvuse kirevus teeb ainult kahju. Ujuki värvus peab võimalikult sarnanema nende esemete värvusega, mis harilikult veepinnal esinevad. Tuleb ju nõustuda, et kalale on loomulikum veepinnal ujumas näha puukoore tükikest, mitte aga apelsini koort või kirjut kompvekipaberit.

Ujuki ülesandeks on õngesööda hoidmine soovitud sügavusel ja kala võtmise signaliseerimine kalastajale. Ujuk peab olema vastupidav, veekindel, parajalt kandevõimeline ja püsiv. Viimane tähendab, et pärast õngenõöri vetteheitmist ei tohi ta kuidagi viltu vajuda, vaid peab püsti seisma. On nõutav, et ta täpselt vastaks õngetinale; ainult siis annab ta edasi kala kõige kergema puudutuse õngesöödasse. Mõnikord tuleb ujuk nii sügavale vette lasta, et veepinnale jääb ainult ujuki otsakene — väike koonusekujuline tipp. Seda on kõige parem teha vaikse ilmaga. Siis ei jää ükski kala „vallatus“ teie silmale nägemata.

Kõige sagedamini asetatakse ujuk nõnda, et neli viien-

dikku tema pikkusest on vees; kuid seisvas vees olgu ujukist vees ainult pool.

Ujukite kandejõud võib kõikuda 2—3 grammist kuni 20 ja isegi 30 grammini (elussöödaga suurt röövkala õngitsetes). Selle järgi võib otsustada ka ujuki suuruse üle.

Ujukeid valmistatakse mitmesugusest materjalist, harva küll puust, sagedamini mustpapli-, paju- ja männikoorest, hanesulest, korgist. Kõige enam levinud ja vaieldamatult kõige paremad on korkujukid: nad on kerged ja hea kandejõuga ning seepärast asendamatud kiire voolusega ja sügavas vees õngitsemisel. Ilma vooluseta madala veega kohtades on parem kasutada hanesulest, hundi-nuiavarrest või plastmassist, nn. „penoplastist“ ujukeid.

Kujult on ujukid mitmesugused: korkujukitele antakse muna, värtna või pikaks venitatud pirni kuju; koorest ujukid valmistatakse teravaotsaliste kepikeste ja mandlitera kujulised; hundinuiavarrest ujukitel on pilliroovõsutükikesse kuju jne. Kõigil juhtudel peab ujukil olema voolujooneline kuju, et vette sukeldumisel kõige vähemat vastupanu avaldada. Laia alusega ujukid on ebasobivad, sest õnge väljatõstmisel veest tekitavad nad sageli lartsuvat heli ja peletavad sellega kalu eemale.

Ujuk peab õngenööri mööda takistuseta edasi liikuma, kuid samal ajal sellelt kohalt mitte ära libisema, kuhu ta on asetatud.

Väga tähtis on oskus ujukit õigesti nõorile kinnitada. Tavalist tüüpi ujukitel on mulk, kust õngenöör läbi käib ja siledaks vestetud pulgakese või hanesulega kinni kiilutakse (joon. 16).

Müügil on laialt levinud niinimetatud altkinnitatavad ujukid, mille alumises osas on traatrõngas, millest kaheksakujuline aas läbi käib. Et seda ujukit õngenööri kinnitada, selleks võetakse nõor aasana kätte ja pistetakse kaheksakujulise aasa alumisest silmast läbi; aas tõstetakse üle ujuki ja tõmmatakse kinni (joon. 17). Tuleb märkida, et see kinnitusviis ei ole kaugeltki täiuslik ja põhjustab sageli õngenööri kinnijooksmist ja katkemist. Hoopis lihtsam on kaheksakujuline aas kõrvaldada, asendades selle väikese metallvardaga, mis kummi- või plastmasstorulõigusse pistetud ja nõori

Joon. 16.

Joon. 17.

mööda vabalt edasi liigub. Niisuguseks vardaks sobib väga hästi vana murdunud õngekonksu silmaga säär (joon. 18).

Sügavas vees õngitsedes, kui sööta tuleb kaldast kaugele heita, võib kasutada niinimetatud libisevat ujukit. Selleks otstarbeks on kõige sobivam kasutada suurt värtnakujulist, pika, kergelt painutatud vardaga korkujukit. Varda külge kinnitatakse alumises ja ülemises osas perpendikulaarselt vasktraadist rõngas. Õngenöör pistetakse ujuki rõngastest läbi ning tõkestatakse vajalikus kõrguses puu- või kummitükikesega või lihtsalt tuletikujupiga. Pärast seda lastakse ujuk alla ning heidetakse ühes tina ja söödaga vette. Kui tina õngenööri vedama hakkab, tõuseb ujuk üles ja peatub tõkestatud kohal. Seda tüüpi ujukeid tarvitatakse harilikult elussöödaga sügavas vees õngitsemisel, kui kaugeid heiteid tuleb teha (joon. 19).

Jääb mõni sõna öelda raskustatud ujukitest; neid kasutatakse kiire vooluga läbipaistvas ja madalas vees õngitsedes, kui kala haarab sööta mitte põhjas, vaid „pooles vees“ või veelgi kõrgemal. Niisuguse ujuki ehituse põhimõte on väga lihtne: alumise osa külge kinnitatakse tina, mida võib teha väga erineval viisil. Neid raskustatud ujukeid (joon. 20) tarvitatakse mõnikord kauge heite hõlbustamiseks, kui putuksöödaga veepinnalt õngitsetakse.

Ujukiga on vahetult seoses õngetina (joon. 21), mis sööda vajalikus sügavuses hoiab. Kui tina põhja vajub, siis jääb ujuk harilikult lamavasse asendisse. Õngetina raskus ja kuju on mitmesugused ning olenevad õnge ehitusest ja õngitsemisvõttest.

Parim materjal õngetina valmistamiseks on plii (seatina). Ei ole soovitatav tarvitada näiteks babiiti, sest selle töötlemine nõuab palju vaeva. Ei kõlba ka inglistina. Kuid plii on raske ja järeleandlik. Ei ole sugugi raske pliihaavli külge noaga lõhki lõigata, õngenööri sellesse lõikesse asetada ja haavlit siis lapiktangidega kokku pigistada. Hammastega ei tõhi pliid kunagi

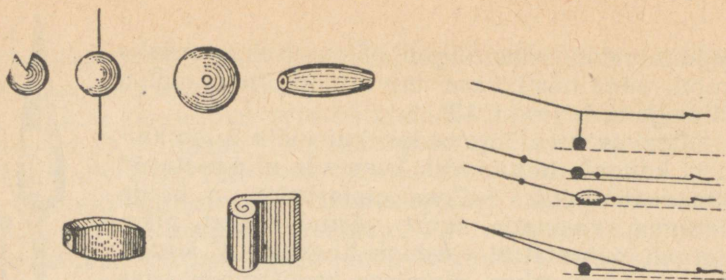
Joon. 18.

Joon. 19.

Joon. 20.

Joon. 21.

pigistada: see rikub hambaid. Veel lihtsam on kasutada õngetinaks lehtpliist lõigatud õhukest riba.

Kirjeldatud õngetinad on liikumatud. Kuid mõnedel juhtudel, eriti tonkaga või põhjaõngega püüdes, tarvitatakse mitmesuguse kujuga libisevat õngetina, millel õngenööri läbilaskmiseks mulk sees. Nende eelis on selles, et kala veab õngenööri vabalt, takistust tundmata, läbi mulgu. Et takistada tina libisemist sööda peale, selleks kinnitatakse 10—15 cm kaugusele konksust liikumatult haavel.

Nõrga veevooluse ja puhta põhja puhul on see moodus väga sobiv.

Õngitsedes voolavas vees, milles palju igasugust veealust prahti ujub, iseäranis kevadel, on otstarbekohane kinnitada õngetina nõori külge 7—10 sentimeetri pikkuse eraldi lipsuga.

Libisevatest õngetinadest tuleb eelistada lamedaid, sest voolus ei kannu neid nii kergesti edasi.

Nüüd aga, kui oleme õnge põhiosadega tutvunud, asugem teda kokku panema. Teeme katset niisuguse püügi-riista saamiseks, mida õigusega võiks harmooniliseks nimetada. Selleks käime reegli järgi: iga õng peab vastama konksule. Väikese konksu puhul olgu väike tina, kerge ujuk, peenike nõör, kõige peenem lips, nõtke ritv. Suure konksu puhul tuleb võtta raske tina, suur ujuk, jäme nõör, vähema vetruvusega ritv.

Katsuge neid suhteid rikkuda, ja kunagi ei lähe teil korda hea saagiga koju tulla!

Alustame sellest, et seome ridva kerihargi vahele vana õngenööri lõigu, mis korgist läbi tõmmatud, nõnda et kork liiga vabalt nõori mööda ei libise (korgi sisse torgatakse

pärast püüki konks) (joon. 22). Seejärel, kui ritv on kokkupandav, ühendame jätkud, enne aga hõõrume torusid kuiva, puhta rätikuga.

Kokkupandavaid toruotsi on kasulik seebiga määrida: see soodustab kiiret ridva kokkupanekut ja lahtivõtmist.

Kui torude külge satub muda või liiva, „söob“ ritv ühenduskohtades end kinni, ja tema lahtivõtmine on raske.

Ritva kokku pannes ja lahti võttes tuleb ainult torudest, mitte aga puust kinni hoida, sest muidu võib torud nende kinnituskohtadelt lahti murda.

Siis võtame nööri. Seome talle kindla aasa otsa ja kerime ta korralikult, ilma pingutamata kerihargile; õngitsemiseks jääva osa keerutame spiraalselt ridva ümber, võtame kummitorukese ridva otsast ära ja pistame töötamiseks määratud nööri-osa, see tähendab selle osa, mida me hakkame vette heitma, torukesest läbi. Siis paneme kummitorukese endisele kohale.

Kui kummitorukest ei ole, siis võib nööri kinnitamiseks ridva otsa külge kasutada ammuaegset moodust — aasa.

See võte on leiutatud enam kui pool sajandit tagasi, kuid sellest paremat ei ole senini keegi veel välja mõelnud.

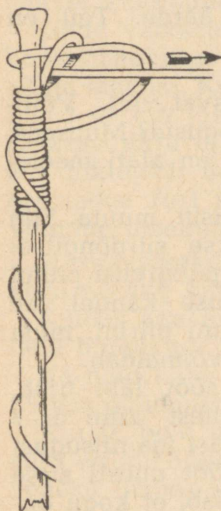
Võtke õngenöör aasana kätte, pistke ridva pitsis olevast aasast läbi ja tõmmake nööri vaba osa enda poole. Pidage seda silmas, et õngenööri aas tõmbuks võimalikult ridva otsa küljes oleva aasa aluse lähemal kinni (joon. 23).

On arusaadav, et õngenööri töötamiseks määratud osa pikkus tuleb alati kooskõlastada ridva pikkusega. Algajale on küllalt, kui nöör ületab ridva pikkuse mitte rohkem kui väljasirutatud käe võrra. Kui aga nööri tuleb järele anda või lühemaks tõmmata, kasutage keriharki. Teeme endale reeglilikult hoida kerihargil õngenööri varu, mis kahekordselt ületab ridva pikkuse.

Kinnitame ujuki nööri külge. Kinnitamise moodused on meile tuttavad.

Joon. 22.

Joon. 23.

Uhendame nõõri lipsuga. Me teame, missugust sõlme selleks tarvitada.

Kinnitame õngetina kohale. Arusaadavalt tuleb õngetina raskus ujukiga kooskõlastada.

Seome konksu külge.

Stopp! Konksu sidumine on üheks kalapüügi „probleemiks“. Kas te tõepoolest ei ole märganud, et üheks esimeseks teiega tuttavaks saanud püügikaaslase küsimuseks on tingimata:

„Missuguse sõlmega teie konksu seote?“

Muidugi, kui te olete küllaldaselt kogemusi omandanud, siis kujuneb teilgi kindlasti oma viis konksu sidumiseks, ja te kaitsete seda ägedalt. Kuid alguseks katsetage seda lihtsat äraproovitud moodust:

Tehke õngenõõri (või lipsu) otsa kolme aasaga sõlm ja laske see nõnda lõdvale, et igast aasast saaks konksulaba või silma läbi pista. Nõnda pistkegi konks alt ülespoole aasadesse ja sikutage nõõri otstest tugevasti eri suunas (joon. 24).

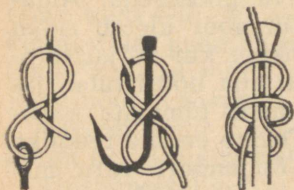
Kui olete konksu külge sidunud ja mõned proovivisked teinud, haspeldage õngenõõr kaheksakujuliselt kerihargile. Konks torgake korgi sisse, tõmmates seda nõõri mööda nõnda, et õngenõõr lõdvalt rippuma ei jääks. Nüüd minge tiigi, järve või vaikse jõesopi äärde. Teil on käes hea korgi- ehk ujukiõng.

„Ei saba ega soomust sulle!...“¹

Kuid teie kodu läheduses ei leidu seisvat vett. Võib-olla ei armasta ka teie ise seisvaid veekogusid? Muuseas, see on kiiduväärt. Tõelisele kalastajale on alati meelepärasem kiire voolava veega jõgi.

Niisugusel jõel püüdes tuleb õnge pisut muuta. Siin rakendatakse püügiviisi, mida nimetatakse siirdõngitsemiseks. Nimetus ise juba näitab, et selle püügiviisi puhul siirdub sööt vooluse kandel vee all heitekohast kuni piirini, mida õngenõõri pikkus võimaldab.

Kaugus, mille sööt läbi ujub, võib kõikuda kahest kuni 5—7 meetrini, ning pärast iga niisugust ujutamist tuleb sööt uuesti sisse visata. See tähendab, et kogu õngitsemise aja jooksul tuleb õnge-

Joon. 24.

¹ Eesti kalasportlased ütlevad vastaval juhul: „Kivi kotti!“ — Tõlk.

ritva käes hoida. Muidugi on see väsitav. Seepärast peab siirdõngitsemiseks valima kõige kergema ja võimalikult käepidemega ridva.

Võtame neljameetrise, umbes 200-grammise kandejõuga ridva. Kinnitame selle külge 0,2-millimeetrise läbimõõduga tamiili ja 0,15-millimeetrise lipsu. Kui ei ole tamiili, kinnitame neljast jõhvist nõori, millel kahest jõhvist vahejätk ja ühest valitud jõhvist lips. Võtame koonusekujulise korkujuki. Ujuk peab olema väga täpselt reguleeritud ja koormatud. Teda tuleb nõnda koormata, et veest ei paistaks välja mitte üle veerandi tema pikkusest.

On arusaadav, et mida sügavam on koht ja kiirem voolus, seda suurema kandejõuga peab olema ujuk.

Väga hea on varuks reguleerida ja koormuse suhtes ette valmistada kaks-kolm eri suuruses ujukit, et vajaduse korral kiiresti neid vahetada.

Ujuki koormamine ei ole keerukas. 3—5 sentimeetri kaugusele konksust kinnitatakse pisike haavel (niisugune, mida jahimehed bekassihaavliks nimetavad), lipsu ja vahejätku ühenduskohale teine, pisut suurem. Ülejäänud haavlid asetatakse ühtlaste vahemaadega tõusvas korras kuni kõige suuremani (nr. 2—3). Haavlite hulk võib kõikuda kolmest kuni seitsme-kaheksani. Viimane (ülemine) haavel kinnitatakse 50—70 cm kaugusele konksust.

Kõige väiksemat haavlit nimetavad mõned kalastajad konksuhaavliks; selle ülesandeks on süüa hoidmine põhja lähedal. Konks ühes süüdaga peab rippuma ja mitte üle 3—5 cm jõe põhjast kõrgemal ujuma. Oma tühise raskuse tõttu ei takista konksuhaavel süüdal pisut lipsu ees liikumist, hoides lipsu samal ajal pingule tõmmatud seisundis. Just sellepärast kandubki kõige kergem kala võtmine otsekohe ujukile üle.

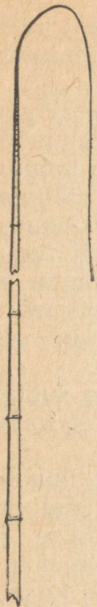
Siirdõngitsemisel püüate te kalu põhja lähedalt, mõnikord natuke kõrgemalt, veel harvemini „poollest veest“.

Kuidas aga õngitseda, kui kalad üsna veepinna lähedale hoiduvad?

Ka neid kalu saab püüda. Veepinnalt, peamiselt putukatega püüdmist nimetatakse pinnaõngitsemiseks.

Kui te pole unustanud, siis oli teil selleks õngitsemiseks eriline õngenõrgi valmistatud. Ning ritv peab olema selleks umbes kolme meetri pikkune, vastupidav, kerge ja, peaasi, väga nõtke.

Selle püügiviisi juures ei ole vaja mingisugust õnge-

Joon. 25.

tina. Ujukit tarvitatakse ka harva, ainult siis, kui sööta tuleb väga kaugele heita. Siis võib raskustatud ujukit tarvitada. Konksud pinnaõngitsemiseks valitakse nagu alati vastavalt söödale. Pole paha kasutada lühikese säärega ühepainedelist konksu.

Kui kalastaja püüab lendõngega, millel paindjätkuga jõhvist õngenöör, siis tuleb nõör ridvaga nõnda ühendada, nagu see joonisel 25 näidatud (kokku kasvatada).

Kui aga teid ei rahulda ei ujukiõng, ei siirdõngitsemine ega pinnaõngitsemine, proovige siis põhjaõngega või, nagu sageli öeldakse, tonkaga õngitseda. Sel viisil püütakse harilikult kiire voolusega, laiadel ja sügavatel jõgedel, kus sööt tuleb kaldast väga kaugele heita.

Siduge tugev 10—15 meetri pikkune õngenöör lühikese kadakakepikese külge. Võtke vastupidav lips ning raske, libisev tina. Valige keskmine konks: tonkaga püüdes tarvitatakse harva väikest sööta. Konks tuleb sel juhul sööda sisse ära peita. Nööri ja ridva ühenduskohta kinnitage aasaga väike kuljus. Selle pügiviisi juures tuleb sageli mitte niipalju vahtida kui kuulata. Ridva tüveots lõigake teravaks: see tuleb maasse torgata.

Harilikult pannakse sisse mitu tonkat — viis kuni kuus.

Oleks ebaõiglane tähele panemata jätta talipüügiõnge. See on originaalne, nagu on originaalne ka talipüük ise. Talipüügiõnge ritv on miniatüürne ja harva üle 50 cm pikk. Sageli on ta kokkukäiv, ja siis mahub ta vabalt pihtkasuka taskusse. Esineb kadakast ja plastmassist kui ka bambusest talipüügiritvu. Niisugune ritv peab tingimata käepidemega olema, kuid käepide ärgu olgu mitte ümmargune, vaid neljakandiline või tahutud (joon. 26), et ta jääd mööda ei veereks, kui ta jääaugu juures maas on. Õngenöör on hoopis peenike: 0,10—0,15 mm; talvel ei avalda kalad niisugust vastupanu nagu lahtisest veest püügi puhul. Ujuk olgu kõige väiksem, mida nüüd ei kahjusta ka ere värvus. Ujuk uputatakse, lastes ta 1—2 cm sügavusele vette; tavalises asendis võib ta kinni külmuda ja tuule käes kõikuda.

Talvel tarvitamiseks pole sugugi halvad kõige lihtsa-

mat tüüpi väikesed korkujukid, millest mulk läbi käib, kuhu tuletiku tükike sisse pistetakse. Õngetina seotakse enamasti nõõri külge eraldi, umbes 7—10 cm pikkuse lipsu otsas. Konksud valitakse kõige väiksemad ja peenemad, sest et peamiseks talviseks söödaks on üsna pisike punane sääsetõuk. Talipüügiridvaga võib õngitseta ka suvel, näiteks paadist, parvedelt palkide vahelt, väikestelt madalatelt tammidelt ja sildadelt . . .

Meie poolt esitatud õngede „spetsialisatsioon“ ei tarvitse algavat kalastajat esialgu kohutada. Kuni teil ei ole veel küllaldast „sisseseadet“, võite oma püügiriistu ülimal määral lihtsustada.

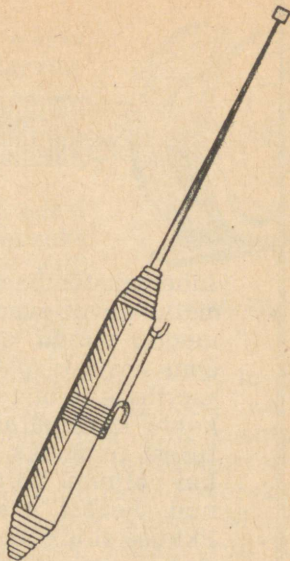
Võtke õngenõõri küljest ujuk ja tina ära ning te saategi midagi lendõnge taolist. On ilmne, et te ei heida sööta kaugele, võib-olla ka mitte päriselt reeglite kohaselt, kuid siiski on teil võimalus kala kättesaamiseks veepinna ligidalt.

Lisage rohkem õngetina harilikule õngele, tõmmake ujuk ridva pitsi lähedale, torgake ritv terava nurga all kaldasse ja heitke sööt võimalikult kaugemale — teil ongi tonkataoline püügiriist.

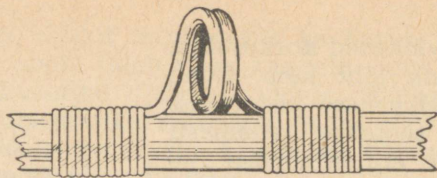
Asetage õngetinad ahelikuna üsna kuni konksuhaavlini, reguleerige vastavalt ujuk, ja teil on õng siirdõngitsemiseks.

Kohanduge alati püügitingimustele. Korraldage oma õng vastavalt olukorrale ümber ja te ei jää ilma saagita. Ärge sattuge kunagi segadusse, juhinduge esimestest sammudest peale ainult püügiriista harmoonilisusest ja kõikevõitvast kalasportlikust taibust.

Aga kui te olete juba omandanud küllaldaselt vilumust, küll siis tekivad iseenesest suuremad nõudmised niihästi iseenda kui ka püügiriista vastu. Teile näiteks paistab, et liiga palju aega kulub õngenõõri järelelaskmiseks või

Joon. 26.

Joon. 27.

lühemakstõmbamiseks. Teile meenuvad kättesaamatud ahvatlevad kohad, milledest jäi ainult mingi meeter puudu, et teie õnnega nendeni küündida. Oma kalastuspäevikut lehitsedes (aga mis kalasportlane te olete, kui te oma võitude ja äparduste kohta korrapärasest päevikut ei pea?) jääte imestusest tummaks, kui erapooletu statistika näitab, kui paljudel kordadel on suur kala õnge purustanud. Peaasi aga on, et vastavalt teie meisterlikkuse suurenemisele hakkab päevast päeva kasvama soov püügi „sportlikkuse“ tõstmiseks.

Ning siis võite õnge osaliselt ümber teha.

Selleks otstarbeks valmistage peenikesest mesingtraadist mõned jalgadega rõngad (joon. 27). Esimene rõngas, mille diameeter on, ütleme, viis millimeetrit, kinnitage kerihargi lähedale, järgmine aga, natuke väiksema läbimõõduga, asetage otsejoones ridva otsa poole. Pitsi pange otsarõngas, suuruselt umbes tüveosa rõnga taoline.

Rõngaste jalad tuleb siidniidiga kõvasti ridva külge mähkida ja lakiga katta. Rõngaste arv ja nende vahekaugused tuleb muidugi kooskõlastada ridva pikkusega. Pikale painduvale ridvale võib panna seitse ja kaheksa rõngast, kuid lühikesel põhjaõnge ridval piirduda üheainsa otsarõngaga.

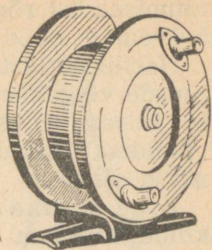
Nüüd on teil võimalik õngenööri kerihargilt rõngastest läbi tõmmata, varustada õng tina, ujuki ja konksuga ning nööri pikkust püügikohal soovi kohaselt reguleerida (joon. 28).

Kas teie ei leia, et nüüd on teil hoopis sportlikum püügiriist? Igal hetkel on teil võimalik kerihargilt nii palju nööri järele anda, kui palju suur ja tugev kala teilt „nõuab“. See tähendab, et väga peenikese õngenööri võib kadedust äratava

Joon. 28.

saagi kaldale tõmmata. Te võite süüa nii kaugel ujuda lasta, kui see tarvilikuks osutub. Te õpite õngenööri niisuguselt õngelt palju kaugemale heitma. Ja pahandavate lahtirabelemiste arv väheneb teil sedamaid.

Kuid niisugust püügiriista võib edasi täiustada. Seda võib muuta tõeliseks rullõngeks. Selleks on vaja rulli (joon. 29).

Joon. 29.

Kõige lihtsam on osta poest plastmassist või metallist stantsitud 7—10 cm diameetriga rull, millele võib kerida 30—40 meetrit õngenööri. Rulli võib igalt treialilt tellida, võib ka ise valmistada. Esimese rullõnge jaoks oma elus kasutasin ma kirjutusmasina lindi rulli, pistsin rulli teljeaugust raudnaela läbi, painutasin selle loogakujuliselt kõveraks ja kinnitasin sarapuust õngeridva tüveosa külge. Muidugi oli see ainult nõrk rulli järeleaimus. Siiski, „rull“ töötas.

Rull kinnitatakse ridva külge metall- või kummirõngaste abil, millede alla rullijala otsad pistetakse.

Rulli puhul ei ole keriharki enam vaja. Rulli tarvitamist sobitades on samuti vaja meeles pidada püügiriista kooskõla nõuet ja mitte kombineerida totraid ühendusi, pannes näiteks raske ja mahuka rulli nõtket ja kerge ridva külge. Väga hea on piduriga ehk kärstiga rull. Loomulikult tuleb rullile pärast süüa vette heitmist pidur peale panna.

Rulli võib igasuguse püügiviisi juures kasutada, olgu see lihtne siirdõngitsemine või pinnaõngitsemine (välja arvatud paindjätkuga püük) ja isegi taliõngitsemisel, eriti kui suurest sügavusest püütakse. Kõigil juhtudel hõlbus- tab rull püüki, teeb selle sportlikumaks.

Kuid muidugi ei hakka te ainult õngega jõekaldal luusima. Uht-teist läheb veel lihtsaks kalapüügimajanduseks vaja. Näiteks kahv. Ei tule ilma kahvata toime, eriti kui õngitseda järsul kaldal või rohtunud kohal. Teadlikult suurt kala püüdes on igal juhul vajalik hea kahv; see peaks olema pika varrega ja pilliroost rõngale aetud, roheliseks või pruuniks värvitud, tugevast väikeste silmadega võrgust mitte-sügava kotiga. Kahva võrku võib parkida lepa- või tammekoore leotises. Väga head on duralumii-

niutraadist rõngad; raudtraadist rõngastega kahvad on halvemad: need rõngad lähevad ruttu roostesse.

Harilikult lastakse kahv pisut enne vette, kui kala sinna juurde veetakse. Seejärel tuleb kahv kala pea alla juhtida ja kiiresti üles tõsta. Kunagi ei tohi kala kahvaga „püüdma“ hakata: kala võib siis rabelemisega kogu asja nurja ajada.

Ärge hakake ka kala saba poolt kahva ajama: see on kõige kindlam tee saagi käest äralaskmiseks. Üldse on üksi raske kaldalt suurt kala kahvaga välja tõsta, kõige parem on sõber appi kutsuda.

Siiski palun vabandada, sest määratlus „kutsuda“ ei ole siin päris õnnelik.

„Kahv!!!“

Kahju, et see hüüe ei ole ühelegi helilindile võetud ja et üheski filmis ei ole ähmi täis kalastaja nägu sel silmapilgul pildistatud . . .

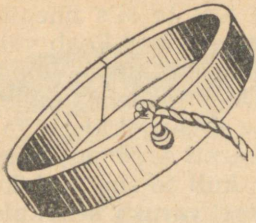
Aga kui te lähete suurt röövkala, näiteks haugi püüdma, siis ärge võtke kahva kaasa. Kiskja jääb oma kõveraid hambaid pidi halastamatult võrgu sisse kinni ja samuti takerdub konks. Röövkalade jaoks on vaja kongitsat — suurt terava otsaga teraskonksu, mis on kinnitatud tugeva varre külge. Haarake neid kongitsaga lõpuste alt ja tõmmake kiiresti kaldale.

Veesügavuse täpseks kindlaksmääramiseks muretsege põhjalood. Kõige lihtsamal kujul on see väike kahekorra murtud tinariba. Tina vahele tuleb õngekonks panna ja tinariba pooled siis kokku suruda. Õngenööri otsas vette lastud põhjalood näitab ruttu ja täpselt veesügavuse kätte. Äridest saab osta ka täiuslikumat põhjaloodi (joon. 30); see kujutab endast pliist tüvipüramiidi, mille tippu on sisse joodetud metallrõngake, alusesse aga kinnitatud korgitükike. Õngekonks pistetakse rõngast läbi ja torgatakse korgi sisse.

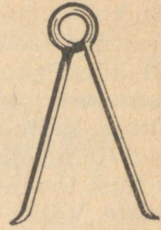
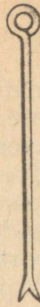

Joon. 30.

Kunagi ärge minge kalale konksuvabastajat ehk „sulast“ kaasa võtmata (joon. 31). See riistapuu on konksude päästja. Selleks on umbes 200-grammine pliirõngas, mille külje sees on auk pika tugeva nõõri kinnitamiseks. Rõngas peab vabalt üle ridva tüveosa käima. „Sulase“ kasutamine on väga lihtne: nõõri otsa seotud rõngas lastakse hästi pingule tõmmatud õngenõõri mööda alla; edasi libisedes pörkab ta

Joon. 31.

Joon. 32.

oma raskusega vastu kinnijäänud õngekonksu ja vabastab selle. Kui esimene põrutus ei andnud soovitud tulemusi, tõmmatakse rõngas nõõri otsas üles ja lastakse uuesti alla.

Kuid pidage meeles ka teist asjaolu: kui õngekonks jäi kinni hea võtmise ajal, siis parem juba ohverdage see, kinnitage õngenõõri otsa uus konks ja jätkake õngitsemist; „sulasega“ võite te kalad kauaks ajaks eemale peletada.

Uldiselt koguneb kalastamisalaseid pisiasju üsna rohkesti. Näiteks elastne terasest suuavaja röövkala lõugade avamiseks (joon. 32). Ja selle juurde laiaks taotud harkotsaga metallhark. Suuavajaga tuleb lõuad laiali ajada, õngenõõr pingule tõmmata ja hargiga sinna kohta tugeada, kuhu õngekonks on sisse tunginud. Seejärel tuleb õngenõõr lõdvemale lasta ja hargiga tugevamini rõhuda. Siis vabanebki õngekonks.

Suuavaja ja hargi võib 2—3 mm diameetriga terastraadist hõlpsasti ise valmistada.

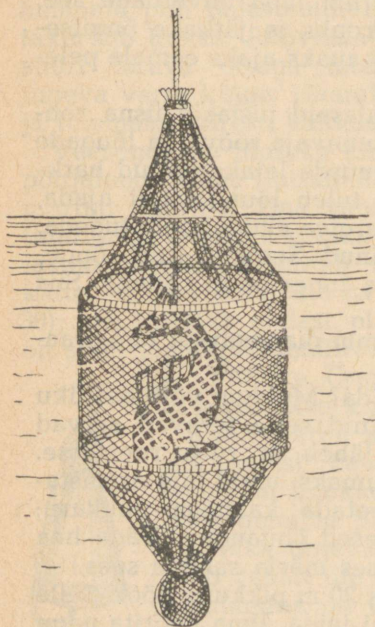
Agaga kus te kavatsete usse hoida? Muidugi võib hariliku konservikarbiga toime tulla. Kuid selle teravad servad võivad kätt vigastada, pealegi läheb ta ruttu roostesse. Päikese käes läheb ta ruttu kuumaks, ussid aga armastavad jahedust. Parema juba soetada kaanega puukarp; kaane sisse tuleb puurida väikesed õhuaukud. Väga hea on usse hoida lõuendist kotikeses märja sambla sees.

Kuid nõõr? Pikk tugev, umbes 20 m pikkune nõõr. Selle jaoks võib reisikotis alati ruumi leida. Ilma nõõrita nagu ilma noatagi ei lähe vilunud õngemees kalale. Nõõr on

vajalik niihästi kevadel kui suvel ja sügisel. Talvest ei maksa kõneldagi!

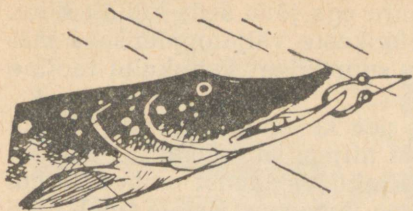
Ja kalapüügi puutumatud varud? Kas te siis üheainsa õngekonksuga valmistute kalastama minema? Peab vähemalt kümnekond mitmes suuruses varukonksu olema. Kus neid hoida? Karbikeses!... Õngetinade komplekt, lehttina. Kuhu need? Teise karpi!... Kas ujukid on vajalikud? Kahtlemata! Tähendab, jälle karpi? Ärge muiake, — kui teist tõeline kalasportlane saab, küll te siis karbikest hindate. Võtke vähemalt paar karbikest varuks, sest kalastamisel võivad nad teile väga vajalikud olla! Karbike — see on korra tunnus!

Vajalikud on ka varuõngenöörid ja tahk, et nürinenud õngekonksu teritada, naaskel ja väikesed lapiktangid. Päris hea oleks kõik see varustus väikesesse gaasimaski kesta suurusesse mitme taskuga lõuendist kotti mahutada. Heitke see kott üle õla; ta ei sega õngitsemist, ning kõik vajalik on käepärast.

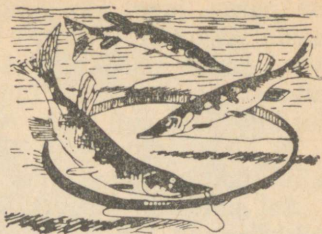

Joon. 33.

Aga kus te kavatsete püütud kalu hoida? Iseäranis suvel, palavaga, kui kalad ruttu surevad ja roiskuma hakkavad? Selgub, et korvgi on vajalik. Hea oleks tellida tõeline kalastajakorv, vitstest punutud ja ülestõstetava kaanega. Muide, kalastamisel võib igasugust korvi kasutada, kui ta pealt tugeva lõuendiga on kaetud. See on siis korv ja „kalasump“ üheaegselt. Kui te aga tahate kergemalt minna, siis asendage korv spetsiaalse võrksumbaga (joon. 33). Siduge sump vee kohal rippuva põõsa külge, pange väike kivi võrku ja hoidke püütud kalu seal. Ainult ärge unustage kontrollimata, kas kõik võrgusilmad on terved ja kas sumbasuu on hästi kinni tõmmatud. Kalade hul-

Joon. 34.

Joon. 35

gas on niisuguseid leidlikke isendeid, kes vähimagi pilu püüavad jalgalaskmiseks ära kasutada.

Kui te aga olete suure röövkala, näiteks haugi kätte saanud? Ta ei mahu ju korvi, ja kui mahubki, siis ainult kõverasse koolutatult. Nõnda ta kaua ei ela. Teil aga on vaja teda õhtuni elusana hoida. Mis siis teha?

Siis on vaja haug kalalõõga panna. Selleks tuleb tal lõuad suuavajaga ettevaatlikult laiali ajada ja alumise lõua sisse naaskliga mulk torgata. Mulgust tuleb tugev vask- või terastraadijupp läbi tõmmata; traadi otstes peavad olema aasad. Nendest aasadest pistetakse tugev nõör läbi ja köidetakse kindel sõlm peale (joon. 34). Kui te kogu selle operatsiooni korralikult olete sooritanud ja oma vangki kõhrjat keelt ei vigastanud, siis laske kala vette ja siduge nõöri ots põõsa või tugevasti maasse taotud teiba külge. Õnnestunult asetatud kalalõõas võib haug kaua — mitu päeva elada.

Ei tohi järelikult unustada ka mõnd kalalõõga kotti panemast.

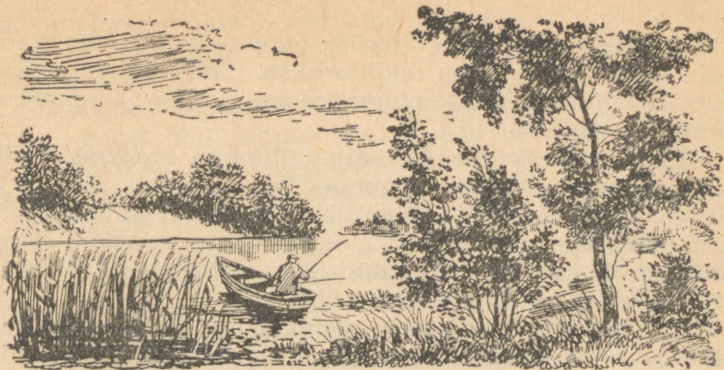
Ma olen suuri kalu lõõga pannud, sidudes nõöri vankri ratta vana raudrehvi külge (joon. 35). Rehvi asetasin vette. Sel juhul jäävad kalad vägagi madalas vees kõrvalistele silmadele nägematuks . . .

Kui te õpitate kalu ka talvel püüdma (ma olen päris kindel, et te seda õpitate), siis tuleb kalastamisvarustust pisut täiendada. Korv ja võrksump ei ole talvel vajalikud. Neid asendab väike vineerkast, mille peal on hea istuda ja kuhu sisse saab kalu mahutada. See kast on samaaegselt pingiks ja kalahoidlaks. Samuti on vaja muretseda tuur või kang augu raiumiseks jäässe (vt. joon. 6). Soovitan võtta mitte väga rasket tuura: kolme kilogrammi raskune

on paras, ja et ots oleks peitlikujuline. Kolmkümmend aastat kasutan niisugust tuura ega jõua seda küllalt kiita. Veel on vaja jääkulpi jäätükikeste väljaloopimiseks jääaugust. Selleks sobib tugev suur köögi vahukulbi taoline lusikas. See ongi kõik . . .

Ei, siiski mitte kõik. Eks pea kalastaja lõppude lõpuks kinnipüütud kala varem või hiljem surmama.

Sel juhul on tarvilik väike kõvast puust umbes 30 cm pikkune nui, millel üks ots on jämedam. Kalale tuleb lüüa otsmiku pihta, silmadest natuke kõrgemale, järsu hoo-
biga.

KALADE MAITSED

Peate nõustuma: ükskõik kui ideaalselt ka ei ole meisterdatud teie püügiriistad, peamine ei olene siiski nendest, vaid sellest, kas te oskate taibata, missugune sööt on kalale kõige suupärasem. Kui aga kalad selles vee kogus, kus teie õngitsete, toidu suhtes on tujukad, püüdke siis nagu osav arst nende isu ergutada. Seejuures tuleb meeles pidada, et kalade söögilaud ei ole hoopiski nii üksluine, nagu see esialgselt võib näida.

Suvel suure suuga turvale pikakoivalist ritsikat pakudes võib edu loota. Ritsikat on võimalik sügiseni hoida, kuid see on kasutu. Oktoobris näiteks turb ritsikat ei võta. Sügisel pakkuge talle väikest konna!

Koha haarab ahnelt niihästi kiiska kui teibi ja rünti, kuid rõõmustab harva oma tähelepanuga isegi kõige vilkamat kokre. See on sellepärast nii, et kogrega on koha vähe tuttav, ja vee all nagu muide igal pool mujalgi tuleb iga uut tutvust ettevaatlikult sõlmida. Kogred nagu teada ei elutse kohade poolt armastatud sügavates jahedates võrendikes.

Ühepäeviku lennu ajal ei leia kõige suupärasemgi ussike tähelepanu. Hakkab aga kalastaja ühepäevikuga õngi söötma — võib ta imesid korda saata.

Sellest järgnebki reegel: kõigil juhtudel tuleb tarvitada hooajakohast ja paigale vastavat õngesööta. Siis kasvavad ka väljavaated kordaminekuks mitmekordselt.

Kuid veel suuremat edu võib saavutada, kui harjutada kalu selle kohaga, kus õngitsetakse. Seda saavutatakse lihtsate võtetega, mis kannavad sissesöötmise ja peibutus-söötade nimetust.

Sööta heidetakse vette väljavalitud ja harjunud kohtadel pikema aja jooksul; nendes kohtades käib kalastaja aeg-ajalt õngitsemas ja loomulikult kaitseb neid kirglikult. Amatöörkalasportlaste eetika ei luba teise kalastaja sissesöödetud kohta ilma tema nõusolekuta kasutada, kuigi ta on teie kõige suurem südamesõber.

Sissesöödetud kohti peab olema mitu; õngitseda tuleb neil kohtadel kordamööda. Päevast päeva ühel ja samal kohal ei soovitata õngitseda.

Parimaks sissesöötismaterjaliks peetakse ammust ajast päevalille- ja kanepiseemnetest valmistatud õlikooke. Kui ei õnnestunud õlikooke hankida, pole veel vaja muret tunda: sobivad ka rukkikliid jahuga segatult, mitmesugused pudrud, hautatud terad, keedetud ja puruks muljutud kartul, kohupiim, sipelgamunad, katki hakitud ussid. Lõunajäätmed kõlbavad sissesöötmiseks.

Tähtis on ainult, et see kõik ei oleks hapuks läinud: roiskunud toiduained peletavad oma lõhnaga kalu eemale.

Sööda valmistamise viisid on mitmesugused. Mõnes kohas on veel säilinud veidrikke, kes enda valmistatud sööda „saladust“ hoolikalt hoiavad. Teie, lugeja, muiake nende naiivsuse üle ja olge muretu: teie sööt annab sama-suguseid tulemusi.

Keetke mistahes teri — kaeru, nisu, otri, riisi — hästi hautatud pudruks, peenestage puukünas ja segage siis kliide ja jahuga, muutes segu taignataoliseks massiks. Üsna hea on, kui sellele taignale maitseks lisada paar lusikatäit päevalille-, kanepi- või linaseemneõli. Siis veeretage sellest taignast mõned õunasuurused pätsikesed. Ja sööt ongi valmis!

On kindlaks tehtud, et kalad armastavad teravaid, vängeid lõhnu. Sellepärast lisatakse söödale mõnikord mõned tilgad aniisiõli, palderjanitilku ja isegi kamprit. Kord koostatud söödaretseptist tuleb alati kinni pidada. Kalad harjuvad siis ühe teatud lõhnaga.

Sööta võib segada saviga või liivaga pooleks, veeretada niisugustesse pätsikestesse kas hautatud teri, sipelgamune, katki raiutud ussitükikesi või punaseid sääsetõuke, vastavalt sellele, missuguseid kalu ja missuguse söödaga

te kavatsete püüda. Saate suurepärase sööda! Mida tugevam on veekogus voolus, seda rohkem tuleb taignasse segada savi.

Sööt tuleb aegsasti vette heita, kõige parem kolm-neli tundi enne õngitsemise algust. Kui te täna ei kavatse sissesöödetud kohal õngitseda, ikkagi heitke sööt kindlaksmääratud kellaajal tingimata vette.

Sööda vetteheitmist teostatakse mitmel viisil: vaigse voolusega kohas heidetakse ta lehvikukujuliselt laiali; kiires vooluses pannakse hõredast linasest riidest kotti või võrgu sisse ja lastakse siis koos raskusega nõõri otsas mõned meetrid õngitsemiskohast ülevalpool vette.

Kunagi ärge unustage, et sissesöötmine peab õpetama kalu sissesöödetud koha lähedale hoiduma, kuid mitte midagi muud. Tähendab, kalu ei tohi liiga palju sööta. Sööda hulk määrake ise kindlaks, olenevalt veekogu suurusest, püügitingimustest ja teistest asjaoludest, kuid alati on kasulikum anda seda vähem, mitte aga rohkem.

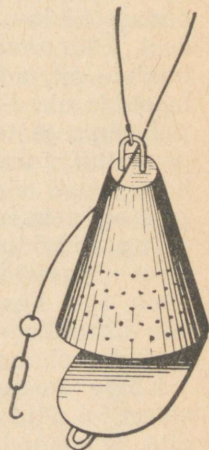
Sissesötmist tuleb eristada peibutussöötmisest, mida kasutatakse aeg-ajalt, samuti ka uutel katsetamata kohtadel.

Peibutussööta antakse harilikult kas tund või kaks enne õngitsemist ja seejärel loobitakse seda vähehaaval vette ka õngitsemise ajal.

Kui jões on voolus, siis uhub see peibutussööda vähehaaval lahti, kannab selle voolavasse vette ja meelitab sellega kalu mõnikord üsna kaugelt juurde. Voolu sisse, mis peibutussööta kannab, peab õngitseja ka oma söödetud õnge heitma.

Peibutussöötmiseks kasutatakse mõnikord erilist „söödanõu“ (joon. 36). See on väike plekknõu, mille külgedesse augud puuritud või mille põhi lahti käib. Mõnikord heidetakse peibutussööt ajalehepaberisse keeratud tuutudes vette. Niisuguseid tuutusid nimetavad kalasportlased „telegrammideks“.

Peale väheste erandite saab peibutussöötmisega igasuguseid kalu (peale põliste röövkalade) hästi püüda. Kuid mõnikord meelitab peibutatud koht ka röövkalu ligi, sest sinna koguneb suurel hulgal neile

Joon. 36.

Joon. 37.

sobivat saaki. Nõnda võib juhtuda, et näiteks särje õngitsemiseks peibutatud koht muutub hiljem haugirikkaks.

Niihästi sissesöötmine kui ka peibutussöötmine on kõige tihedamini seotud selle õngesöödaga, millega kavatsetakse õngitseda. Õngesöödad aga on väga mitmekesised.

Näib üsna seaduspärane olevat, et kõige universaalsemaks õngesöödaks on vihmauss.

Kuid mis on uss? Algajale on see üldmõiste. Ning ainult tõeline kalasportlane teab, et ussil ja ussil on vahe.

Võib juhtuda, et kalad lasevad end kergemini ahvatleda sõnniku-ussist. Esiteks, see on ussides kõige vilkam. Ja siis, tema terav spetsiifiline lõhn peab kahtlemata soodustama isu äratamist. Sõnniku-uss on väike punane ussike, kes siis, kui teda kergelt vajutada, laseb välja vänget kollakat vedelikku. Teda leidub vanas mulluses sõnnikus ja solgiaukude ümbruses.

Värskest sõnnikust on asjatu teda otsida nagu muide igasugust ussi. Ta on väga sitke ja püsib hästi õngekonksu otsas. Enamik kalu võtab sõnniku-ussi hästi.

Üsna lähedane sõnniku-ussile on punane kõdu-uss (joon. 37), keda mõnikord nimetatakse ka leheussiks; punast kõdu-ussi võib leida rohumätta ülemistest kihtidest, kõdunevatest puulehtedest, veiste kuivanud väljaheidete alt, nõgese juurte ümbert, lauatükkide ja suurte laastude alt. Eemaldage kõvasti maapinna sisse vajunud palgijupp ja te näete, kuidas selle all lebavad justkui pressitult suure peaga kirsspunased ussid. Vilkuse poolest jäävad nad sõnniku-ussidest maha, kuid on see-eest viimastest paksemad ja suuremad.

Punase kõdu-ussi peamiseks puuduseks on see, et ta on pisut nõrgavõitu, ja tema saba ärarebimine on tühine asi. Neid aga, kes armastavad ussi saba ära rebida, leidub vee all rohkem kui tarvis. Sellepärast on punast kõdu-ussi otstarbekohane tarvitada siis, kui õngitsetakse suuri kalu.

Kõige vastupidavam uss, kelle ärarebimiseks konksu otsast on nõutav juba teatud osavus ja ma ütleksin, võib-olla, omamoodi jonnakus, on vähese liikuvusega ja loid vihmauss. Teda leidub juurviljaaia peenardes ja isegi kivises, mitte väga kuivas mullas. Tähtsusetu uss. Aga

kui muid ei ole, aitab tema hädast välja. Ka selle ussiga võib kenakesti kalu püüda.

Lõpuks on veel olemas usside hiiglane — ööuss, kelle pikkus ulatub 30—40 sentimeetrit ja jämedus ühe sentimeetrit. Need hiiglased elavad maa sees, kuni kahe meetri sügavuses, ja lahkuvad oma labürintidest ainult suveöödel, eriti pärast sooja vihma. Nad on ettevaatlikud ja enamasti ronivad ainult poolest saadik oma urgastest välja, jättes täiesti põhjustatult saba urgu. Kuid kalastaja tunneb nende harjumusi. Oodanud ära sooja suveöö, võtab ta kaasa laterna ja väikese lõuendist kotikese ning läheb ettevaatlikult astudes neid „maamadusid“ korjama. Valguse ussi peale juhtides haarab ta väledalt ussi peast kinni ja jääb väheseks ajaks liikumatult ootama. Kui ussi saba on sel ajal urus, siis ajab põikpea selle laiaks ja paneb kaunis tugevasti vastu. Sikutada ussi sel silmapilgul tähendaks tema saba otsast ärarebimist, kuid mis teha sabata ussiga? Väheses aja pärast aga nõrgeneb uss ja tuleb hõlpsasti urust välja.

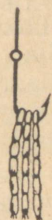
Ööusside öiste jalutuste kohad määratakse päeval kindlaks väikeste mullakägarate põhjal puude all aedades, parkides ja lehtpuumetsa serval, kus leidub rohustikuga katmata paljast maapinda. Päeval on kasutu öösse otsida.

Liivastes ja kivistes kohtades on raske usse leida. Neil juhtudel on kõige parem hakata usse ise kasvatama kevadest alates, kui maa on niiske ja kui usse on hõlpsam leida.

Tuleb valida päikese eest kaitstud koht, sõnnikuga seda hästi väetada ja regulaarselt veega kasta. Nõnda saamegi ussikasvanduse. Pole sugugi halb, kui sõnnikukihtide vahele panna roguskit, maapinnale aga puistata laaste.

On kohti, kus usse üldse ei ole; siis tuuakse neid kaugelt ja hoitakse kodus keldris puukastides. Usse söödetakse keedetud kartulitega, kliidega, piimaga. Korraliku hoolitsemise puhul paljunevad nad väga hästi. Niisugustes tingimustes võib kogu aasta ringi usse omada.

Samavõrra levinud õngesöödaks kui vihmaussid on ka väikesed veeussikesed — punased sääsetõugud (joon. 38). Sääsetõugu värvus on väga ilus, see kõigub rubiini ja granaadi toonide vahel. Tubli sääsetõuk võib olla kingsepanõela jämedune ja kahe sentimeetri pikkune.

Joon. 38.

Punane sääsetõuk on mudarikastes, seisvates veekogudes väga levinud tümmi- või surusääse vastne. Kes meist ei oleks kohanud seda süütut, kuid väga „närvilist“ sääske, kelle jalad isegi istudes kogu aeg tõmblevad. Punase sääsetõugu moone toimub harilikult mai lõpul ja pärast seda algab sääskede hulgaline lend. Sel ajal tunnevad kalastajad suurt igatsust sääsetõukude järele, kuid õnneks mitte kaua; juulis on sääsetõuke jälle külluses. Punaseid sääsetõuke kogutakse tiikidest ja rohtunud jõesoppidest, ammutades põhjast ämbriga või kotiriidest kopaga vedelat muda ja kurnates seda läbi sõela. Pärast kurnamist jäävad tõugud sõela peale. Täiesti samuti hangitakse neid ka talvel jääaugust. Uhes kalapüügi käsiraamatus on öeldud, et sääsetõuke võib püüda öösel, valgustades veepinda heleda laternaga ja korjates valgusekiirte peale väljatulevaid tõuke marlikahvaga.

Sääsetõukude tarvitamine on seevõrra suur, et suurtes linnades on koguni eriline „sääsetõugukasvatajate“ elukutse, kes selle suurepärase kalasöödaga erilisi kauplusi varustab, kust see sööt rohkearvuliste amatöörkalasportlaste ja -kalakasvatajate kätte laiali läheb. Tõsi, akvaariumides söödetakse kalu harilikult väikeste tõukudega, mida kalastajad ainult sissesöötmiseks kasutavad. Õngesöödaks tarvitatakse suuri sääsetõuke.

Punaseid sääsetõuke säilitatakse jahedas kohas, jämedast linasest riidest niiske, kuid hästi välja väänatud lapi sees, kuhu tõugud õhukese kihina on laiali asetatud. Tõuke võib hoida ka veega täidetud purkides, hoolikalt silmas pidades vee puhtust. Tõugud, kes end välja sirutavad ja kahvatuks muutuvad, tuleb viibimata välja korjata ja ära visata, muidu algab üldine „ussitaud“. Talvel, püsiva pakasega võib lasta tõugud ära külmuda, puistates nad laua peale nagu nuudlid, õngitsemisel aga hingeõhuga üles sulatada. Ulessulanud tõugud saavad oma värvuse ja elastsuse tagasi.

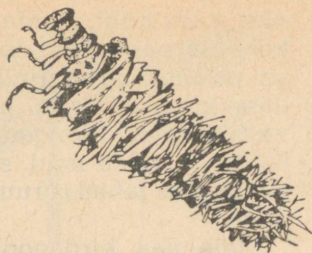
Ehkki punane sääsetõuk ei ole kuigi suur, kuid teda võtab väga hästi enamik kalu, kaasa arvatud ka suured kalad. Üsna tulus on õngitseda tõukude „kimbukesega“.¹

Väga heaks õngesöödaks on lihakärbse vagel, niinimetatud kärbseuss (joon. 39). Igasugune valge soomusega

¹ Eesti õngemeeste hulgas ei ole sääsetõugu tarvitamine senini veel levinud. — *Tõlk.*

Joon. 39.

Joon. 40.

Joon. 41.

kala võtab kärkseussi meelsasti. Kuhugi elamu lähedale päikesepaistelisse kohta asetatud liha- või kalatükike annab mõne päeva pärast kalastajale küllaldase hulga neid vaklu.

Et vaglad konksu otsa torgates tühjaks ei jookseks, selleks asetatakse nad enne õngitsemist mõneks ajaks äädikasse; see muudab nad tihkemaks ja nad püsivad paremini konksu otsas. Elusaid kärkseusse säilitatakse purgis, puistates neile kergelt liiva või kuiva peeneks tambitud savi peale ja toites neid kala- või lihatükikestega. Purk tuleb hoolikalt kinni siduda, et vaglake sed laiali ei saaks ronida.

Puhastes ja liivastes veekogudes leidub puruvana vastseid (joon. 40). See on väljanägemise poolest kõhetu, pruunikasroheline ussike, kes selle poolest on tähelepanuväärne, et ta igasugusest puitprügist valmistatud ja kleepuvasse võrku mähitud kõvas tupes veekogu põhja mööda roomab. See imepärane maskeering muudab ta puuksakese sarnaseks. Kevadsuvel kogutakse neid vastseid põhjast kahvaga. Kinnipüütud vastne on väga tõrges oma pesast väljuma, sellepärast torkavad ebadelikaatsed kalastajad teda nõöpnõelaga tagant. Pole midagi parata — vastne ronib välja. Mõnedes veekogudes ei tunnusta särg peale puruvana vastse ühtki muud õngesööta.

Suuri säinaid, turbi ja isegi ahvenaid võib suure eduga lehepõrnika ja ninasarvik-mardika vastsetega õngitseda. Lehepõrnika ja ninasarvik-mardika vastseid nimetatakse tõukudeks; see nimetus vastab üsna hästi nende välimusele (joon. 41). Nende vastsete armastatud asukohaks on mädaneva sõnniku, saepuru ja igasuguse puuprahi hunnikud. Lehepõrnika tõugud on ninasarvik-mardika tõuku-

Joon. 42.

dest kaks-kolm korda väiksemad, kuid sarnanevad nendega. Need on paksud sirbikujulised, väheldase kõva kollaka pea ja tugevasti arenenud lõugadega vastsed. Säilitada tuleb neid samuti nagu vihmausse jahedas ruumis puukastides.

Meie maa kirdepoolsete rajoonide veekogudes on väga levinud õngesöödaks kirpvähk (joon. 42).

Kirpvähk on üsna kummaline: kõige rohkem sarnaneb ta mingi küüraka prussakaga. Suvel elutseb ta madalas vees põhjas, varjates end kivide ja rampade vahel, talvel aga tõuseb üles ja kinnitub jää alumise pinna külge. Uraali kalastajad varuvad teda sel ajavahemikul suurel hulgal jääaukudest, kasutades erilist kõveraks painutatud varrega raudkraabitsat. Kirpvähki saab akvaariumis hoida, toites teda peeneks hakitud toore lihaga. Seal, kus kirpvähke leidub, on kalad hästi rammusad. Pole nali, kui öelda, et kiiskade kaal järvedes, kus kirpvähke leidub, ulatub neljasaja grammini!

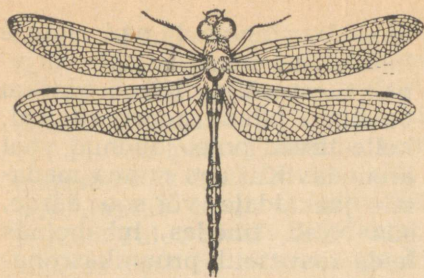
Suvel siirdub enamik kalu kalda piirkonda ülemistesse soojadesse veekihtidesse, lähemale päikesele, taimedele, planktonile. Ilmuvad uued hooajalised maiuspalad toitumiseks. Need on esmajärjekorras mitmesugused putukad.

Lehepõrnika (joon. 43) väljalend on näiteks niisugusele õgijale nagu turb lausa pidupäevaks. Muide mitte ainult turvale; isegi ettevaatlikud säinad loobuvad sellel lühikesel ajavahemikul oma tavalisest ettevaatlikkusest. Ning kõige paremad suured kalad haaravad hasartselt lehepõrnikat maikuu soojadel päevadel. Lehepõrnikate asemele tulevad pisut väiksemad juunipõrnikad ja kalade neel jätkub, kuigi küll mitte enam nõnda intensiivselt.

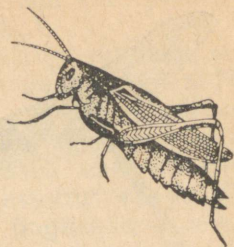
Siiski, need kahkjaskollased kõva-koorelised kahjurid on suurepäraseks õngesöödaks! Ja nende kogumine sooja ilmaga ehatundidel ei valmista raskusi: püüa kas kahvaga või lihtsalt mütsiga. Põrnikaid võib ka päeval koguda: tarvitseb ainult energiliselt raputada kaske, paplit või pärna, kui nad

Joon. 43.

Joon. 44.

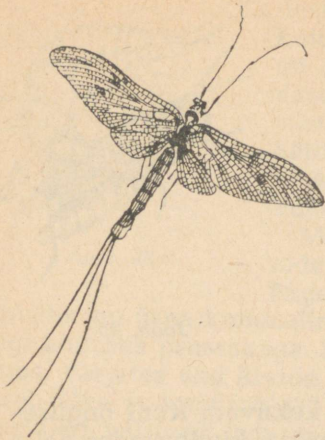
Joon. 45.

juba tumedalt põntsatahes maha kukuvad. Kuni õngitsemiseni tuleb neid avaras karbis hoida, kindlustades neile õhu juurdepääsu. Kes kalasportlastest pole niisugust karpi kõrva juurde tõstnud ja mõnuga kuulatanud, kuidas vangid seal oma käppadega krabistavad!

Mõni nädal hiljem, pärast põrnikaid, ilmuvad liblikad. Valged, oranžid ja rohelised lemmed hõljuvad õhus. Ja jälle on kalastajal kalu! Tõsi küll, liblikas on õrn õngesööt, teda peab oskama konksu otsa asetada. Aga kui palju on see-eest vetevallas liblikasõpru! Nende hulka kuuluvad suured särjed, teivid, turvad, noored säinad.

Oleks ebaõiglane mainimata jätta kiile (joon. 44), neid putukate suvise karnevali paratamatuid osalisi. Suurt kiili võib võtta niisugune patriarh turb, keda harva mõne muu söödaga kätte saab. Ja peab arvama, et miski ei ahvatle suvel nõnda röövkalu kui just kiilid. Kord kanduvad nad madalal lennul üle võrendiku peegelsileda pinna, kord balansseerivad, kõikudes tarna imepeenikestel vartel. Kuidas sa küll suudad niisugusest kiusatusest hoiduda! Ja kuidas armastavad türkiissinised võrukaelad vaikse ilmaga laskuda õngeujukitele, mis veepinnal kiiguvad imeväikeste paakidena.

Põrnikad, liblikad, kiilid... On südasuvi! Heinamaal aga muidugi ritsikad (joon. 45). Ja need siristajad muudkui lasevad kosta oma lõputut viuldamist, mille helide saatel tuleb keskpäeval jõekaldal pehme lõhnava rohu peal nii õnnis uni. Hommikul kastega on ritsikaid raske püüda. Maa peale taimevarte vahele peitunult ei hüppa nad inimese lähenemisel ja neid on raske märgata, sest neil on taimede värvus. Aga niipea kui päike soojendama

Joon. 46.

hakkab, ilmuvad nad suurte hulkadena oma öistest varjupaikadest välja. Kõige lihtsam on kinni püüda noort ritsikat, kelle tiivad pole jõudnud veel areneda. Kui aga minna madalale jõekaldale või soo äärde, siis võib tihedas luhaeinas leida rasvaseid pruunikasrohelisti rohutirtse. Ja tuleb ette, et iga oskuslikult vette heidetud rohutirtsu peale tuleb kindlasti turb.

Palju elusat pesitseb suvel vee lähedal: iga liiki kärkseid — kiine ja parme, kes hooletult vahtima jäänud kalasportlast imevalusalt hammustavad,

herilasi ning mesilasi ja igasuguseid kihulasi. Ning veest sirutavad end arvutud kalasuud vastu suve rikkalikkudele andidele. „Ja kui,“ nagu kirjutab Lesnik, „tagasi võitnud kummaliselt lühikese elu, lendab valkjashallide parvedena ühepäevik (joon. 46), muutuvad selgete vete külmaverehised asukad meeletuks.“ Ning missugune kalastaja jätaks kasutamata neid väheseid juunipäevi, õrnade läbipaistvate putukate massilise väljalennu aega!

Ühepäevik lendab enamasti õhtuti ning sureb järgmisel päeval, mūnenud uutele põlvkondadele eluandmiseks vette mõnisada muna. Sellepärast pūutakse teda harilikult öösel valguse peale, riputades lõkketule lähedale teivaste otsa riidetükke; kogutakse ja säilitatakse külmas kohas, eelistatavalt jääkeldris. See on üks parimaid õngesõotasid, kuigi ta kiiresti rikneb. Ühepäeviku vastsed elavad aga hoopis kauem, kuni kolm aastat ojaes, soolokudes, sagedamini aga savistes, täis väikesi urkaid kaldaalustes. Neid kogutakse pika varrega kühvlikujuliste raudlabidatega. Kaevates peab pūudma haarata võimalikult suuremaid savitükke. See on väga raske töö. Vastsed meenutavad vähesel määral väikest vähki. Siirdõngitsemiseks on need vastsed üheks kõige paremaks õngesöödaks.

Kuid tuleb ette juhtumeid, mil kalad eelistavad „liha-toidule“ kergemat „söömaaega“. Suve teisel poolel pakub

seda külluses veetaimestik. Kõike leidub siin: penikeelt, osja, luga, peamiselt aga niitvetikaid.

Niitvetikas koosneb õrnadest rohelistest niitidest, mida vanadelt vaiadelt, põõsastelt, kividelt jm. võib leida. Niitvetikas on palava ilmaga voolavas vees suurepäraseks õngesöödaks küll teivile, küll säinale, ja iseäranis särjetele. Juhtub isegi, et niitvetikast laseb end ahvatleda latikas. Tuleb ainult heledamat „haljastoitu“ valida. Kuid seisvas vees on niitvetikaga kasutu õngitseda — see on ainult voolava vee õngesööt.

Oma iseloomult on kalad kõigetoidulised. Vähe, kes neist põlgab inimeste toitu, ja taiplik kalasportlane pakub seda kaladele kõige mitmekesisemates variantides. Muide, siin juhindub igaüks omaenda taibust. Üks hautab odra- ja kaera-, rukki- ja nisuteri. Teine keedab veega hirsiputru, paksu ja sitket nagu kautšuk. Ta lõikab sellest väikesi kuubikuid ja hakkab edukalt laiu latikaid välja loopima. Kolmas õngitseb värske rukkileivaga, segades sellesse sitkuse mõttes vatikiude ja lisades sellele aroomiks mõned tilgad lõhnavat mett. Neljas eelistab võiga segatud saia- tainast. Viies leotab ööpäeva vees suhkrusherne tuumakaid teri ja hautab neid siis ahjus. Kuues . . . Muide, mitte mil- lestki ei keeldu kalad, tuleb ainult kindlaks teha, mis neid antud silmapilgul kõige rohkem veetleb. Ja kõige kergem on seda välja selgitada, kui avada kinnipüütud kala magu.

Kuid meie rohkearvuliste kalade hulgas on ka niisugu- seid, keda ei ole võimalik „paastutoiduga“ ahvatleda, kes oma elu kõigis olukordades ikka ja ainult murdjateks jää- väd, õgides endataolisi. Haugi, koha või lutsu ei saa püüda hautatud hernestega või leivatükiga. Vähe sellest, isegi universaalne ussike ei ahvatle mõnikord röövkala, kui kutsurvalt ka ei väänleks ahvatlev ussisaba.

Tähendab, niisuguseid kalu tuleb nende endi kaasven- dadega püüda. Kaladega, kuid väiksematega. Elussöödaga!

Elussöödakalu võib õngega püüda; konksu otsast tuleb neid väga ettevaatlikult vabastada, et suu limaskesti mitte vigastada. Veel parem on suvisel õhtul väikese noo- daga madalikule minna, kuhu kalad suurel hulgal tulevad soojenenud vette. Kui pole väikest noota, võib võtta heleda, trehtrikujuliselt nõgusa põhjaga klaaspudeli, suu marliga kinni siduda, põhja aga lüüa, või veel parem kui lõigata, teemandiga väike auk. Pudel panna küliti vette,

põhjaga allavoolu, asetades enne pudelisse kümmekond ussi. Ja peagi ronivad väikesed kalad, eriti ründid, sellesse omapärasesse mõrda.

Elussöödaks võib igasugust kala kasutada. Kuid tema suurus ja liik oleneb sellest, missugust röövkala valmistatakse õngitsema. Suurele sägale ei ole naelane latikaski suur, ahvenale aga sobib tuletikupikkune pisikala. Keskmise õngitsemiseks kasutatav elussöödakala peab kaaluma 20—30 grammi. Eelistatavamad on kitsa kehaga pulgakujulised kalakesed, nagu: ründid, teivid, särjed, väikesed haugid. Omaette klassi moodustab koger, kes on väga eluvõimeline ja sellepärast sobib aasta läbi suurepäraseks söödakalaks.

Elussöödaga õngitsemine on kõige tülikam, eriti suvel, kui väikesi kalu on kergem püüda kui säilitada. Elussöödakalu on kõige parem säilitada kinnistes korvides, mis on vaiksetes tuulevarjustes kohtades kiviga umbes ühe meetri sügavusse vette lastud. Halvem on neid võrksumpades ja veel halvem puuämbrikestes hoida; hoopis vähe sobivad selleks metallnõud, mis päikese käes kuumaks lähevad; nendes surevad kalad üsna ruttu. Viimasel juhul tuleb ämbrike või purk vilusse panna, nõu niiske lapi sisse mähkida ja niipea, kui kalakesed hakkavad veepinnale tõusma ja suuga õhku ahmima, viibimata vett vahetada. Alati tuleb eelistada laia suuga koonusekujulist ämbrit. Kunagi ei tohi valge soomusega kalu koos kiiskade ja ahvenatega samasse nõusse asetada. Esimesed mürgistavad vee kiiresti limaga, kiisad ja ahvenad aga torgivad oma naabrid teravate lõpuskaante ogadega surnuks. Ahven on igasugusele kalale kõige rahutum naaber.

Ärge unustage ka vähke. Vähk on üks kõige suupärasemaid söötasid. Kahjuks ei esine vähke kõigis veekogudes; nad elutsevad ainult kõige puhtama ja saastumata veega jõgedes ning allikarikastes järvedes. Kuidas see küll ei ole kooskõlas vähkide tuntud huviga kõige roiskuva vastu!¹ Seal, kus vähke rohkesti leidub, on nende püük kerge. Raudrõngaga võrknatt (joon. 47) köidetakse teiba külge, teivas torgatakse kaldasse ja „vähipüüdja“ lastakse vette. Nata põhja külge kinnitatakse sööt; mida

¹ Korrektiivina olgu öeldud, et vähk ei ole raipesööja. Ta toitub normaalselt värskest lihast ning sööb ainult nälja sunnil roiskunud toitu. — *Tõlk.*

roiskunum on sööt, seda parem. Igasugune halvaks läinud kala on vähile sobivaks söödaks. Nattadega on kõige parem öösel vähke püüda; nattu tuleb veest hästi kiiresti välja tõsta, muidu ilmutavad need laiba-sööjad uskumatut väledust.

Vähke, eriti juunikuisseid „kesta-ajajaid“, võib lihtsalt kätega püüda urgastest ja kivide alt madala veega kohtadel; see tegevus ei nõua suuremat kvalifikatsiooni; kuid sageli võivad vähid üsna valusasti näpistada.

Vähi kaela ja sõrga ning vastavalt asjaoludele ka tervet vähki võtab väga meelsasti säga, turb, säinas, linask kui ka ahven.

Vähid säilivad suvel väga hästi niiske roguskiga kaetud korvides jahedas ja soovitatav varjulises kohas. Viimane on sellepärast oluline, et vähkidele võivad ka kuival maal leiduda ootamatud tarvitajad. Mul on elavalt meeles juhtum, kui kalastamiseks valmis pandud ämbritäie vähke sõi ära toidu suhtes nõudlik kolhoosisiga Zinka.

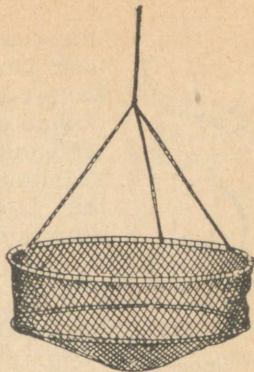
Kaladele võib pakkuda palju igasugust kribu-krabu: küll konnapoegi, küll pruune prussakaid, küll suuri musti tarakane, küll kaane, küll valminud kirsimarju, küll röövikuid, küll juustu, küll kohupiima, küll jõekarbiliha... Paljugi mis püsimatut, igavesti rahunut kalasportlane võib veel välja mõelda! Ning mida suuremas valikus pakutakse kaladele sööta, seda rikkalikum on saak.

Väga tähtsaks asjaoluks edukal õngitsemisel on sööda õskuslik kinnitamine õngekonksu külge ehk õngede söötmine.

Oleme seletanud, et õngekonks peab vastama sööda suurusele. Ei pane te ju punast sääsetõuku säga konksu otsa? Ja et vähendada kalade otsast äramineku võimalusi pärast haakimist, on soovitatav õngekonksu teravik söödast välja juhtida, kartmata asjaolu, et kala võib end konksu vastu torgata.

Ainult nende kalade õngitsemisel, kes sööta teadlikult mugivad või „mekutavad“, nagu näiteks latikas, koger ja eriti linask, tuleb õngekonksu teravik ära peita.

Õngede söötmissviisid on väga mitmesugused. Usse kinnitatakse enamasti peast, kattes konksu üleni ja juh-

Joon. 47.

Joon. 48.

tides teraviku välja; suuri punaseid usse on sobivam kinnitada silmuste kujul, torgates konksu kahest-kolmest kohast läbi (joon. 48), peapoolne osa aga nihutada võimalikult õngenööri lähemale; väiksemaid usse võib kimbukesena kinnitada, pistes igaühel pea lähedalt konksu läbi. Loiu võtmise puhul on otstarbekohasem kinnitada usse mitte pead-, vaid sabapidi. Suurte ööussidega püüdes on kasulik pika säärega konksu tarvitada, kinnitades ussi lehvikukujuliselt või moodustades kõige lihtsama rakise kahest konksust, mis teineteise kohal ripuvad.

Väga ettevaatlikult tuleb kõige väiksemate pika kidaga õngekonksude otsa kinnitada punast sääsetõuku, et see torke tagajärjel tühjaks ei jookseks. Harilikult pistetakse konksu otsa kaks-kolm sääsetõuku, torgates konksu teraviku teisest lookest sisse ja tuues ta peast välja. Samuti delikaatselt käitutakse õrnade sipelgamunadega, kinnitades neid mitmekaupade väikeste ja peenikeste õngekonksude otsa. Kärbseussidega söötes võetakse neid mitu tükki, torgates konksu vagla paksenenud otsas naha alla. Kirpvähil juhitakse õngekonks peast saba poole; samal viisil pannakse konksu otsa ritsikaid, liblikaid ja kiile. Mardikatõuke kinnitatakse peast, pigistades enne vastse tagakehasse kogunenud mustuse välja.

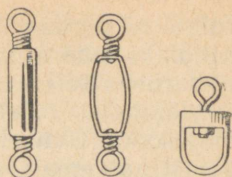
Tasub vaeva näha, et nõrka ja õrna ühepäevikut konksu otsa asetada; selleks valitakse välja kõige sitkema putukad ja kinnitatakse neid kahekaupa rindmikkupidi. Loidu, mitu päeva seisnud ühepäevikut on hoopis lihtsam võtta pilpakesega ja siduda õngekonksu külge jõhviga või kõige peenema tamiiliga.

Leiva- ja taigatükikestele antakse pirni kuju ja kinnitatakse nad siis konksu otsa, kusjuures konksu teravik juhitakse paksema osa küljest välja. Hautatud teradest torgatakse konks risti läbi; neid võetakse mitu tükki, olenevalt konksu suurusest. Niitvetika tuletikujämedused salgud tõmmatakse kahekordse silmusena õngekonksu põlve ümber, jättes ühe kuni kahe sentimeetri pikkuse saba jne.

Veel suuremat tähelepanelikkust nõuab õngede söötmine eluskalakestega. Väga sageli kasutatakse selleks otstarbeks kahe- või kolmeharulisi konkse, mis on peh-

mest traadist (sobivaks materjaliks on platiniit või nikeliin) lipsude otsas.

Lips ei pea õngenööriist jämedam ja tugevam olema ja tema pikkus võib kõikuda kahekümnest kuni kolmekümne sentimeetrini. Lips ühendatakse õngenööriiga keerdmise tõkestaja — karabiini abil

Joon. 49.

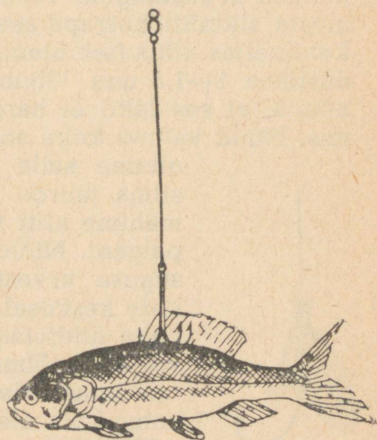
(joon. 49). Kui on rakendatud pöörel ja elastne lips, siis ei väsi elussööt nii ruttu ära ja kalastajate keeles kujunenud, tõsi küll, mitte just väga õiglase väljenduse järgi „jalutab“ ta kaua konksu otsas. Seepärast ei tule kasutada vähepainduvaid teraslipse, mis pealegi ilma pöörlita õngenööri külge seotud.

Enamasti kinnitatakse elussööt seljast, seljauime kohalt (joon. 50). Torge tuleb konksuga teha väga ettevaatlikult, püüdes kala selgroogu mitte vigastada, muidu sureb kala tingimata. Tagajärjetult terve päeva „jalutanud“ elussööt lastakse kalasportlaste traditsiooni kohaselt püügi lõpul harilikult vabaks.

Kui röövkalad on end täis söönud ja loiult võtavad, võib kombineerida kahest konksust — kolmikust ja harilikust konksust koosneva rakise. Hariliku konksu otsa kinnitatakse elussööt selgapidi, kolmik aga ripub vabalt teise lipsu otsas.

Kõige väiksemaid elussöödakalakesi, millega harilikult ahvenaid õngitsetakse, tuleb ülemist lõuga pidi hariliku, ilma lipsuta konksu otsa kinnitada. Muide, sageli pole ahvena jaoks elussööta vajagi: ta haarab suurepäraselt kala tükikesi, veel paremini aga näiteks ründilt lõigatud saba. Niisugune õngitsemine on eriti saagikas tuulise ilmaga väikese, sööta kõigutava lainetuse puhul.

Väga oluline on röövkalade õngitsemisel sügavuse õige väljamõõtmine, kuhu elussööt lastakse. Seepärast

Joon. 50.

tuleb niisugune õngetina valida, mis ei lase kalakest kindlaks määratud tasemest kõrgemale tõusta. Selleks otstarbeks tuleb liikumatut õngetina eelistada libisevale.

Mõnikord tuleb kalasportlasel kasutada kunstlikku õngesööta. Üldiselt öeldes on niisugused söödad naturaalistest halvemad, eriti kui nad ei liigu. Näiteks prooviti kunstlikke usse valmistada, kuid isegi niisugune ablas röövkala nagu ahven taipas suurepäraselt imitatsiooni.

Pinnaõngitsemisel tuleb kunstlikesse söötadesse teisiti suhtuda. Kiires vooluses keset vahuhelbeid selgub sööda maitse putukaküttidele hiljem: esmajoones on vaja kinni haarata see, mis veepinnal ahvatlevalt hüpleb. Ja kui sööt väliselt sarnaneb loomulikuga ja pealegi veel niisugusega, mis sel ajal harilikult vee kohal lendleb, siis on kalastaja edu kindlustatud.

Tähendab, suvel võib kalasportlane ka kunstlike putukatega õngitseda. Moskva kalasportlase professor V. I. Makarovi artiklis „Kalade õngitsemine lendõngega“ on käsitatud kunstlike kärbeste valmistamisviise. Olgu siin esitatud üks neist, kus on juttu kõige täiuslikuma kunstkärbe valmistamisest, mis „musta palmeri“ nime kannab (joon. 51).

Must palmer on kõige lihtsam, kõige tarvitatavam ja saagikam kunstkärbes. Konks on keskmine või väike. See kunstkärbes valmistatakse järgmiselt: kinnitame õngekonksu kruustangide vahele ja mähime konksu säärele musta siidniiti korrapäraselt ringi ringi kõrvale kolmes kuni neljas kihis (see oleneb niidi jämedusest). Peab moodustuma 1—1,5 mm läbimõõduga silindriku. Mähitakse nõnda, et see lahti ei hargneks. Palmeri „kere“ on valmis. Nüüd valime kuke sobivas suuruses kaelasule. Kin-

nitame selle sule tüveosaga õngekonksu silma juurde sama niidi kolme keeruga ja mähime niiti vindikujuliselt kuni kere keskpaigani. Nüüd mähime sule kere külge niisuguse arvestusega, et mähkimine lõpeb kere keskosal. Just siitsamast leiame ka rippuva niidiotsa. Kinnitame sule otsa kolme varjatud sõlmega. Need sõlmed ja sule tüveosa koha niisutame lakitilgakesega ja lõikame kõik ülearuse ära. Palmer ongi valmis.

Värvilt ja suuruselt sarnaneb ta väga „lendava puruvanaga“. Veepinnale langedes pal-

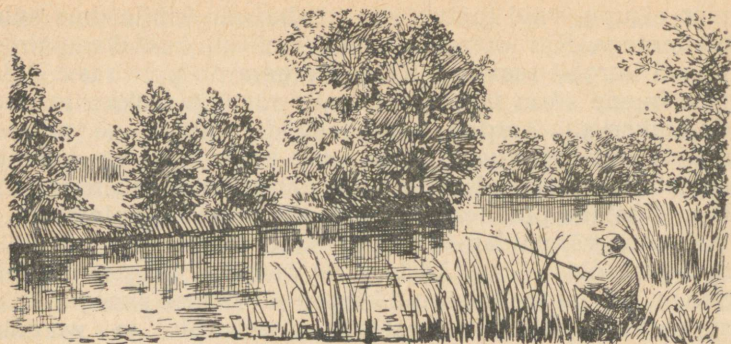

Joon. 51.

mer ei upu, vaid toetub vee pindmisele kihile oma sulleudemetega. Kui loomulik rasv ära uhtub, kaetakse palmer uuesti kergelt rasvaga. Kõige kergem on pardirasv. Pöial ja esimene sõrm määratakse selle rasvaga kokku ja puudutatakse siis kergelt sulleudemeid. Valmistage mitmes suuruses ja värvuses palmereid. Kombineerige kere ja sullestiku värvust. Kui teil jõe ääres tekib küsimus, millega alustada pinnaõngitsemist, siis alustage palmeriga.

Palmer võimaldab aru saada, mis on kunstkärbes. Ta sarnaneb üldse kõigi kärbestega ja mitte ühegagi täpselt. See on nii-öelda üldistatud kärbes või kärbse skeem. Võtke supeldes kunstkärbes, asetage veepinnale ja vaadake teda veest, see tähendab kala vaatevinklist. Te näete võbisevat kärbest, kes püüab ära lennata. Tiibu pole näha, kuid paistab võbisevate tiibadega moodustatud oreool. Temap, see oreool, hoiabki kunstkärbest veepinnal.

Tõepoolest huvitav! Kuid õngitsemine kunstkärbsega on veel huvitavam. Huvitav on proovile panna kala isu, ära aimata tema harjumusi, taibata ootamatusi. Tähendab, iga õngega ja igasuguse söödaga on huvitav õngitseda. Ja kuidas õngitseda, sellest jutustame otsekohe.

KUIDAS KELLELGI VEAB

Teie olete arvatavasti juba märganud, et õngitsemisviise on mitu. Õigemini öelda — neid on väga palju. Seepärast piirdume siin ainult kõige rohkem levinud õngitsemisviiside kirjeldamisega, algul aga teeme mõned üldmärkused kalastaja ja kala vastastikustest suhetest.

Esiteks: õngitsemise ajal kalastaja ei tee müra, ei kompsi, milgi juhul ei trambi jalgadega, ei tee järskede ülearuseid liigutusi ja püüab ennast võimalust mööda varjata. Ta seisab kaldal nõnda, et tema vari vette ei langeks. Sööda sisseviskamisel ei lartsata ta õngetinaga või ridva otsaga vastu vett. Ta jälgib teraselt võtu iseloomu. Vilunud kalasportlane otsustab võtu põhjal, missugune kala õngesööta puudutab.

Ja seejärel, kui kalastaja on selgusele jõudnud, ta haakib. Haakimine peab olema sujuv, elastne ja kala vedamisele vastassuunas. Haakimisest peab osa võtma ainult labakäsi. Järsult ja hoogsalt võib ainult suuri röövkalu õngitsedes haakida, kui on jäme õngenöör ja tugev ning kalk õngeritv.

Õige haakimise ja kontrollitud õnge puhul rebib kala peaga, mistõttu ta veel kõvemini konksu otsa jääb. Kuid see ei tähenda veel seda, nagu oleks kala juba kalastaja korvis. Ta viskleb, rabeleb, ajab vastu ja püüab järskude tõmmetega õngenööri katki rebida. Niisuguseid tõmbeid peab kalastaja kõige rohkem kartma, valvsalt pehmenda-

des neid pinguletõmmatud õngenööri ja looka paindunud ridvaga.

Kui kala veab sügavale või kõrvale, siis on kalastaja sunnitud õngenööri järele andma. Kuid seda tuleb äärmiselt ihnsalt teha ja samal ajal püügiriista mitte üle pingutada. Selles ongi kalasportlase meisterlikkus. Peamine aga, mida ta kunagi ei tohi unustada, — on: hetkekski mitte õngenööri lõdvale lasta.

Tema õng peab võitluse viimase silmapilguni vetruvas seisundis olema.

Kui kala vastupanu nõrgeneb, veab kalastaja ta sujuvalt, ringi ujuda lastes, kahva juurde või kaldale. Ainult oskamatu kalastaja viskab kala täie hooga üle pea kaldale. Niisugusel kalastajal puruneb väga sageli püügiriist või jääb konksu otsa ainult kala lõug.

Need on põhiseisukohad. Nüüd võtame käsile üksikasjad.

Kujutlege, et noorte sõprade seltskond satub suvisel hommikul jõele. Olgu see meile kõigile tuttav jõeke. Kuskil kaugel voolavad ta veed Kaspiasse, võib-olla ka Musta merre. Kuid siin ei ole ta veel lai ja sügav. Tema ühtlane pind, mida tagasihoidlikult kaunistavad noorte leppade põõsad, lookleb rohelisse kaugusse. Põõsaste vahelt paistab rahulikult voolav selge vesi.

„Siin siis ongi minu püügikoht!“ teatab üks sõpradest kergendusohkega. „Edasi ma ei lähe!“

„Eks jää siia!“ nõustuvad sõbrad. „Sa oled meil vana siirdõngitseja! Ütled, et eile söötsid siin sisse? Olgu siis, kivi kotti, Petja! Kui hästi veab, eks siis hüüa.“

„Tingimata!“ vastab Petja ja hakkab seljakotti rutakalt lahti tegema. „Nägemiseni, Vasja! Head tervist, Kolja!“

On ammugi teada, et ükski diplomaatia ei tule ilma salakavaluseta toime. Kõik kolmekesi saavad väga hästi aru: missugune meeletu tõstab siis kisa, kui tal võtt algab?! Ja sõbrad kaovad silmist, märjale rohule jäävad ainult tumedad jäljed.

Siirdõngitsemisele eelneb kalade peibutus söötmine. Seda me juba teame. Teame ka seda, missugust õnge me selleks püügiks vajame. Kuid kas meie noor sõber valis õngitsemiseks sobiva koha?

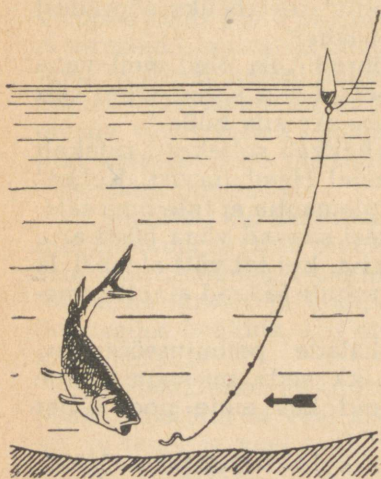
Lähemal vaatlemisel osutub koht laitmatuks. Väike mugav rohuplats põõsaste vahel. Kallas ei ole kõrge; seda raamistab kitsas tarnariba. Põhja sügavus langeb terrassi-

dena, kujunedes pikaks tasaseks väljakuks, mis vee all piki kallast edasi ulatub. Põhja pind on puhas, seal ei ole taimestikku ega rampu. Kümme-kond meetrit allpool aga lebab uppunud tamme kivistunud tüvi. See ei takista õngitsemist, sinnamaale sööt ei uju.

Kõike seda näitas Petja põhjalood juba eile, kui ta hoolikalt sügavust mõõtis ja iga künkakese, iga lohu põhjas järele katsus. Muide, kontrollimine ei ole nüüdki paha. Petja kinnitab põhjaloodi ridva otsa, nii! Poolteist meetrit kalda juures. Edasi on aste — langus, selle taga on sügavus kaks meetrit. Võib juba püüda! Ja veel edasi minnes algab peavool. Kuipalju? Kaks ja pool. Suurepärane! Eilsest saadik ei ole vee pind muutunud. Võib oodata kordaminekut. Sügavus on kõige sobivam. Kalasportlane teab, et siirdõngitsemiseks väga madalad kohad ei sobi: kui vahetpidamata tuleb õnge uuesti sisse visata, siis on vähe lootust, et ettevaatlik suur kala madalikule välja tuleks. Vahest ehk ainult rünt tuleb vaatama? See veidrik ei karda vist küll mitte midagi.

Suur sügavus ei ole ka hea: vaevalt jõuab sööt põhja vajuda, kui õng tuleb välja tõmmata ja süüda edasikandumise tee on lühike.

Siirdõngitsemisel peab sööt üsna põhja lähedal ujuma, kuid mitte põhja mööda lohisema, mitte põhja kinni

Joon. 52.

jääma. Muidu tekivad vahetpidamata valevõttud, mis kalastajat petavad ja teda asjata närvitsema panevad. Ja ujuk tuleb nõnda sügavale lasta, et ainult tema otsake välja paistab.

Selle õngitsemisviisi juures ei tule oodata, kuni kala sööta veab või selle alla neelab. Seal vee all toimub nüüd kõik hoogsalt nagu teatejooksu puhul (joon. 52). Voolus kannab kiiresti sööta, kala sööstab selle kallale ja tõmbab ta koos veega suhu. Seda silmapilku ei tohi mööda

lasta! Kordamineku otsustavad sekundi murdosad. See pärast peab ka õngekonksu teravik selle püügiviisi puhul sööda seest välja ulatuma. Muidu aga, kui kala tunneb midagi ebasobivat, sülitab ta sööda viibimata välja.

Väga sageli ei teki sööda ujumise vältel võttu ja alles õngenööri väljatõmbamisel, kui voolus sööda põhjast üles tõstab, haarab kala seda ootamatult. See tähendab, et kala liigub põhjast kõrgemal. Niisugustel juhtudel tuleb õng ümber korraldada, see tähendab, nihutada ujuk konksule lähemale. Kuid olgu nii või teisiti, aga iga kord, kui sööda edasikandumine lõpeb, tuleb haakida. Seda nimetatakse kontrollhaakimiseks.

Isegi aeglase vooluse puhul ei kesta sööda edasikandumine üle ühe-kahe minuti. Proovige loendada, kui palju heiteid teeb kalastaja oma õngega pika suvehommiku jooksul? Isegi vilunud õngespordiharrastaja kurdab õngitsemise lõpul, et tal olevat käsi väsinud.

Siirdõngitsejalt nõutakse peale vastupidavuse paljusid muid omadusi, sealhulgas head silmamõõtu ja käeosavust. Sööt tuleb ju heita voolusesse täiesti täpselt äärmisse ülemisse punkti, et kindlustada söödale kõige pikem ujumistee.

Siirdõngitsemine on võimalik mitte ainult kaldalt, vaid ka sildadelt, palgiparvedelt, tammidelt jne., kõige paremini aga paadist, mis risti jõge ankrusse pandud. Niisugusel juhul õngitsetakse harilikult kahekesi, lastes sööta voolusesse paadi ninast ja pärast. Kui õngitseja püüab üksi, võib paadi asetada ka piki voolu, lastes ankrusisse ainult ninast, õnge aga heita pärast. Niisuguses asendis hakkab paadipära alati teatud määral „jalutama“, tekitades lisavoolu, see aga omakorda soodustab kala võtmist. Kõigil neil juhtudel hoiab kalastaja õngeritva püsti ja laseb sööda enda juurest pärivoolu minema; vastavalt sööda edasikandumisele kallutab ta ritva järk-järgult veele lähemale. Siin ei ole tingimata nõutav pikk ritv, nagu kaldalt õngitsedes, vaid sobivam on lühike, 2—2,5 m pikkune ritv. Nõndaviisi õngitsedes on väga hea rulli kasutada.

Siirdõngitsemine on võimalik varasest kevadest alates suve läbi kuni hilissügiseni. Kevadel on parem õngitseda kalda lähemalt, kus puhta vee ja alles selginemata suurvee piiril kalad harilikult liiguvadki. Seejärel vastavalt veekogu selginemisele hakkavad kalad sügavama poole

nihkuma. Suvel on siirdõngitsemine edukas taimede lähedal, vaiade ja sildade juures, kus kasvavad niitvetikad. Mõni kasutab siirdõngitsemist isegi talvel sula ilmaga; selleks raiub ta jäässe pikad kitsad augud.

Kuid lobisema hakates me vist unustasime Petja. Tema aga oli väga ettevõtlik ja taibukas poiss. Kõigepealt tõi ta põõsastest välja puupaku, mis sinna oli varjule pandud, aetas selle püsti ja pani sületäie rohtu peale. Nõnda viisi sai tore iste. Vasakule käe ulatusse pani ta ussikärb, paremale aga kahva. Õlale riputas ta pauna. Saapasäärde aga pistis puhta nartsu. Võrksumba laskis ta varakult vette, pannes sellesse raskuseks sileda kivi. Ühe sõnaga, kalastaja seadis end täielikult lahinguvalmis.

„Tasutud vastusega!“ naljatab ta, visates vette väikese paberist tuutu peibutusöödaga. „Telegramm!...“

Kuid vastusega ei näi sugugi kiire olevat. Juba mitmendat korda heidab Petja punase sõnniku-ussiga söödetud õnge uuesti vette. Ujuki tume tipp ujub tast mööda, kord kergelt vajudes, kord pisut järele andes; ta annab õngenööri ikka kaugemale ja kaugemale järele, sirutades käe välja, kuni ujuk üles pinnale tõuseb ja nagu kiire pendel kahele poole vibama hakkab. Siis haagib Petja kontrolliks ja heidab õnge uuesti sisse. Kuid ikka tagajärjetult. Aga Petja on visa. Kannatlikult heidab ta õnge uuesti ja uuesti vette, kuni lõpuks ühe edasikande kestel ujuk hetkeks peatub ja äkki kaob. Viibimata vastab Petja sellele haakimisega. Elus raskus kandub ta kätte, õngenöör tõmbub pingule, ritv paindub looka. Ta tõuseb püsti. Kala ripub õngenööri otsas raske vetruva koormana. Välja vedada ei või — vara on! Petja hoiab saaki mõne aja jooksul rippuvas asendis, pehmedades tõmbeid ridva pitsiga. Õngenöör vingub, ridva pits noogutab, kuid varsti väheneb kala vastupanu.

Kalastaja taganeb järk-järgult kaugemale rohuplatsile ja veab saaki enda poole. Kõrgemale ja kõrgemale tõstab ta ridva, kuni vee pinnale tekivad suured ringid. Miski valge, punane, kullakarvaline rabeleb, puistates ümber ringi pritsmeid. Petja kummardab, võtab vasaku käega kahva.

„Uuh, missugune!“

Suur säinas viskleb ägedalt kahvas. See on alles saak! Niisuguse pärast tasus istuda ja võttu oodata! Kalastaja vabastab kala ettevaatlikult konksu otsast.

„Mine sump! . . .“

Petja sööda õnge värske ussiga ja heidab uuesti. Ja jälle, niipea kui sööt jõuab oma liikumistee keskkoha, järgneb võtt.

„Vaata millal nad tulid!“ sosistab kalastaja.

Ja tõepoolest, peibutussoot ajas kalad liikvele. Saak kasvab. Järjest sügavamale vajub vette sumba võrgust torn. Seal pekslevad sabadega kullakarva säinad, võbiseb punasilmne särg; põrnitsevalt liigutab end väike latikas. See on tõeline siirdõngitsemine! . . .

Vasja ja Kolja aga suundusid sel ajal jõge mööda ülespoole, kus jõgi lookles, moodustades kiireid põikmadrilikke, mis vaheldusid väikeste võrendikega. Siin on teistsugune pilt: palju saarekesi, kus kasvab tihe kõrkjas, ja uppunud puid, mida suurvesi on nähtavasti siia kandnud. Veel kaugemal kääru taga on vana poolpurunenud pais. Vesi tungib suure mürinaga üle roheliste vaiade ja kivikuhjade ning moodustab suure võrendiku, mille pinnal keerlevad valged vahutordid.

„Hoidke nüüd alt, kalakesed!“ ütleb Vasja. „Õpi nüüd, Kolja, töötama! Istu minust eemale, muidu jääd minu konksu otsa!“

Kolja istub kuulekalt soojale liivale ja vaatab lugupidavalt vanema sõbra poole. Temal endal ei lähe see õngitsemine kuigi hästi.

„Sa oled kole tormakas!“ arutleb Vasja tasakesi justkui iseendamis ja võtab samal ajal seljakoti seljast ära. „Arvad, et pinnaõngitsemine on sulle sama mis laptuud mängida? Ei, vennas, siin on hoopis iseasi! Heita tuleb ainult käsivarrega, sinul aga töötavad kõik: jalad ja pea . . . Rappud nagu hernehirmutis juurviljaaias . . . Ja kui palju õngenööre oled sa mul oma õppimisega puruks rebinud, Kolka. See on lihtsalt jube! . . .“

„Mis sa naerad!“ ütleb Kolja, varjamata haavumist. „Kas sa ise karjuse juures vähe aega õppisid! . . .“

Vasja aitas tõepoolest kaks suve järjestikku kolhoosi karja hoida. Karjasepiitsa lennutamise õppis ta ära suurepäraselt. Poiss tegi osava käelöögi, ja nöör sööstis pika halli maona tema ette teele, keerutades kitsa tolmuriba üles, kostis kõrvulukustav laksatus, ja madu sirutas end juba jälle nagu pillikeel noore karjuseabilise selja taha.

Veel! Veel! Veel! . . .

Karjusepraktika tuli Vasjale kalastamisel kasuks. Ta

punus jõhvist õngenööri ja lõikas pihlakapuust painduva õngeridva. Õige ruttu õppis ta kõige kergemat kärbest heitma õngenõoriga, mis kahekordselt ületas õngeridva pikkuse.

Praegu poeb Vasja küürutõmbunult kive mööda paisu keskele. Seal kasvab väikesel rohtunud saarekesel üksik pajupõõsas. Suurepärane looduslik vari. Ja heitmist ta ei sega: niihästi ees kui ka taga on vesi.

Vasjat võib lausa imetleda. Tema liigutused on sujuvad, kaunid ja välisest pingutusest vabad nagu tõelisel meistril. Ta arutas õnge lahti, võttis karbist pruuni rohutirtsu ja kinnitas õngekonksu otsa. Sel silmapilgul lõi umbes viis meetrit allpool paisu mingi suur kala sulpsu. Osava ridvalöögiga paiskas Vasja õngenööri tagasi, kuid ei lasknud söödal enda taga veepinda puudutada, vaid heitis rohutirtsu tugeva liigutusega võrendikku. Ta püüdis tabada kohta kala sulpsatusest ülespoole. Ja tabas täpselt märki...

Võis paista, nagu oleks kalastaja sel silmapilgul tahtnud ridva otsaga tugevasti vastu vett lüüa, kuid loobus millegipärast ega viinud oma kavatsust lõpule.

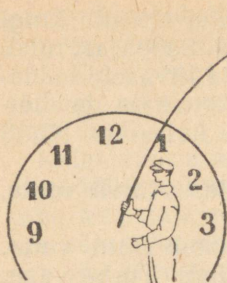
Tekkis huvitav seisund: kui õngenöör Vasja ees vee kohal sirgu tõmbus, pidurdas poiss oma heidet; rohutirts justkui tardus õhus mingiks sekundi murdosaks ja langes alles seejärel vaikselt vette.

Vasja kallutas õngeridva natuke allapoole. Siis vajus ka osa õngenööri veepinnale. Kuid õngenöör ei vajunud vette, sest jõhv ei upu. Vasja hakkas ritva aeglaselt üles tõstma. Tugevast veevoolust pekstud rohutirts kord hüples üles, kord kadus vee alla. Kalastaja aga tõmbas teda kord enda poole, kord laskis jälle kaugemale ujuda. Kõik see paistis kõrvaltvaatajale nii lihtne ja kerge olevat. Kuid tegelikult oli see kogemustega järeleproovitud omapärane õngitsemistehnika.

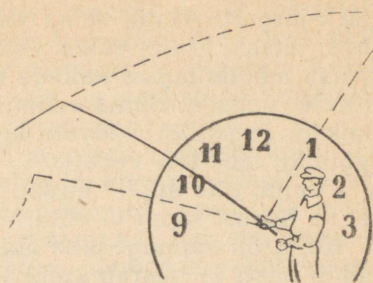
Esiteks Vasja seisis liikumatult. Ainult tema käsi-varre ja labakäe lihased liikusid.

Õngenööri tahapaiskamisega alustades tegi ta õngeridvaga energilise liigutuse üles ja pisut kõrvale, tugevdades sujuvalt lööki.

Alles siis, kui õngenöör oli tema selja taga täiesti sirgu tõmbunud, alustas ta heidet ettepoole, korrates liigutust vastupidises suunas. Viimasel juhul lõi ta niisama energiliselt ridvaga, aeglustades sujuvalt lööki.

Joon. 53.

Joon. 54.

Ritv liikus kalastaja keha suhtes rangelt kindlate nurkade piirides. See, kes nurkade arvestamises ei ole hästi vilunud, kujutlegu Vasjat kella suure numbrilaua taustal seismas seljaga kellaosuti liikumise suuna poole. Ning õngeritva hoidva labakäe kohal olgu number kaksteist. Sel juhul satub õngeritv tahaheite puhul ühte kellanumbri-ga, mis näitab ühte, ettepoole heite puhul aga — numbri-ga kümme. Ning seejärel, kui rohutirts puudutab veepinda, kallutab Vasja õngeridva peaaegu number üheksani (joon. 53 ja 54).

Kui aga Vasja oleks lasknud õngenööri enda taga nõtku vajuda, oleks rohutirts kahtlemata konksu otsast ära läinud ning võib-olla lipski rebenenud.

Kuid seda ei juhtunud. Juhtus midagi muud. Ootamatult tekkis sööda juures suur veetreter ja rohutirts justkui kukkus sellesse trehtrisse. Vasja peatas hetkeks õngeridva ja tegi labakäega kerge lühikese löögi. See oli haakimine.

„Turb!“

Seal ta tormab justkui pöörane pinnavees. Suur turb! Vasjal ei ole käes mitte õngeritv, vaid elus look. Praegu ei saagi kindlaks teha, kus lõpeb ridvapits ja algab paindjätk. Ritva ei või kõrgel hoida, kala tuleb väsitada pitsi keskmise osa varal. Selleks tõstab kalastaja oma käe võimalikult kõrgele ja kallutab ridva paralleelselt veepinnaga. Kuid kõige rohkem kardab Vasja seda, kui kala tõmbab õngenööri ridvaga ühes suunas sirgjooneks, siis on niihästi lips kui ka turb kindlasti kadunud.

Kuid kõik läheb õnnelikult. Kala vastupanu väheneb

järk-järgult. Ainult saagi väljavedamine ei ole siin kuigi hea: järsak, kivid, vaiad. Puudub ka kahv. Seepärast tuleb paisu mööda tagasi kaldale minna ja kala liivasele madalikule vedada. Sinna suundubki ilma ruttamata ja hetkekski õngenööri lödyale laskmata meie kalastaja. Nüüd võib ka lähedale vedada.

„Vana, tule appi!“ hüüab Vasja Koljale. „Ainult vaata, et sa lipsust kinni ei võta!“

Kolja on ammugi juba abivalmis; ta astub ruttu vette, sihhib hästi ja haarab kalal lõpuste alt kinni. Turba vastu rinda surudes jookseb ta kalaga kaldast eemale. Tema kannul tuleb ka Vasjal joosta, muidu rebib õngenööri katki.

„Kuhu sa, imeloom, tormad?“ ütleb Vasja naerdes. „Ega ta ära jookse, pole tal jalgu!...“

Seejärel jändab Kolja kala lõõga panemisega. Viimaks on kõik lõpetatud. Turb tõmbab nõori pingule ja rahuneb; veest paistab tema kõrge tume seljauim. Poisike imetleb teda mitu minutit ning astub siis otsustavalt eemale. Seal põõsaste varjul on ka temal lemmikkoht teada.

„Lähene panen tonka sisse!“ hüüab Kolja. Vasja rohkem aimab kui kuuleb, ja noogutab nõusoleku märgiks peaga.

Kolja koht ei ole ka sugugi halb. See on veelahe. Pikk liivaneem tungib kiiluna jõesängi. Vasakul neemest on kiirevooluline madal haru, paremal aga pööre¹ vähese tagasivooluga. Nõvas ei tasu püüda: kasutu on tonkat ristivoolu heita — veevoolus veab õngenööri põiki, ajab sööda kalda alla, nõor paindub pärivett looka ja võtmist ei ole märgata. Kui aga heita õng neemelt abaja (pöörde) äärde, toimub just see, mis on vaja. Nõnda Kolja toimibki.

Ta köidab väikese kadakast õngeridva külge pika õngenööri ja asetab selle ühtlaste rõngastena liivale. Õngkonksu otsas vingerdab rasvane öouss. Kolja võtab ridvatuve vasakusse kätte, paremasse kätte aga võtab õngenööri, hoides sellest natuke kõrgemal tinast kinni. Õngetina sujuvalt õõtsutades heidab poisike õngenööri välja. Seejärel sirutab ta käe välja ning ühes sellega ridva ette-

¹ Pööre — jõekääru taga tekkiv keeris ühes vee tagasivooluga. *Tõlk.*

poole. Kaugel, ligemale viisteist meetrit eemal sulpsatab õngetina kumedalt. Kolja hõiab õngenööri ikka veel pingul. Kuid peagi hakkab nõör lõtvuma ja võpatab. Kolja tõmbab ridva natuke enda poole ja torkab ta tugevasti liiva sisse.

Kalastaja on kivile istunud ja ootab võtmist. Võib-olla et vöödiline ahven, ogaline seljauim lehvikuna laiali, sihib juba kalastaja poolt nina alla heidetud ööussi? Ja veidi aja pärast vajub tonka nõör ootamatult lõdvale, hakkab aga siis kiiresti pingule tõmbuma, pannes kadakast õngeridva tundelise pitsiosa nõtkuma. Ka Kolja saab kala kätte.

Kuid vaikes jõesopis, tiigis või järves, kus voolust ei ole, kasutab kalastaja kõige harilikumat piits- ehk ujukiõnge.

Paremasse kätte võtab ta ridva, vasakusse õngenööri tina lähedalt. Ta laseb ridva otsa alla ja tõmbab ta siis kõrvale. Seejärel teeb ta ridvaga sujuva löögi ette ja pisut ülespoole ning laseb õngenööri käest lahti ja heidab sööda vette . . .

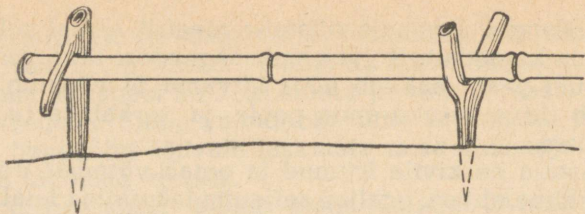
Siin on kõik lihtne: heitsid õnge sisse, istu ja oota ning vaata ujukit. Ujuk näitab kõike. Jätkub aega näkkamisest arusaamiseks; ujukiõngega seisvas vees õngitsedes ei võta kala ju nõnda tormakalt nagu kiires vooluses.

Ujukiõngega kalastades on hea kasutada kaht-kolme õnge; siis võib iga õngekonksu sööta isesuguse söödaga ja õngitseda mitmesugusest sügavusest.

Siiski võtab suur kala enamasti seal, kus voolust ei ole, meelsamini põhjas lamavat kui pooles vees ripuvat sööta. Kala suhtub umbusklikult loomuliku olukorra rikkumisse; talle on omasem näha põhjas liigutavat, mitte aga üleval vees tardunud ussi . . .

Vist ükski õngitsemise moodus ei nõua niisugust vaikust kui ujukiõng. Seisvas vees on kala alati ettevaatlikum kui vooluses. Seepärast ei tule sellel püügil panna ritva otse vee peale või torgata kaldasse. Hoopis otsarbekohasem on kasutada ridva asetamiseks kaht puuharki (joon. 55). Kaldal leidub selleks alati oksid. Ritv tuleb asetada nõnda, et õngenõör väga palju nõtku ei vajuks. Muidu võib otsahaakimisega hilineda.

Ujukiõngega püügil võib lemmikkohal end nagu kodus sisse seada ja maskeerida end nõnda, et ükski kala õngitsejat ei märka. Kogenud kalastajad asetavad koju minnes

Joon. 55.

harkidele pikad kepid, harjutades sellega kalu vee kohal kõikuvate ritvade nägemisega.

Kuidas aga õngitseda talvel? See sportlik püügiviis on huvitav, omapärane ja saagirikas. Talvel kogunevad kalad enamasti aukudesse, võrendikesse ja laugmikesse. Toitumas käivad nad augu kaelas, mõnikord kalda all. Talvistest asukohtadest ei lähe nad sellel ajal kuigi kaugemale, ja see on arusaadav: talvel on kalad väheliikuvad, neil puudub jõud kaugeteks teekondadeks.

Talvel on keskvoondis parim püük: esimese jääga — novembris ja detsembris ning viimase jääga — märtsis ja aprillis. Talvine püük on veetlev, kuid see ei ole mingil juhul spordiala üksinda tegutsemiseks. Hästi edeneb asi ainult üksmeelses kooskõlastatud kollektiivis.

See-eest ei karasta ükski kalastamismoodus nõnda inimest kui talvine püük. Edu võib saavutada igasuguse ilmaga: küll lumetormiga, kui pole näha kõrval istuvat naabritki, küll karmi jaanuari pakasega, kui ripsmed härmatuvad ja hingamine sageneb, küll märtsikuu viimastel päevadel külma vihmasaju all. Kuid mis loeb kalastajale ilm?

Jäälune püük ei saa ühekorraga selgeks. Orienteerumine muutub talvel keerukaks, eriti tundmatul veekogul. Kohalike elanike nõuanded osutuvad sageli üsna vajalikeks. Ka jääd tuleb raiuda, see on aga paks, ja mis veel halvem, sageli sitke. Raiumist peab ka oskama. Väheses tähelepanuga algaja raiub augu jõesse ja lõõtsutab. Vilunud kalastaja aga raiub kümnekond auku ja ainult puna tungib ta näo tihedast päevitusest läbi (kuskil ei päevitu tugevamini kui talvel jääl).

Mõnikord tuleb palju auke raiuda, enne kui kalade peale satud. See-eest kui satud, oled õnnega koos: talvel

kogunevad kalad parvedesse, järelikult võib rohkem püüda, kui tassida jõuad.

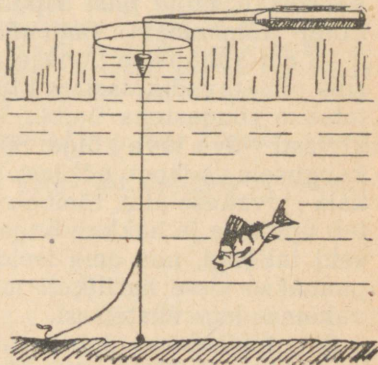
Kunagi ei tule liiga kitsast auku raiuda: seal on tuuraga halb töötada ja raske jääkilde välja tõsta. Sellepärast tuleb talve teisel poolel kalaaugu algdiameetriks võtta umbes 70 cm ja siis auk järk-järgult koonusekujuliselt koomale viia niisuguse arvestusega, et augu alumise osa pind väheneks ligikaudu kolmekordselt.

Augu raiumist alustades hoidke tuur kaldasendis umbes 45° nurga all jääpinna suhtes. Jää pealmist kihti on mugavam augu ümber ringi liikudes raiuda. Esimese ringkäiguga võib jää 20—25 cm sügavuseni lahti raiuda. Seejärel tuleb jää augu seest välja raiuda. Kui kalaauk küllalt kitsaks on muutunud, tuleb tuura rohkem püsti hoida ja jääd on parem tuuratera tagumise servaga lüüa. Niipea kui auku koguneb palju jääkilde, tuleb need jääkulbiga välja tõsta. Paksu jää puhul tuleb seda neli-viis korda teha. Ja kui tuuralöögi puhul kostab tume ragin, siis on töö peagi lõpul. Augu veealused servad raiutakse eriti hoolikalt; ei tohi jätta teravaid kante, need lõikavad õngenööri katki.

Mitut kalaauku järjestikku raiudes on soovitav ülerõivad (palitu, pihtkasukas) seljast ära võtta.

Kalaauku raiudes ärge kunagi rutake, muidu lähete higiseks ja see on ohtlik. Hingake töötamisel rahulikult ja ainult läbi nina.

Talvel püütakse harilikult kahe, harvemini kolme õn-gega. Viimasel juhul raiutakse sageli üks pika lõhe kujuline auk ning paigutatakse õnged kõrvuti, 15—20 cm kaugusele üksteisest, mitte lähemale; muidu võivad õngenöörid segi minna. Talvel õngitatakse peale harvade erandjuhtude põhja pealt (joon. 56). Kahe-kolme minuti pärast võetakse õngeritv kätte ja tõstetakse sööt 30—40 cm võrra üles ning lastakse seejärel jälle

Joon. 56.

tagasi põhja peale. Ridvad asetatakse augu kõrvale jää peale.

Talvel kandub isegi suure kala võtt edasi harilikult ujuki vähese paigalt nihkumise või lihtsa värisemise teel. Mõnikord tõuseb ujuk veepinnale — enamasti võtab nõnda latikas.

Kui õngitsetakse sügaval kohal, siis pannakse ritv pärast haakimist kõrvale ja kala tõmmatakse lähemale ainult nõõripidi, ettevaatlikult nõõri kätega lapates. Suurt kala välja võttes on otstarbekohane kalaaugu pinnale lund või väikesi jäätükikesi puistata; tuleb alati meeles pidada, et talvel hirmutab valgus kalu ülimal määral eemale, eriti kui neid jääpinna poole tõmmatakse.

Käreda pakase ajal õngitsedes on kalastajal palju tööd: tuleb tähelepanelikult jälgida, et kalaaugu pind kinni ei külmuks, ja kogu aeg jääkulbiga tekkivat jääkirmet kõrvaldada.

Õngesöötade valik on talvisel püügil piiratud: ussid, kui kalastaja on osanud neid säilitada, mõnedel juhtudel mageda seapeki tükikesed, enamasti aga punane sääsetõuk — ületamatu talvine õngesööt. Seal, kus leidub kirpvähke, on hea ka nendega püüda. Leivast ja taimedest söötasid kasutatakse talvel harvasti. Talvine peibutus-söötmine väikeste sääsetõukudega toob palju kasu. Vastukaaluks suvisele püügipraktikale võib peibutussööta talvel anda ohtrasti.

Suure eduga püütakse talvel ka elussöödaga. Selleks külmutatakse kalaaugu kohale 45° nurga all lühike kadakaridvake, mille pitsi riputatakse lihtsa silmusega ilma kinni tõmbamata õngenöör, kinnitades selle külge 2—3 cm kaugusele punase riideribakese. Niisugust riideriba nimetavad kalastajad lipuks. Õngenööri varuosa asetatakse rõngastena ümber kalaaugu, ots äga köidetakse kõvasti ridva tüve külge. Söödakalake lastakse 10—15 cm kaugusele veekogu põhjast. Sööta haarates painutab rõõv-kala ridvakese alla, tõmbab nõõri ridva otsast maha, uputab lipukese ja hakkab õngenööri vette vedama. Niisuguseid taliõngi, mis oma iseloomult sarnanevad undadega, pannakse sisse harilikult mitu tükki väikeste (5—7 m) vahemaadega üksteisest.

Siin kirjeldatud õngitsemisvõtted on põhilised, kõige levinenumad. Neid võib lõpmatuseni teisendada. Mõnel juhul seob kalastaja väga pika ridva külge väga lühikese

nööri, sööda õngekonksu parmu või kärbsega ja hakkab seda vesiroosi lehtede vahel akendes vette kastma. Ning tal näkkab särg või säinas, ja missugune! Teinekord laseb ta õngenööri alla paisu laudade vahelt praost ülalpool vesiveski võrendikku, keerutab nööri sõrme ümber ja püüab ka merepüügi viisil ilma ujukita ja ridvata. Ehk vahest teisendab püügi siirdõngitsemiseks, lastes söödal nõnda liikuda, et ta põhja mööda lohiseks. Seda püügi viisi nimetatakse lohistusõngitsemiseks. Nii õngitsetakse näiteks kõhrsuud¹ ja rünti. Mõnikord aga istub kalastaja lootsikusse ja liigub, sõudes vaikselt päri voolu, ning heidab kaldalt vee kohale vajunud põõsaste alla kiili või ritsika.

Õngekonks on õngitseja igasuguste võimaluste algpunkt. Konksust kujunevad kõige mitmekesisemad kalapüügiriistad — tööndusliku püügi põhjanöörid² ja vooluõnged³; pooltööndusliku püügi unnad ja ketasunnad⁴; sportliku püügi spinning⁵, vedel⁶ ja palju muid. Kuid kõigi nende kalastamisvahendite esiemaks on piitsõng⁷, kõige lihtsam ja taibukam õngepüünis, mis pakub kalastajale sügavaid ja tundeküllaseid elamusi.

¹ Kõhrsuud (*Chondrostoma nasus*) ei esine Eesti veekogudes. *Tõlk.*

² Põhjanöör ehk ridaõng — isepüüdev püügiriist, koosneb pikast nöörist, mille külge köidetakse väga palju lipsusid, millel konksud otsas.

³ Vooluõng sarnaneb põhjanööriga, kuid seda tarvitatakse ainult vooluses ja ta asetatakse jõkke päri voolu.

⁴ Ketasund on unna ujuv teisend ning koosneb puukettast, millele on keritud nöör selle otsa kinnitatud konksu ja elussöödaga.

⁵ Spinning tähendab inglise keeles kerimist: kalastaja heidab rulliga ridva abil vette metallkalakese — landi, mis on varustatud konksuga. Nööri kerimisel rullile lant pöörleb või võngub — „mängib” ning meelitab röövkala ligi.

⁶ Vedel — pika nööri otsa kinnitatud lant, mida kalastaja paadis sõudes enda järel veab.

⁷ Piitsõng — kõige harilikum korgi- ehk ujukiõng — rullõnge vastand. — *Tõlk.*

KALAD JA KALASTAJAD

„Kalapüük ja linnujaht pole muud kui ajaraiskamine.“ Ei tea missugune süngé naljahammus selle kõnekäänu välja on mõelnud ja laia maailma rändama saatnud?

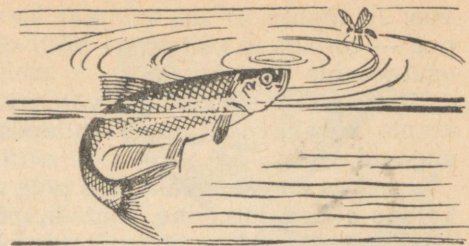
„Linnujaht“ on mulle tõepoolest tühipaljas sõna. Kordagi oma elus ei ole ma püssilasu lajatava kärgatusega häirinud noore haaviku rahulikku vaikust. Kuid kalapüük? ... Palju jõudeaja päevi on kulunud lemmikharastusele. Aga kas on nende hulgas kas või ühtki raiatud päeva?

Kuulake siis nüüd juttu neist kaladest, kes kinkisid vanale kalastajale oma tähelepanu: ka teil tuleb tõenäoliselt mõnigi kord nendega kohtuda, kui te õnnega lähete jõe või järve kaldale kütkestavale ekskursioonile.

Viidikas

Pulbitseva põikmadaliku all, lüüsi terasest vesivärava juures, väikese jõekese kalda all, rahutu sadama lõbusas aurikute sagimises ja, paistab, et isegi kõige suurema kalapuuduse ajal, linna äravoolukraavides, mille pinnal ujuvad rasvased naftalaigud, — kõikjal võib leida seda vilgast kalakeest (joon. 57).

Vaikse veega võib näha, kuidas veepinnal tekivad väikesed rahutud ringid, justkui sajaks pilvitust taevast vihmatibasid. Vahele aga künnab justkui imeväike periskoop vagusid siledale veepinnale: keegi jälitab madalalt lendavat sääske, kes on ettevaatamatult veepinna lähedale laskunud. See on viidikas.

Joon. 57.

See on tema — tähtsusetu, kitsuke, hallikassinine kalake suurte silmade ja etteulatuva kuivetu, päriselt vanaideliku alalõuaga.

Viidikast on ju küll kirjutatud, kuid väljendatud on temast pisut halvakspanevalt. Võib-olla kirjutatigi rohkem nii moe pärast. Eks ta ole ikkagi kala? Ja ainult ühe autori, Lesniku pilk osutus teistest terasemaks: ta nägi viidikas ainust, kordumatut, mis paljudel märkamata oli jäänud.

„Viidikas ei kõlba kuhugi? Ta on järelikult rämps ja teda ei tasu püüdagi? Sugugi mitte! Viidikas äratab inimeses kalastaja kirge, üliarmsale kalakesele pühendatakse kalamehe südame esimene värin... Oma elu kuuendal-seitsmendal kevadel ei ole kalastajal õngitsema minnes mõtetki sellest, et ta oma saaki sööma hakkab. Ta unistab ainult sellest, et aga kala kätte saaks, ning viidikas võtab tema lihtsat õnge kõige ennemini.“

Uhes asjas olgu meile lubatud Lesnikut korrigeerida: mitte iga õnnega ei saa viidikat edukalt püüda. Kiirena, püsimatuna, imestamisväärselt aplana muutub ta järsku ettevaatlikuks, kui õngenöör on jäme, konks suur või kohmakas, kui õngitseja hoolimatult lartsutab ridvaga vastu veepinda.

Parim sööt viidika jaoks on kärbes. On kärbsed sügiseks kadunud, muutub tormaka kalakese otsimine raskeks. Peab oskama heita niisugust ilma raskuseta kärbest kõige peenema õngenööriga ilma ujukita ja õngetinata, peab tabama õiget momenti otsahaakimiseks, muidu see võrukael napsab sõõda tingimata ära. Ja otsahaakimiseski on vaja oskuslikult ühendada õrnus ja tuge-

vus. Ja lõpuks ei saa viidikat ka välja visata hooga üle pea — tormakas käitumine võib vanaeidelikule alalõuale osutada üle jõu käivaks.

Ussi ja isegi sääsetõuku võtab viidikas halvemini, olgu ainult varakevadel enne kudemist ja hilissügisel, juba sügaval vees.

Viidikas on parvekala. Kes pole näinud, kuidas väikeste kalade hõbedaläikeline fontään tõugja võimsast löögist laiali paiskub, kes hirmuäratava lõbususega suupärast saaki taga ajab. Kui imelik see ka ei ole, kuid viidika peale on väga maias ka koha, kes ei põlga vaevaks niisugusel juhul sügava risustunud võrendiku põhjast üles tõusta. Viidikat ei põlga ka kajakad. Uhe sõnaga, sellel kalakesel jätkub elus vaenlasi.

Enne kudemist kogunevad viidikad suurtesse parvedesse. Igal aastal maikuu viimastel päevadel jälgin ma, kuidas nad ülitihedate parvedena laskuvad Perejaslavli järve sinisest avarusest kitsasse selgeveelisse Veksasse. Kuldsed päevad! Asjata kõlavad jõe kohal muretsevate emade venivad hüüded — ei tule neile vastust noortelt kalastajatelt. Need pöörduvad tagasi koju alles hilises kevadises videvikus, käes ülipikad kalu täis lükitud väädid, et kiiruga süüa ja siis veel kord lühikeses rahutus unes läbi elada püügierutuse unustamatuid tunde.

Kuid see kalade ränne ei ole pikk; see kestab kaks, kõige rohkem kolm päeva. Siis aga pöörduvad viidikaparved pärast kudemist tagasi ja valguvad laiali iidse järve laias avaruses.

Ja hoolimata oma väheveenvast välimusest ja õieti tühisest suurusest on sel kalakesel siiski rida väärtuslikke omadusi. Kas te näiteks teate, et viidikas on üks kõige rasvasemaid kalu keskviõondi vetes? Rasvakogus ulatub tal 8 protsendini; niisugust rasvahulka ei ole isegi rammusal latikal. Seepärast on suitsutatud viidikas lihtsalt maiuspala.

Rünt

Kui juulikuu keskpäevane palavus ajab kõik „korralikud“ kalad penikeelte tihedaisse saludesse, kust mingisuguse ahvatlusega ei ole võimalik soovitud saaki välja meelitada, pole sugugi paha selge veega väikese jõekese lähimale madalikule minna, keha külge kleepunud särk

seljast ära võtta, püksisääred võimalikult kõrgele üles käärida ja kahлата põlvist saadik vette, asetades päevitunud selja põletavate päikesekiirte kätte.

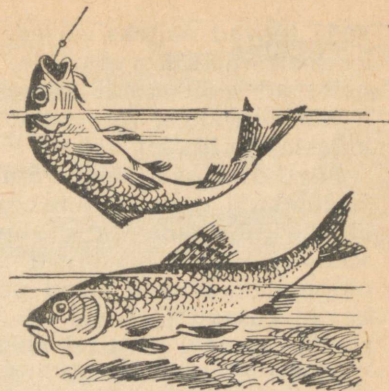
Ridvatüvega tuleb hoolikalt liiva tuhnida, kuni sogased joomed kanduvad voolusega sinna, kus madaliku kullakarva liiv järk-järgult kaob mustendavasse sügavusse.

Ruljad musta seljaga ründid (joon. 58) ei lase end kaua oodata. Väiksemad on juba päris ligi tulnud ja tonksivad naiivselt vastu varbaid. Kuid need on alles liiga väikesed. Suuremad on aga kaugemal.

Kalastaja harutab õnge lahti. See on lihtne ja primitiivne, nagu on primitiivne ka kala, kelle jaoks see on määratud. Ritv on muidugi kerge, sest seda tuleb kogu aeg käes hoida. Ujuk? Kõige lihtsam, ilma riugasteta! Kui rünt võtab ussi, tõmbab ta seda kindlalt, ilma vigurdamiseta. Uss aga peab olema väike, kõige parem on sõnnikuuss ja tingimata väikese sabaga — niisugune on vastuvaidlemata veetlevam. Õngetina — olenevalt voolusest. Tähtis on ainult, et sööt lohiseks põhja mööda, jääs koguni põhja peale kergelt kinni. Proovige seda kõrgemale, poolde vette tõsta — ründid ei mõtlegi üles ujuda, et nendest üle ujuvat ussikest haarata.

Ujuk liigub kiiresti edasi, sukeldub mõnikord ja hüppab jälle pinnale, takerdudes juhuslike kivikeste taha. Nüüd ta kadus ega tõuse üles, nagu oleks miski ta ära imenud. Haakige! Kala on otsas!

Üksteise järel satuvad konksu otsa vetruvad, kärmed, sorgus poisetega nagu zaporoožlaste vurrud kullakarva silmadega ründid. Kalastaja asetab enda lähedale vette korvi, lastes selle raske kiviga põhja, et voolus ära ei viiks. Korvi pole vaja kinni kattagi, sest ründid ei lähe niikuinii ära; neil ei ole kalastaja jaoks ebameeldivat harjumust korvist või võrksumbast välja hüpata, nagu

Joon. 58.

seda teevad näiteks särjed. Ründid suruvad end kangekaelselt vastu korvi põhja, püüavad kivi alla pugeda ja näitavad sealt ainult tumedaid sabasid.

Rünt on siiski tore kala: primitiivne, lihtne — noorte kalastajate tõeline sõber.

Ründid võtavad õnge varakevadest alates peaaegu kuni jäätulekuni, muutes vähe oma käitumisviise, vahest ainult et vee jahenemisega siirduvad nende parvekesed sügavamale. Nad armastavad valgust ja mul ei ole juhus olnud kunagi neid öösel püüda. Küllap nad öösiti puhkavad kusagil jõesopis või kalda all. Öösel askeldavad rüntide asemel liivastel madalikel kiisad.

Rünthe leidub peaaegu kõikjal, kus ei ole liiga sügav ja kus on värske vesi. Neid esineb ka allikaveega tiikides, kuid seal on nende püük proosalisem: heida ussike põhja peale ja oota võtmist. Niisugune tiigiasukas läheb, „tonksab“ paar korda ninaga ja veab ka ujuki alla, kuid mitte nagu voluses, vaid hoopis rahulikumalt.

Esineb kahesuguseid rünthe — must rünt ja sinine rünt. Esimene on suurem, värvuselt tumedam ja vilkam. Teine on heledam, läbipaistvam ja enamasti armetult väike. Kuid mis on üldse tõtt öelda ründi mõõted? Üsna tagasihoidlikud! Tõsi, mõned aastad tagasi püüti Moskva jõest rünt, mis tekitas pealinna kalasportlaste hulgas imetlust. Hiiglane — kaalus 400 grammi!

Rünt ei ole toidu suhtes nõudlik ja teda saab õngitseda igasuguse ussiga. Võib õngitseda ka punase sääsetõuguga, ründid võtavad seda korralikult, kuid peamiselt väga väikesed. Leiba võtavad ründid harva, nähtavasti ainult siis, kui nad on väga näljased.

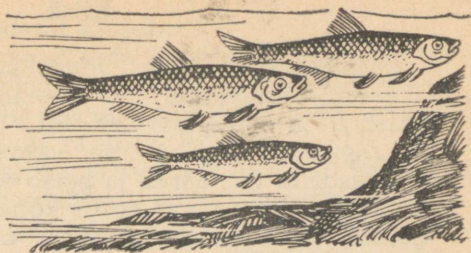
Peab õiglane olema — rünt on väga maitsev, eriti praetult ja pisut kuivatatult. Rünt maitseb suurepäraselt ka enamikule veeriigi röövkaladest: kohadele, turbadele, haugidele; mis aga puutub ahvenasse, siis temale on rünt parimaks maiuspalaks. Seepärast on ründil kalasportlaste hulgas suurepärase elussööda kuulsus ja seda kuulsust õigustab ta täielikult. Rünthe püütakse ka talvel väikeste jõekete võrendikest põikmadalike läheduses.

Teib

Kui minna mööda jõekallast kõigi nähes, end varjamata, ja tähelepanelikult vahtida vette, siis võib märgata,

kuidas kiire kitsas vari kalda alt sügavusse vilksab.

Kui aga läheneda kaldale roomates ja heita õng, mis rasvase parmuga söödetud, käratult madalikule, kus vesi vaevalt pahkluuni ulatub, siis kostab vaikne sulpsatus, parmu

Joon. 59.

juures tekib väike veekeeris ja õngenöör tõmbub pingule.

Teib (joon. 59) on, kui nõnda võib väljendada, üleminekupüügiklassi kala. Kalastaja, kes suudab kavalusega teivi ületada, ei ole veel meister, kuid mitte ka enam õpilane. Teib on peaaegu juba suur kala. Kaheksa-üheksa toredat teibi kaaluvad sageli terve kilogrammi. Ning sõna „kilogramm“ sunnib kalasportlast alati kõrvu teritama.

Teib elustab suvel samuti nagu viidikas veepinda, kui ta vette langenud putukaid nopib. Ta on suuteline kinni haarama mitte ainult kärbse, vaid ka mõne suurema putuka — parmu, liblika ja isegi kiili. Tuleb ette, et teibe saab õngitseda ka põhjast ussiga ilma ujukita, kui sööt liivase võrendiku vooluservale heita, see tähendab tonkaga. Kevadel ja sügisel saab teibe suurepäraselt siirdõngitsemisega püüda.

Teib ei põlga leiba ega hautatud teri, armastab noori rohelisi herneid ja Ukrainas võtab ta isegi valminud kirsimarju.

Teivi kuulsus ei ole hiilgav, võõra kalamarja hävitamises on ta täiesti suuteline kiisaga võistlema. Võib olla, et selles asjas on ta koguni tšempion; tõepoolest, tema liigutused on väga tormakad, liikuvus haruldane.

Teib armastab puhast vett ja kiiret voolust. Järvedes, veel vähem aga tiikides, leidub teda harva. Tema lemmikasukohtadeks on väikesed jõekesed, mille kallastel kasvab paks lepavõsa.

Oma vilkuse ja vastupidavuse tõttu on teib üks parimaid elussöödakalu suure röövkala õngitsemisel. Kalasupis jätab teib soovida, see-eest praetult on ta üsna maitsev. Teibe võib edukalt püüda ka taliõngega.

... Metsapadrik lõppes. Jõudsimme välja rohelisele õhtupäikesest valgustatud metsaheinamaale, kus ahvatlevalt lookles Šuja silmipimestav lint. Ma võtsin maha seljakoti, raputasin särgikaeluse vahele läinud männiokkad maha, astusin vee äärde ja pesin end mõnutundega.

Lähima põõsa tagant kostis kõha ning seejärel hüüe:

„Jälle sattus see nurjatu õnge otsa!“

Ma astusin mõned sammud kõrvale ja nägin kõssis vanataati. Ta istus ja õngitses. Rohi oli ümberringi kaudnikesti maha tallatud. Samas vedeles ohtrasti mahorkakonid; nähtavasti kaitses vanataat end energiliselt sääskede vastu. Kõik kõneles vanast „lahingukohast“.

Kalastaja pöördus ringi, noogutas vaikides peaga vastuseks minu tervitusele ja hakkas ühte õnge kokku panema.

„Kuidas on,“ küsisin ma, „kas ei võta?“

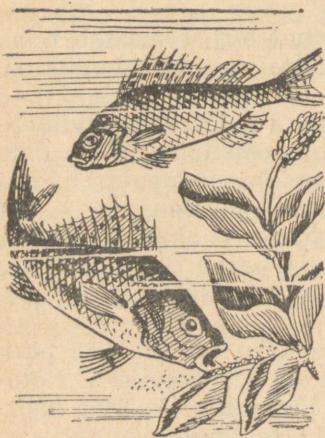
„Või veel! Ei jõua välja tõsta!“ vastas vanataat ärritatult. Ning justkui tema sõnade kinnituseks hakkas teise õnge ujuk võbisema ja vajus vee alla.

„Jälle!“ nuuksatas ätt kuidagi ägedalt. „Kala pole ollagi — ainult saba ja silmad!“

Ta haaras ridva ja tõstis õnge ilma otsa haakimata välja. Konksu otsas rippus, saba järsult kõrvale koolutatud, laiguline, ogad püsti ajanud kiisk (joon. 60), meenutades kõigiti väikest hammasratast.

„Vaja minna,“ ütles kalastaja kibestunult. „Niikuinii pole mõtet. Laseb siis tema korralikku kala lähedale tulla? Muudkui valvab — kuhupoole sina heidad, sinna temagi järele... Küll võib kiisk kalastajat kiusata!...“

Sellest ammu, mitte millegi poolest tähelepanuväärsest kohtumisest on mulle kustumatult meelde jäänud lause, mida kalasportlased õigusega võivad klaskikaliseks pidada:

Joon. 60.

„Küll võib kiisk kalastajat kiusata!“

Ja tõepoolest, keda meist pole jälginud need veteriigi „rauhäirijad“? Kui palju häid ihaldatud kalu on kiisad kalastaja juurest eemale peletanud! Kiisad tulid — lase jalga, kalastaja, muid kalu sa enam ei näe!

Kiisk, see sünge okasnina ja võõra kalamarja halastamatu hävitaja, kes kalateadlaste poolt õigusega „prügikalaks“ on tunnustatud, armastab videvikku, värsket vett ja liivast või kivist põhja. Teda leidub ohtrasti küll jõgedes, küll järvedes, ja ainult väga madala veega rohtunud tiikides esineb ta harva.

Kiisk taipab üsna vähe söötadest ja teda saab suurepäraselt igasuguse ussikesega õngitseda. Leiba ja teri kiisk siiski ei võta. Täiesti pillav on kiisku õngitseda terve ussiga, kellel pealegi veel pikk saba, — aitab väikesest tükikesest. Ka püügiriist kiisa õngitsemiseks võib kõige lihtsam olla; pole midagi, kui õngenöör on jäme ja konks suur. Kui konks on väike, neelab kiisk selle tingimata alla ja pealegi nõnda, et sa selle suuri vaevu kätte saad ja kindlasti enda käed ära torgid.

Seepärast ei ole vaja lasta kiisal sööta palju vedada; parem viibimata haakida, niipea kui ujuk kohalt liikuma hakkab. Ja et kiiska konksu otsast ära võtta, selleks on vaja tema lõpuskaaned sõrmedega kokku vajutada, siis ajab ta suu toruna lahti; seejärel tuleb õngenöör pingule tõmmata ja konks peenikese pulgakeseaga välja vajutada.

Uldse on soovitav kiisku püüda konksudega, millel hästi pikk säär. Sööt tuleb lasta põhja lähedale.

Teie võib-olla arvate, et kiisal ei olegi kalastajate hulgas austajaid? On, ja isegi rohkesti! Nendel on pisut naljakas hüüdnimi: „kiisapüüdjad“.

Kuid see-eest tassivad kiisapüüdjad õngitsemast tulles sageli aukartust ärataval hulgal seda maitset suurepäraselt kala koju.

Kvalifitseeritud kiisapüüdja paneb kalastama minnes harilikult vahariidest põlle ette, ja see on loomulik, sest kiisa lima määrib koledasti rõivaid. Selle püügi harastaja õngitseb harilikult kahe õngega, ta tõstab neid kordamööda välja ega leia hea võtmise ajal viivukski puhkust.

Hoolimata aplusest ei kasva kiisk suureks. Kümme, palju kui kaksteist sentimeetrit pikk — see on juba tõeline „kiisataat“. Ainult mõnedes Taga-Uraalimaa järvedes,

mis kihavad karvaseist kirpvähkidest, saavutavad kiisad rekordilise kehakaalu.

Kiisk on hea ületamatus rasvases ja magusas kiisa-uhaas. Maitse poolest austavad kiiska mitte ainult inimesed, vaid ka kalad. Nähtavasti on selles ogadega kalakeses midagi niisugust, mille pärast ükski veeriigi röövkala teda kõrvale ei jäta, eriti aga luts. Tähelepanelikud kalastajad on seda ammugi märganud ja kasutavad kiiska üsna edukalt elussööda kadestamatu osatäitjana. Siinkohal on paras mainida, et kalastajate hulgas leidub seniajani võhikuid, kes peavad vajalikuks esmalt kiisa teravad uimed ära lõigata ja alles siis ta konksu otsa panna; see on täiesti ülearune ettevaatus.

Kõige hoogsam kiisapüük toimub viimase jää ajal, märtsi lõpul ja aprilli algul, pisut enne kudemist. Eriti edukas on niisugune püük järvedes, kus kiisad on miskipärast suuremad.

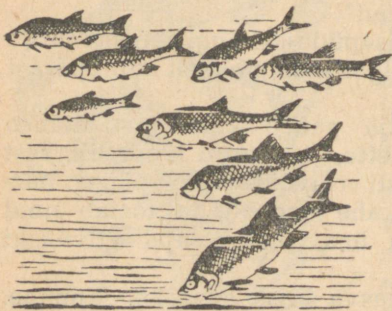
Selleks ajaks on kiisad koondunud äärmiselt tihedatesse parvedesse; nad liiguvad aeglaselt põhja mööda ühest järve äärest teise, otsides toitu. Nende kohal vahetavad jää peal kohti peaaegu mitte vähem tihedad kiisapüüdjate rühmad. Tuleb ette, et suurel järvel käib kalastajate kollektiiv päeva jooksul ära mitme kilomeetri pikkuse teekonna, ajades taga kiisaparve.

Särg

Kes teist ei tunneks pilvikuid? Need on kõige levineumad ja lihtsamad seened, mis kord punaste, kord kollaste, kord rohekate, justkui vesivärvi laikudena on metsa

mustrilisele pinnale laiali pillatud. Ning pilvikuid korjavad seenelised rohkem nende rohkuse ja kõikjal leidumise pärast, kui tõeliselt häid seeni ei ole.

Särg (joon. 61) on samaugune jõe pilvik. Ja vähe leidub meie arvatute veekogude hulgas niisuguseid, kus külluses ei leiduks seda punauimelist ja punaste silmadega kala.

Joon. 61.

Soodsates tingimustes, vaikes ja toidurikkas jões, mille kallaste ääres kasvab rukkitaoliselt tihe kõrkjasein, saavutab võrgupüügist tülitamatu särge kuni kilogrammise kehakaalu. Särge teisendid — vobla (särge liik Kaspia meres) ja taran (Aasovi ja Musta mere särge) — on üldiselt tuntud. Ainult külma kiirevoolulist vett särge ei armasta. See kala on külmakartlik.

Särge on tore püüda siirdõngitsedes. Ja jälle tuleb meelde selge veega Veksa, kes ülilahkesti annab oma vood särgedele kevadisteks rändudeks kasutada. See juhtub paar nädalat enne kuulsat viidikate sissetungi. Särge õngitsemiseks Veksal on pikka ritva vaja: selle jõe kaldad on kevadel väga tühjad. Öngenööri otsa seotakse korraga kaks konksu; söödetakse need suurte punase sääsetõugu kobaratega. Peaaegu iga möödaajumise puhul võpatab ja sukeldub ujukiots ning erutatud kalasportlane tõmbab välja ühe, sageli korraga ka kaks paksu punaimelist „klibu“.

Eduka püügi paratamatuks tingimuseks särgeõngitsemisel on õnge kergus ja tundlikkus. Ainult viimase jääga ja varakevadel haarab särge sööta otsustavalt, tõmmates ujuki kindlalt alla. Suvel aga, kui vesi soojeneb ja haljastoitu leidub rikkalikult, muutub ka särge isu. Suvel ootavad kalastajad teda rohusliku läheduses, veel parem aga — selgetes „akendes“, mis vesirooside vahel mustendavad. Siin alles teeb „pilvik“ kalastajale sõitu.

Kord hakkab ujuk nagu hallisõitja värisema, kord kaob ta välkkiirelt ja hüppab sealsamas tagasi veepinnale; kord veab keegi teda äkki eemale, sealsamas aga tardub ta jälle, nagu ei oleks midagi olnudki. See on särge, kes valitleb, „ussikesega mängib“.

Kuid ei ole halba ilma heata! Kalastaja õpib särge õngitsemise ja lisab palju juurde oma kogemustele.

Särge võib nimetada kõigetoiduliseks kalaks. Kuid ta muudab rangelt hooaegade järgi oma toitumisrežiimi. Kevadel eelistab ta „tõhusamat“ toitu: punast sääsetõuku, ussi, puruvana. Suvel siirdub ta „taimtoidule“, jumaldab niitvetika rohelist salatit ja võtab võrdlemisi hästi mitmesugust leivasööta, suured isendid isegi hautatud hernest. Kuid see ei tähenda veel, et teda ei saaks veepinnalt kärbse või ritsikaga õngitseda. Sügisel, kui igas kalas ärkab röövkala instinkt, võib suur särge ahvenale pakutud maimu haarata.

Suvel õhu käes sureb särگ kiiresti ja hakkab veel kiiremini roiskuma. Sel ajal tuleb teda kuni õngitsemise lõpuni elusana hoida võrksumbas või pealt kaetud korvis, mis on vette lastud. Särگ on universaalne elussöödakala, kuid maitselt kuulub ta viimaste hulka. Ta on haruldaselt luine.

Tavaline kõige harilikum särگ kaalub 200—250 grammi. Õnge otsas ei rabele ta eriti, veepinnale kerkides aga tardub ta sageli ja justkui muutub halvatuks. Mis huvi on kalastajal püüda niisuguseid minestanud kalu?

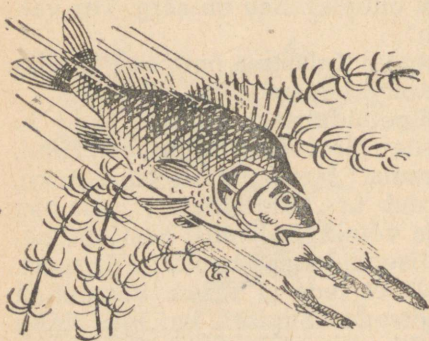
Seda nõrka tõrkumist ei andesta tõeline kalastaja särگjele kunagi. Ta otsib suuremaid elamusi ja neid pakub talle särگ lähim naaber ja kaaslane — ahven.

Ahven

Igasugune ahven (joon. 62), olenemata oma suuruselt, väärrib juba kalasportlase tänuikkude tähelepanu. Mina aga lihtsalt arvan, et meie vetes ei leidu kalastajale sellest vöödilisest tembutajast meeldivamat saaki. Ettevõtlik ja vilgas kala!

Kes meist ei oleks võlutud pilguga jälginud, kuidas ahvenaparv endale toitu hangib. See on alles korrapäraselt organiseeritud jaht! Vesi keeb maimudest, kes püüavad end päästa, igale poole lendavad lõbusad, päikesekiirtest läbistatud piisad, kostab iseloomulik ahvenate „matsutamine“, üleval tiirlevad ahvenaparve truud saatjad — kajakad, röövkalade parv aga surub sissepiiratud maimuparve järjest kitsamasse ja kitsamasse rõngasse.

Juba sõrmepikkune ahven saab vabalt endapikkusest ussist jagu. Pisut suurem ahven ei heida armu vastutusvõimetule särگjele. Kuid mõnikord lõpeb niisugune jaht kütile endale traagiliselt: ta lämbub oma saagist, suutmata seda alla neelata. Kui palju niisuguseid ohjeldamatu apluse ohvreid — juba pundunud kõ-

Joon. 62.

huga, kahvatanud silmadega ja ammuli lõugade vahel paratamatult tolkneva kalasabaga — ujub suvel Volga laiadel üleujutatud aladel.

Ma olen sageli vaadelnud, kui algupäraselt ahven jahti peab: tema lõpuskaantel on teravikud, milledega ta justkui „sõbralikult“ oma ohvrile vastu külge müksab, seejärel aga selle juba haavatuna ja nõrkenuna vallutab.

Need õelad okkad on ka kalastajale ohtlikud, sest nad on ühenduses mürgist vedelikku tootvate näärmetega. Ahvena torge võib põhjustada tugevat valu ja paistetust. Seepärast on niisuguse torke puhul viibimata vaja mürk haavakesest välja imeda ja, kui võimalik, haava joodiga määrada.

Võib arvata: kui ahvenad kasvaksid suurte haugide suuruseks, lõpeks paljudel kalaliikide olemasolu meie veekogudes. Kuid ahven ei kasva suureks. Tema keskmine kehakaal on 200—300 grammi. Kilone ahven on haruldane saak, kahekilone — haruldaseks sündmuseks, kolmekilone aga sündmuseks, mis läheb kalaspordi ajalukku.

Ahvenad kasvavad märksa aeglasemalt kui teised veeriigi röövkalad. Kilogrammiline ahven on sageli oma noorele püüdjale vanusekaaslane. Kuid madala veega ja tiheidalt asustatud veekogudes võib leida kääbusahvenaid — küürulisi, elatanud ebardeid.

Uldiselt on ahven paigakala ja püsib aastate viisi teatud rajoonis.

Toiduotsinguil võib ta siiski oma asukohast kaunis kaugele minna. Väikesed ahvenad luusivad kõikjal. Neid võib leida küll jões, küll järves ja ojas, küll karjääris, küll lagedates kohtades, küll rohus, küll sügavas, küll madalas vees.

Ahvena jaoks ei ole käitumisreegleid ja kuigi ta elutseb põhja lähedal, siiski liigub seda kõrgemal, mida kõrgemale tõusevad maimuparved.

Kõige suuremad ahvenad ei hoiu kokku ja liiguvad üksikult või väikeste salkadena sügavates risustunud kohtades. Seepärast moodustatakse suurtes puhta veega veekogudes ahvenate juurdemeelitamise eesmärgil mõnikord kunstlik risustis ja siis ilmuvad nad teadmata kust rampade lähedusse. Arusaadavalt on niisuguste redupaikade loomine ainult sel juhul lubatav, kui see ei sega laevaliiklust ja töönduslikku püüki.

Väikeste ja keskmiste ahvenate õngitsemisel ei ole

kellaajal suuremat tähtsust; nad valmistavad kalastajale meeldivat ootamatust igal kellaajal. Kõige saagirikkam püük on seotud kalastaja sitkusega: kui ahvenaparveke tuleb, siis muudkui ole kärmas õnge heitma. Iga minut annab kalastajale ühe, vahest ka kaks ahvenat. Kes on naiivsem, see hakkab mõttes juba loendama õnnelikke heiteid, mis enne püügi lõppemist veel võib teha. Ja kuidas kurvastab selline kalastaja, kui võtmine niisama ootamatult katkeb, nagu ta algaski. Vilunud naaber aga muigab ainult ja hakkab kannatlikult järgmise parve tulekut ootama.

Suurt ahvenat õnnestub harva päeval püüda. Tema eelistab toidujahil käimist hämaratel koidueelsetel tundidel või pärast päikese loojangut.

Sügiseks kogunevad ahvenad parvekestesse, talvel aga võivad need olla tohutu suured. Vastu kevadet, märtsis-aprillis, alles jää all, hakkavad parved vanuse järgi rühmadesse jagunema, mis näitab kudemisaja lähene- mist.

Leivast valmistatud söötasid ahven ei tunnista, kär- beste, liblikate ja kiilidega — kõige sellega, mis suvel vee kohal lendab — saab teda väga harva püüda; see- eest õgib ta muud „lihatoitu“ aplalt. Ta haarab mistahes ussi, sääsetõuku, kärbseussi, liha-, kala- ja vähitükikesi.

Kuid tema lemmiksöödaks on väike kalamaim, olgu elus või surnu.

Ahvena võtmine on alati kindel; tema viib ujuki alla ruttamata, väarikusega. Ja mida suurem ahven on, seda kindlam on tema võtmine. Kilose ahvena võtmine vapus- tab tõelist asjatundjat. Just niisuguseid võtmisi näeb tundeline kalastaja kõige sagedamini unes.

Ahvenale on paljude muude kalaliikide ettevaatlikkus võõras. Isegi suur ahven haarab sööta sageli niisuguses madalas vees, kust ta kalastajat väga hästi näeb. Saagi jälitamise ajal ei pööra ahven mingisugust tähelepanu kalastaja paadile ja see võib vabalt tungida „rabavate“ ahvenate parve sisse. Kalastaja poolt tekitatud kära ahvatleb ahvenat sageli heliallika juurde. Ahven on üks väheseid kalu, kes ilmselt ei nõua kalastajalt kõige täht- sama reegli täitmist: „Säilita pühalike püügitundide jook- sul vaikust!“ Selles on tema omapära ja originaalsus.

Ahvena õngitsemisel olgu õnge peaomaduseks vastu- pidavus. Konksu otsas punnib ta tugevalt ja võimsalt

vastu. Hädaohtu tajudes põikab ta sageli kalda alla, rohusse, ramba taha.

Talvel jää alt saab ahvenaid väga hästi punase sääsetõuguga õngitseda. Ainult jaanuaris ja veebruari algul muutub tema võtmine lühiaegseks ja tujukaks, see-eest märtsis hakkab ta nii hästi võtma, et isegi vilunud kalastaja süda taob kolmekordse energiaga.

Ahven on igal kujul väga maitsev: olgu praetult või kalasupis. Ahvenakotletid ei jää maitset maha kanaliha-kotlettidest ja mis puutub tarretisse, siis ületab see kaugelt selles suhtes niisuguse üldtuntud kala nagu koha. Suur ahven on alati igasuguse pidulaua ehteks. Ja kuigi see ei ole tõelisele kalasportlasele peasjaks, siiski on see oluline ja meeldiv.

Säinas

Säina (joon. 63) vilkus ja väänlemine on ammu ajast kõnekäänuks muutunud. Sest öeldakse: „Väänleb kui säinas.“

Ja tõepoolest, peab olema oskust paksud küljed kitsast, vaevu märgatavast pilust läbi suruda, et suletud sumbast välja pageda, osata ootamatult ämbrist välja hüpata ja mõnede kiirete hüpetega kalda-järsakuni jõuda ja seal — juba ta ongi oma teed läinud! Vaja osata kontrollitud kidalise konksu küljest arusamatult lahti rabelda. Palju on vaja osata. Ja tema, see musta seljaga ja kollaste silmadega, väikese viltuse suuga ja imeväärset ilusate, kord hõbejate, kord kullakarvaliste külgedega jõmm oskab palju.

Säinast on raske kätte saada. Raskem kui paljusid tema sugulasi veeriigist.

Joon. 63.

Mul oli juhus veeta suvepuhkust kitsal taiga iseloomuga Peza jõekesel Kostromaa vaigumetsade vaikusel. Jõelähted kadusid läbipääsmatuks turbarabadesse ja kalad olid jões mustad. Üsna lihtne on see Peza jõeke. Ma rahuldusin ahvenate, särgede ja lühikeste, tumedate merevaigukarva haugide püügiga. Pezas leidis muide ka säinaid. Kuid mina ei pidanud neid oma kaladeks. Algul taotlesin ma üliausameelselt kas või ühegi neist kinni püüda, kuid kaotanud selle peale tublisti poole puhkusest, loobusin oma üritusest. Ja kui palju oli askeldamist! Ma pakkusin säinastele punaseid vänge lõhnaga sõnniku-usse, rasvaseid öösse, värske meega maitsvaks tehtud leiba. Millega ma neid küll ahvatlesin! Kuid nad ei tahtnud kangekaelselt minuga tegemist teha, jätkates oma narritavat mängu — kord rohu seest oma õige pakse musti selgi välja upitades, kord väikeses võrendikus lõbusat tralli üritades, kord üsna mu õngeujukite juures sulpsu lüües. Peab nägema, kuidas suur säinas mängib, iga oma hüppega kalasportlase südamesse lõigates! Ja kui raske mul oligi, siiski sain ma oma elamustega hakkama ja otsustasin, et kadedustäratav saak ei ole mulle kättesaadav.

Vähe aega enne mu ärasõitu muutus kõik. Kordonisse, kus ma elasin, pöördus teelt sisse ühe kauge jaoskonna metsavaht. Selgus, et ka tema on suur kalaspordiharrastaja. Ma kinkisin talle mõned konksud ja kurtsin oma ebaedu säinapüügil. Ta vaikis vähe aega, mõtles pisut ja ütles:

„Hernest on vaja. Hautatud hernest. See on hea sööt! Peibutussöötmiseks aga kasutada kaeru.“

Tõtt öelda, ma ei uskunud eriti palju ettevõtte edusse, kuid valisin siiski võrendiku, mis oli kodule lähemal, ja viisin kahel hommikul järgemööda kaladele peibutussöödaks hautatud kaeru. Kolmandal, otsustaval hommikul võtsin ma kaks õnge, nõutäie alles sooje herneid ja suundusin sissesöödetud kohale.

Päike ei olnud veel tõusnud. Kauge soo kohal madalikus hõljus tihe udupilv. Ma harutasin õnge lahti, panin jämedama hernerera söödaks konksu otsa, ise aga hakkasin peibutussööta võrendikku loopima.

Justkui jäme rahe oleks kärarohke labinaga uinuva jõe rahu häirinud. Põhjast tõusid mullikesed. Ma heitsin õnge sisse. Eks vaatame!

Kuid vaadata peaaegu ei tulnudki. Ma ütlen — peaaegu, sest ujuk kadus peatamatult vee alla, nõor tõmbus ägedalt pingule, ritv paindus looka. Uuh! Küll ta mässas seal konksu otsas... Säinas? Tema ise — kes siis muu!

Ettevaatlikult kala väsitades lohistasin ta madalasse vette ja viskasin kullina kala peale. Ignorant! Kõhkleja! Ma ei olnud seekord isegi kahva kaasa võtnud. Värisevi käsi vabastasin saagi konksu otsast, viskasin lisaks peibutussööta ja heitsin õnge jälle vette. Järgnes täielik kordumine, täielik... peale lõpu. Oh häda! See oli ka ridva lõpp. Kurjategija murdis selle häbitult katki, rebis nõöri puruks ja meie kohtumisest ei saanud asja. Ma heitsin teise õnge sisse, õnneks oli selle nõör jämedam. Ning säinad hakkasid vahetpidamata mu sööta võtma. Ma pöördusin keskpäeval tagasi koju lõhutud õngedega ja suure hulga ilusate kaladega. Hernes! Hautatud hernes oli täissöönud ja närvetuile säinastele söödaks, millele nad ei suutnud vastu panna.

Säinas on väga levinud kala. Ta elutseb vaikselt ja sügavas vees, vähe muret tundes selle puhtuse pärast. Sooja vett eelistab ta külmale. Kõige edukam säinaste õngitsemine on kevadel, kui nad oma lemmikradasid mööda suurtest veekogudest väikeste jõekesse võrendikesse liiguvad. See on nende lühike kudemiseelne teekond, ja siis on nad palju taltsamad kui suvel. Sel ajal saab neid õngitseda punase sääsetõuguga ja puruvanaga ning veel paremini ööussi tükikesega. Noori säinaid saab ühiselt särgedega üsna hästi siirdõngitsemisega püüda. Seevastu muutuvad säinad suvel väga ettevaatlikuks ja kapriisiseks toidu suhtes, ning nende õngitsemine nõuab juba suurt kunsti. Neid võib püüda õnnestunult lendõngega vetteheidetud liblika, põrnika, kiili või parmuga. Säinaste suviseks maiuspalaks on roheline niitvetikas, kuid haljassöödaga saab säinaid ainult siirdõngitsemise teel püüda. Mõnedes veekogudes langevad säinaste maitset mitmeti särgede maitsega ühte, ja neid tuleb õngitseda taimsete söötadega — leivaga, teradega, pudrugaga, igal juhul aga katsetada hernessega. Peale selle tuleb kindlalt omandada reegel, et säina õngitsemine on suvel ka selle poolest keerukam, et see kala nõuab peenikest vähemärgatavat õnge.

Säinad hoiduvad instinktiivselt puhastes kaitsmata kohtades elutsemisest, seepärast valivad nad oma suvised asetsemiskohad meelsasti rampade, vette uppunud põõ-

saste ja eriti taimepuhmastike ümbrusse. Suvel on säinaid kõige parem poolest veest õngitseda. Parim püügiaeg on koidu ajal, kui päike tõuseb. Kes armastab kaua magada, võib rahulik olla — toredat säinast ta näha ei saa, nagu ei näe oma kõrvugi.

Konksu otsas on säinas vilgas ja tõrges ning tuleb vastu tahtmist üles, püüdes õngenööri rohu sisse mässida ja puruks rebida, ning peab ütleva, et neil taotlustel on mõnigi kord tulemusi.

Säinas elab parvedena ja võtab endi hulka ainult suuri särgi. Turbaga säinas ei seltsi ja harva saab neid koos püüda.

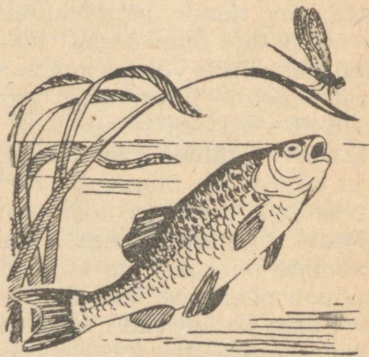
Sügiseks kogunevad säinad sügavaisse hauakohtadesse ja satuvad seal mõnikord põhjaõngede otsa, mis väikeste eluskalade, väikeste konnade, vähkide või jõekarbi lihaga söödetud.

Esimese, alles õhukese ja läbipaistva jää ajal ilmuvad säinad ootamatult kõige madalama veega liivaseile mädalikele. See nähtus kuulub imestamisväärsete hulka. Mõni kasutab niisugust juhust säinaste uimastamiseks nuiaga. Kuid peagi kaovad nad sama järsku nagu ilmusidki. Milleks võtavad säinad niisuguse justkui täiesti ilmaaegse teekonna ette? Arusaamatu. Pärast aga ei ole neist terve talve jooksul kihku ega kahku kuulda ja ainult sooja, jõudsasti edeneva kevade puhul võib neid püüda koos särgedega taliõngega, kui jää juba lagunema hakkab.

Turb

Kui kalu hinnataks välimuse järgi ja autasustataks medalitega nagu näiteks puhtatõulisi koeri koertenäitusel, siis saaks turb (joon. 64) muidugi vähemalt „suure hõbemedali“.

Tal on tõepoolest väga ere ja efektne väljanägemine. Hästi rulja kere, laia otsmiku, paksude mokkade, sinise saba ja rohekate silmadega, kuhu on

Joon. 64.

poetatud mustjaspruune kelmikaid sädemekesi, jämeda hõbeja soomusega, mida palistab tõmmu läikivmust kant, avaldab ta tugevat muljet.

Suur turb õigustab oma käitumisega sageli vanasõna: „Silm näeb, kuid hammas ei hakka peale.“ Ja tõepoolest, kuidagi ei hakka talle peale kalastaja „hammas“, kui see keigar tuulevaiksel päikesepaistelisel päeval veepinna lähedal tähtsa näoga ringi luusib, pannes kalastaja rae-vuma oma sõltumatu ilmega ja täieliku hoolimatu-sega mistahes, isegi kõige ahvatlevamana paistva sööda vastu.

Turb on voolavate vete kala. Teda leidub harva umb-järvedes ja peaaegu mitte kunagi tiikides. Tema muretuku elutsemisalaks on keskmise suurusega, võrendike ja põik-madalike poolest rikkad jõed. Põikmadalikel käib ta toidujahil, võrendikes aga puhkab. Sageli elutseb ta süga-vates kaldaalustes, mille kohal nii paksud põõsad kasva-vad, et sinna isegi kõige agaram kalasportlane ligi ei pääse. Ta armastab viibida vaiade ja parvede läheduses, võrendikes allpool veskeid, lüüside, tammide ja sildade all, sellest võib järeldada, et hoolimata ettevaatusest veet-levad teda inimesest asustatud kohad.

Turvapüük nõuab meisterlikkust, muidugi mitte nende kahe verssoki pikkuste turvapoegade püük, kes elukoge-muste puudusel ühes muude pisikaladega tabatakse, vaid tõeliste kalade, ütleme viiesajast grammist alates ja suu-remate püük. Muide, kas on teile teada, et esineb 8 kilo-grammi raskusi turbi?! . . .

Venemaa keskviõndis on kevade lõpul lühike ajavahe-mik, mil turb on kaunis kergeks saagiks. See on lehe-põrnika lennuaeg. Siis ei tohi kalastaja aega viita: lehe-põrnikas on tujukas, õrna iseloomuga olend ja tema käi-tumine oleneb tervenisti ilmastikust. Püsib sooja ehapais-tega vaikne ilm, siis lendab videvikus palju neid põrni-kaid. Kui aga puhub tuul põhjakaarest või sajab vihma, siis põrnikad ei lenda. See-eest soodsa ilmaga on kalastaja nagu õnneseen. Ta astub kivi otsa põikmadaliku suliseva vooluse lähedale, viskab paarkümmend põrnikat meelitu-seks vette, ühe aga laseb ujuda ilma ujukita ja tinata pika nõõri otsas sinna, kus tormaka vooluse jõud rauged ja valge vaht justkui vastu tahtmist tagasi pöördub. Ei tule kaua oodata: veepinnale tekib lai ring, justkui tugev nõks kandub ridvatüve hoidvasse kätte, õngenõör tõmbub pin-

gule ja röövkala keerab end veepinnale. Kahv, rutemini kahv! . . .

Kuid kalastaja tahab turbi püüda mitte ainult sellel lühikesel ajajärgul. Ta ei taha põrmugi olla piiratud hooajakalastaja.

Paljude kalastajapõlvkondade kogemused on kindlaks teinud, et turb on kõigetoiduline kala. Ahven näiteks ei jäta maimu tähele panemata, kuid leiba ei võta. Säinas ei uju hautatud hernest mööda, kuid pöördub kaanist kõrvale. Rünt laseb end punasest sääsetõugust ahvatleda, kuid pöördub ära ritsikast. Turb aga haarab kõike, kui seda ainult pakutakse talle õigel ajal ning sobival kujul.

Kas te teate, et Moskva jõel õngitsesid kalastajad muiste hea eduga turbi viinavabriku roiskveekanali juures, kasutades söödaks piirituses leotatud marju? Tuleb nii välja, et mõnikord ei põlga turb isegi väikest kärke!

Kevadest peale püütakse turbi ööussidega, püütakse ka tonkadega ja tavalise korgiõngega ning siirdõngitsedes. Suvel aga saadakse teda lendõngega, kasutades söödaks kõike, mis hüppab ja lendab: kimalast, liblikat, ritsikat, kiili, mõnikord ka lihtsalt kärbest. Kui vähe külmemaks läheb, siis jälle usse ja kaane ja vähke ja konni. Turb armastab väga jõekarbiliha. Hasartselt sööstab ta väikeste elussöödakalade — rüntide, teibide ja viidikate kallale. Kuid see ei tähenda, et ta ei võtaks haljassööta, leiba ja teri. Ta võtab hästi, vaja ainult kohastuda tema isuga. Isegi talvel jää all saab turbi musta prussakaga ahvatleda. Vaja ainult söötasid varieerida ja välja uurida, mis talle antud silmapilgul „meelepärane“ on.

Nagu igasuguseid suuri kalu, on ka turbi parem püüda õhtul ja koidu ajal. Kesksuvel võtab ta väga hästi ka päeval kõige madalama veega liivastel ja kivistel kohtadel. Sügiseks siirdub hauakohtadesse.

Saagikas turvapüük nõuab vaieldamatult viimistletud püügiriista. Turb on küllalt umbusklik. Ja . . . kuidas jätta seepärast meelde tuletamata üht juhtumit.

Kunagi oli mul üks hoopis noor sõber. Ta kandis sõjaväe vormimütsi ega lahkunud kunagi nagaanirihmast. Rihma külge oli kinnitatud täkkeline sulenuga. Kalduvust sõjaväelise tuleviku poole ühendas Vasja tõelise kalasportlase puhta kirega. Minu arust oli ta konservatiivne ja järelikult kangekaelne, mis siiski meie sõprust ei

rikkunud. Terved päevad läbi istus Vasja külavahelisel sillal, kus jões suuri turbi leidus. Ilmesti püügiriista vastupidavuse eest hoolitsedes taotles poiss turbi püüda kodusest toormaterjalist valmistatud jämeda nõoriga, mis sarnanes pakendisidumise paelaga.

„Vasja!“ ütlesin ma, lähenedes talle ja kummardudes üle sillakäsi. „Mis sa ometi jändad! Kas sulle vähe on öeldud: punu nõör jõhvist. Sinu kõie juurest on kõik turvad ammu juba laiaili jooksnud.“

„Küll ma saan kätte! Pole tõsi! Kalad on ju siin!...“ kähistas Vasja, tõstes pea järsult üles ja kõõritades minu poole oma sõstrakarva silmadega. „Vaata!“ Ta tõstis õnge välja ja viskas mõned veeretatud leivamunakesed vette. Ja äkki tõstis justkui tundmatu tõstuk põhjast suurte jämedapealiste kalade parve üles. Nad söötsid ujudes leiva kallale, panid selle ruttu nahka ja kadusid viibi-mata.

„Peavad võtma!“ punnis Vasja. „Õng on suurepärase!“ Nõnda ei näinud ta kogu suve jooksul vist ainustki võttu.

Imelik ja tujukas saatus viis meid palju aastaid hiljem teisel kohal kokku. Me tundsim teineteise ära ja kaelustasime teineteist tugevasti. Tal oli jälle vormimüts peas, õlgadel aga sätendasid kuldsiksakiga pagunid.

„Justkui praegu on mul kõik meeles!“ oli üheks tema esimeseks lauseks. „Olin siis kangekaelne, tunnistan seda. Teisel aastal, kui sina ära sõitsid, lõikasin kolhoositäku sabast jõhvi ja punusin õngenööri. Vaat siis hakkas turb mul võtma!“

Peab arvama, et meie peenikeste tamiilide ajajärgul on turbade elu palju ohtlikumaks läinud. Kuid ta ei võta ka kõige peenema nõöri puhul, kui kalastaja osavalt oma saagile lähedale ei hiili.

Turb, kes ei aima kalastaja lähedalolekut, haarab sööta kiiresti, tõmme on tal võimas, ja ta painutab isegi kõige tugevama ridva looka. Seepärast tuleb suure turva otsahaakimisel püüda tema tõmbeid mitte ridva pitsiga, vaid keskosaga nõrgestada. Haakida tuleb turba pehmelt, sest tema mokad on lihasesed. Õngekonks tuleb tema jaoks valida keskmine, suurem kui säina jaoks. Õnge otsas on turb üks kõige tugevamaid ja visalt vastupanevaid kalu. Peibutussöötmist teostatakse harva, kuigi turvad nähtavasti nagu ründidki huvituvad sogast. Vanad kalasportla-

sed kinnitavad, et turvad tuhnivad madalikel ninäga liiva, tuletades seejuures väga põrsaid meelde.

Turvaliha maitseomadused ei vasta sugugi kala välimusele. Turb on maitsetu ja luine kala.

Latikas

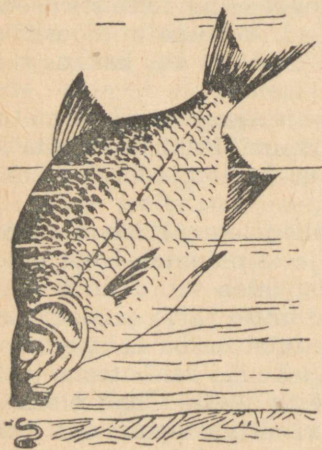
Latikas (joon. 65) on hoopis ettevaatlikum kui paljud muud veeriigi asukad.

Ja see peaaegu ei käi hästi latika välimusega kokku: kuidagi veider on see kala — lai, lapergune, pika, linnutiivataolise seljauimega, ebaproportsionaalselt väikese peaga ja tumedate täppidega kitsal, hallikaskollasel limasel kõhul.

Latikas on parvekala ja omapäraselt organiseeritud. Ammu juba on kindlaks tehtud, et latikatel on oma juhid. Palju kordi on mul õnnestunud latikate jalutuskäike vaadelda ja alati meenus seejuures metshanedes parv, keda vilunud ninamees eest vedas. Nad ujuvadki kolmnurgana, nagu lendavad haned, ning kolmnurga tipus on üks, hariplikult suur kala. Siis äkki parv peatub ja läheb segi — justkui vestluseks; ainult ninamees ujub pisut kõrvale ja tingimata pisut kõrgemal parve kohal. Ta viibib kogu aeg liikuvuses, justkui tundes rahutust. Kuid siis pöördub

ta otsustavalt kõrvale ja kogu parv sööstab talle järele.

Ma pole näinud kaunimat vaatepilti kui seda on päikesetõusuaegne latikate mäng Volgal. Liialdamata tuleb see tunnistada muinasjutuliselt toredaks. Vaikses roosakas vees latikad kord viskuvad üles, kord ujuvad ringi nagu delfiinid, kord tõusevad sujuvalt ja käratult veepinnale, jättes järele laiud eemalduvaid ringe. Ja veel armastavad nad nagu vallatud suplejad aurikulaine alla ujuda ja esile kerkida selle veerjal, justkui õliga määratud harjal.

Joon. 65.

Kui aga latikad millegipärast ei taha pinnale ujuda, siis avastab vilunud kalastaja alati nende kohalviibimise põhjast hulgaliselt üles kerkivate mullikeste järgi; neid tuleb sealt tiheda vooluna, justkui puhuks keegi vee all kõigest jõust pulverisaatorisse.

Latikas on paigakala ja kui teda töendusliku püügiga ei tülitata, siis püsib ta aastaid savistes lemmikaukudes ja laugmikes. Kiire voolusega vett ta ei tunnista, mis on ka loomulik: kuidas suudaks niisugune „kandik“ kiires vooluses püsida? Seepärast tuleb latikaid otsida vaiksetest jõgedest, järvedest ja suurtest läbivoolava veega tiikidest. Meie veehoidlates on latikaid väga palju.

Latikas kasvab ruttu. Kiire kasvamine ja lai kehakuju aitavad teda röövkalade eest kaitsta. Ega iga haug ei nõustu oma lõualuid välja väänama selleks, et kilogrammist latikat alla kugistada. Tal on hoopis lihtsam särjega või veel raskema säinaga toime tulla. Kuid kilone latikas ei ole sugugi haruldane kala; latikad elavad kõrge vanuseni, kasvades 4—5, mõnedes veekogudes isegi 8 kilogrammi raskuseks.

Huvitav, et latikad on mõnikord kõige tihedamas sõpruses kohaga — hoopis teiste omaduste ja teistsuguse eluviisiga kalaga. Latika ja koha ühine püük kunstliku metallkalakese ehk landiga (lupsuga) kevade-eelsel aja-järgul jää alt on tavaline nähtus.

Toidu otsinguil võtavad latikad ette kollektiivseid ujumisretki, kuid harva lähevad nad kaugele oma alatistest asukohtadest. Siiski on tähele pandud, et latikaid on palju kergem püüda väljumiskohal august kui august endas.

Väga edukalt saab latikaid püüda kalda alt, kui kallak on järsk ja sügav, põhjas aga lebavad sissevarisenud savikambad. Latikal on veel üks iseärasus: tuulise ilmaga on tema püük edukas samade savikallaste juures laine-murru ajal väga sogases vees. Peab arvama, et ta tuleb siia lootuses kiilivastset nautida, keda vesi veealusest redupaigast välja uhab. See annab tunnistust latika kurnis kõrgele arenenud haistmismeelest. Sellepärast on latika edukaks püügiks vaja sissesöötmist.

Kevadine latikapüük on väga saagirohke. Aga niipea kui kased lehte lähevad, hakkavad latikad kudema. Kudemine toimub selle kala vanuserühmade ja teiseid järgi ja kestab mõningate vaheaegadega selle ajani, mil rukis hakkab pead looma. Sellega ühenduses eristatakse kase-

latikaid, toomingalatikaid, rukkilatikaid jne. Siiski on kõik need perioodid tinglikud ja olenevad palju ilmastikust. Varsti pärast kudemist hakkavad latikad jälle kalasportlast rõõmustama. Nad rõõmustavad teda ka talvel, mil neid saab õngitseda sääsetõuguga kõige sügavamate aukudest, kuhu nad suurte parvedena on kogunenud. Neil juhtudel on vaja eriti rohket sissesöötmist. Vee tõusu suhtes on latikad väga tundlikud ja sel ajal ei ole nende püük edukas.

Õngega püütud latikas on kalasportlase tõeliseks uhkuseks. Latikaid õngitsev kalasportlane on kõrgesse klassi kuuluv spetsialist. Ta õngitseb peamiselt juba kevadest saadik armsaks saanud lemmikkohtadel. Püügi ajal istub ta vaikselt ja varjab ennast. Tema liigutused on napid ja ettevaatlikud. Tal on pikad nõtked ridvad, mis on sageli rohelisteks värvitud. Õngenööriale annab ta veekogu põhja värvuse. Tema õngekonksud on alati teravaks viilitud, ujukid aga on hanesulest, kerged ja püsivad ning apteegilise täpsusega tasakaalustatud. Õngetina on auguga, libisev.

Latikaid püütakse harva siirdõngitsemise teel, veel harvemini lendõngega. Põhiline latikapüük on ujukiõngega põhjast, samuti ka tonkaga. Latikat õngitsetakse ka taimsete söötadega, mitmesuguste retseptide järgi valmistatud putrudega, punase sääsetõuguga, ööussiga, vähiga, kõige edukamalt aga punase sõnniku-ussiga.

Konks tuleb tingimata mitme ussiga sööta. Mõnikord võtab latikas ka maimu.

Latika puhul on kõik omapärane, isegi tema võtt. Esmalt paneb ta ujuki lamama, see tähendab, et tõstab põhjas lamava sööda üles. Seejärel hakkab ujuk vajuma ja kasvava kiirusega kõrvale liikuma, kuni ta lõplikult kaob; vaadake latika kuju, tema suu asendit, sööda asukohta, ja tema söödavõtmise „skeem“ muutub teile arusaadavaks.

Latikat tuleb haakida sel silmapilgul, kui ujuk hakkab vee alla kaduma, muidu sülitab latikas, kui ta konksu torget tunneb, sööda silmapilkselt suust välja ja kogu parv võib õnnetusekohast eemalduda. Haakida tuleb latikat küll mitte laias kaares, kuid kindlalt, sest mokad on tal kuivad ja karmid.

Latikate õngitsemine on juba selle poolest hea, et toimub enamasti koidu ajal, ja mis võiks suvisest koidikust ilusam olla! Suuri latikaid saab ka soojadel kuuvalgeil juuli-

öödel õngitseda. Palju on kaotanud see, kes pole näinud ujuki siluetti kuuvalgusest hõbetatud veepinnal. Õnge otsas käitub suur latikas algul väarikusega, ja kui ta külje ette ajab, siis suurendab ta mitmekordselt oma eluskaalu. Need silmapilgud on latikaõngitsejale kõige kallimad. Aga niipea kui kala on veepinnale toodud, laskub ta küljele ja lohiseb kui lai helendav laud kuulekalt kahva juurde.

Latikaga väliskujult lähedalt sarnane kala on nurg. See on veel lamedam, suurte silmadega ja seevõrra luine kala, et näib, nagu ei olekski tal liha. Mõnikord võib ta saavutada kilose kehakaalu, kuid paistab, et see on ülim piir. Harilik nurg kaalub sada kuni sada viiskümmend grammi. Nurg on ülimal määral ablas, kuid sellest hoolimata napsab ta süüa imestust vääriva osavusega konksu otsast ära. Kui nurg võtma hakkab, siis paneb latikaõngitseja torisedes õnged kokku. Punastest ussidest süüa paneb nurg silmapilkselt nahka ning kalastaja ainsaks pääseteeks on teise süüa, näiteks herne tarvitamisele üle minna; seda nurg ei võta.

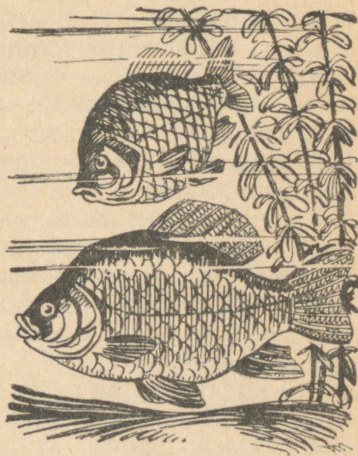
Koger

Täna ei ole teil aega „tõelise“ hea veekogu juurde minnekuks. Kuid õngitsemiseks on siiski kange tahtmine. Mis siis teha?

Siis suunduge helerohelist lemmelt täis kasvanud tiigi äärde, kus pardid sulistavad ja kus hoolsad perenaised madalal laudpurdel kurikaga pesu taovad. Ja kui ka tiiki ei ole, siis vanale karjäärile, mõne kraavi kaldale või kogu kalli kallaste juurest vesikupulehti täis kasvanud ja tarna vartega palistatud soo äärde.

Ja missuguseid kalu leiata teie nendes, kui nii tohib öelda, veekogudes? ... Tuntud kalu — kokri (joon. 66).

Koger on imestamisväär- selt vitaalne. Säärane madala,

Joon. 66.

veega mudane loik külmub talvel peaaegu põhjani kinni, ja paistab, et kõigel elusal on seal lõpp. Tõeliselt aga mitte!... Kevadel tõusevad mullikesed jälle selle pinnale ja keegi matsutab vaikselt, ajades pisikese tumeda nina veest välja. Need on kogred, kes tulid värsket õhku hingama. Nii et nad on siiski ületalve elanud, sest nad olid end sooja mudatekiga katnud.

Koger on kõige vähenõudlikum ja kõige „kättesaadavam“ kala. Ei ole noorel looduseuurijal igakord raha mingi fantastilise loorsaba ostmiseks erikauplusest ja siis toob ta koju klaaspurgis, millele nõör otstarbekalt ümber seotud, mõned vilkad kuldkogred; need söövad laitmatult vesikirpe ja sääsetõuke. Nad ei nurise isegi siis, kui peremees unustab seiskunud vee vahetamata.

Kokrede õngitsemist võib täiel määral nimetada idülliliseks. Kuid liialt rahulik on see idüll, rahulik... igavaks minekuni. Ja mitte sellepärast, et õnge võtavad tingimata väikesed kogred. Kogred saavutavad, kui veekogu ei ole liialt väike ja mitte üle asustatud, täiesti viisaka kehakaalu, kuni kaks kilogrammi. Ma olen käinud Tšuhlomos ja sõitnud võrratult ilusal järvel kuulsate tšuhlomo kokrede otsingul. Ja ma leidsin neid: kõige suuremad olid kõige madalama veega mudastes kohtades. Kuid arusamatul põhjusel ei tundnud ma harilikku sportlikku joovastust. Võib-olla sellepärast, et kõnekäänd „muda on kokrede element“ on inimesele teatud määral eemaletõukav.

Kokri leidub mitte ainult tiikides, karjäärides ja järvedes, vaid ka aeglase voolusega rohtu kasvanud jõgedes. Järvedes ja jõgedes võib sagedamini leida heledaid hõbekokri; need on vilkamad ja pikergusema kehakujuga. Tiikide asukateks on enamasti kuldkogred, kuna turbaaukudes esineb mõnikord hoopis süsimusti kokri.

Kokrede õngitsemine algab kaunis vara, keskviimane aprilli lõpul. Mida madalam on veekogu, seda kiiremini soojeneb vesi selles ja seda varem saab kokri seal püüda, kuid seda väiksemad nad ka on. Aga mai algul saab õngega kätte juba ka paraja, nii umbes kahesajagrammise „pannikogre“.

See kudemiseelne püük on väga saagirikas ning vaikse ja sooja ilmaga võtavad kogred kogu päeva jooksul suurepäraselt õnge.

Veekogu sügavust arvesse võtmata tuleb kokri sel perioodil ujukiõngega püüda, kasutades lühikest õnge-

nööri (20—30 cm ujukist konksuni). Söödaks võivad olla küll sääsetõugud, küll ussikesed, küll kärbseussid, mõnikord ka mitmesugused lõhnavate ainetega maitsvaks tehtud leivasöödad.

Pärast kudemist võtavad kogred kogu suve jooksul õnge. Kui püsib tuulevaikne ilm ja pärast keskpäeva soojaks muutub, saab neid püüda ka sügisel, septembrikuu lõpuni, kuid sel ajal lähevad kogred juba sügavamale ja neid tuleb põhja pealt õngitseda. Kogred reageerivad väga tundlikult õhurõhu muutusele: esimeste halva ilma tunnuste ilmudes, tuule muutumisel ei võta nad enam sööta. Seepärast on kogrel kalastajate hulgas „tujuka“ kala kuulsus. Talveks poeb koger sügavale mudasse ja tema püük katkeb.

Kokrede suvised elukohad kasvavad harilikult nõnda rohtu täis, et muutuvad lausa rägastikuks. Siis võtab kalastaja kavaluse appi: ta läheb vette ja niidab rohu püügikohalt ära. Kui veekogu põhi on pehme ja mudane, siis on soovitatav niisugusele puhastatud kohale liiva puistata. Nõnda tekib tõeline kalapark, kuhu kogred hakkavad regulaarselt käima, eriti kui niisugune koht sisse sööta.

Kogre vastu tunnevad suurt huvi röövkalad. Kogre hirmuks on väle ja hambuline haug. Kuid sama ohtlikud on kokredele ka veemardikad — ujurid ja isegi kaanid. Proovige võrksumpa koos kokredega tiiki lasta, kui kaanid viibimata end kalade külge imevad. Väga sageli tungivad kaanid silma ja teevad kala pimedaks. Korduvalt on juhus olnud niisuguseid ühe silmaga kokri välja õngitseda.

Robustse õngega on raske kokri püüda. Kokrede õngitsemiseks on vaja pikka nõtket ritva, peenikest, kuid vastupidavat õngenööri, kõige kergemat ujukit, väikest õngetina ja kuigi küll väikest, kuid kvaliteetsset konksu.

Kogre võtmises on vähe iseloomulikku: suurem kala viib ujuki otsekohe vee alla; väikesed kalad võtavad mitmel viisil; kõige sagedamini vajub ujuk algul pikali, siis hakkab tema ots võbisema ja lõpuks tõmmatakse ujuk alla või kõrvale. Siis ongi vaja haakida. Väga sageli hüppab koger pärast otsahaakimist ujuki kõrvalt veest välja. Suurem koger on küllaltki väle ja tõrges, ise ta üles ei tule, vaid sihib paksemasse rohtu pugeda, kuhu teda sugugi ei ole soovitatav lasta. Suurte kokrede õngitsemisel on tingimata vaja pika varrega kahva.

Vitaalne koger on suurepäraseks elussöödaks röövkalade õngitsemisel, seda enam, et ta isegi suvel söödab kaua elab.

Püüdke kokri, noored kalasportlased, püüdke..., kui lähedal ei ole kalu, mis teie tähelepanu rohkem väärisksid.

Linask

See „jõmm“ (joon. 67) ei ole kogre juurest kuigi kaugel läinud. Neil on nähtavasti palju ühiseid huviseid. Sellepärast satubki kogrepüügil mõnikord õnge otsa tumekuldjas, justkui sileda nahaga või kõige peenemate soomustega, veidrate punaste helmeste taoliste silmadega libe ja limane kala. Kui kinnipüütud kala jätta kaldale, siis hakkab ta kalastaja silma all sünnipärast värvust kaotama, kattudes suurte roosakate laikudega.

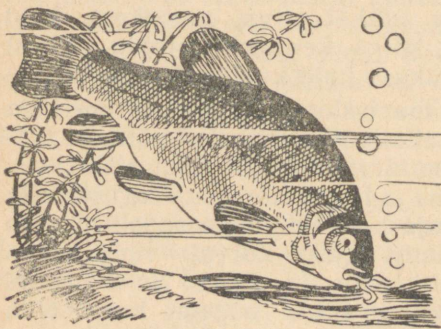
Ei tarvitse kordama hakata linaski elukohta kirjeldades: see on sama muda; ainult väga väikesi loike ta ei armasta, eelistab suuri rohtunud veekogusid. Meie veehoidlate arvututes lahtedes on linaskeid külluses. Linask hakkab õnge võtma juba varakevadel, niipea kui päike kõige madalamad kohad soojaks kütab, mulluse kõdunenud rohu lähedal. Linaskiõngitsemine on kogreõngitsemisest juba seepärast eelistatavam, et väike linask satub väga harva õnge otsa. Kuid kämblasuurune linask on kalastajale juba meeldiv kala.

Linaskit, mis kaalus neli kilogrammi, nägin ma Volga harujõel Šošaal. See oli võrguga kinni püütud. Kuid mitte see ei vapustanud mind, — iga tõeline kalasportlane tun-

neb võrgu vastu alati teatud eelarvamust. Kui oleks sihukese saanud õngega!...

Linaski kevadine võtmine kestab kaua, kuni kudemiseni; linask koeb hilja, juunis.

Pärast linaski kudemist on veekogude kaldaäärsed osad sedavõrd tihedalt taimestikku täis kasva-

Joon. 67.

nud, et õngitsemiseks tuleb väljakuid puhastada ja kala-parke korraldada. Linask külastab neid meelsasti. Üldse ei ole see kala nõnda laisk nagu koger ja võtab pikki jalutuskäike ette piki veetaimede salusid. Suvel käib linask niisugustel jalutuskäikudel regulaarselt lemmik-radasid mööda harilikult mitte väga vara, nii umbes hommikul kella kaheksast alates. Ilmastikule reageerib linask veel tundlikumalt kui koger.

Üldiselt on linask kogrega väga paljus sugulane, kuid mitte söödavõtmise viisis. Peab tõemeeli ütleva, et mõni linask ajab oma võtmisega kalastajal kopsu üle maksa. Linask ei torma kunagi sööda kallale niisuguse häbematu otsekoheusega nagu näiteks ahven. Võtnud ussikese vaevalt otsapidi suhu, hakkab see jõmm teda ruttamata mekutama. Möödub kaunis palju aega, enne kui sellele maiasmokale suutäis maitsema hakkab.

Kuid mis toimub sel ajal üleval? Ujuk hakkab küljelt küljele kõikuma, nagu kõigutaks teda tuul. Ta kõigub ja kõigub, kord vaikselt, kord kiirelt. Mõnikord sellega kõik lõpebki ja ujuk jääb vaiksel veel rahulikult seisma. Kui aga uss on värske ja oskuslikult konksu otsa pandud ning linaskil sobiv meeoleu, siis vajub ujuk lõpuks aeglaselt kõrvale ja upub. See tähendab, et linask on lõpuks otsustanud...

Mul on sõber, suur hobuste võiduajamise austaja. Harjumuse kohaselt on tal stopper alati kaasas. Korra otsustas ta linaski võtmist stopperiga mõõta. Ta vajutas stopperi oma sõnade järgi täpselt „stardi hetkel“ käima ja suutis peenikese kuldosuti kolm täit ringi vastu pidada. Aga kui aeg neljandasse minutisse kaldus, laskis ta vandesõna lendu, tõmbas õnge ja laskis stopperi vette kukkuda. Kohtumisest selle linaskiga ei tulnudki tal midagi välja.

See-eest aga vastupidav kalastaja võib linaskiõngitsemisel suurt rahuldust leida. Pärast otsahaakimist surub linask pea kangekaelselt vastu mudast põhja, ja maksab palju vaeva teda kohalt liigutada. Rohtu kinnimässimise kombe on ta omandanud hiilgavalt, seepärast ei tohi kalastaja linaskiõngitsemisel mingil juhul õngenööri lõdvale lasta.

Püügiiriist peab linaskiõngitsemisel küllalt vastupidav olema, kuid ei tarvitse tingimata peenike olla, sest linaskit ei saa eriti ettevaatlikuks kalaks pidada.

Linaskit õngitsetakse enamasti põhjast, kui see liiga mudane ei ole, või üsna põhja lähedalt.

Linaskiõngitsemisel kasutatakse õngesöödaks leiba ja usse. Väheldane sõnniku-uss sobib peaaegu kõige paremini, kuid teades linaski kalduvust süüa „mekutamiseks“ ei tohi õngitseja ussi saba liiga pikalt vabaks jätta, konksu teravik aga tuleb hästi ära peita, sest konksust torgata saanud linask sülitab ussikesest kiiresti välja.

Ilmastiku külmenemisega lõpeb linaskite võtmine. Talvel linask õnge ei võta.

Oma väleduse tõttu võiks väike linask röövkalade õngitsemisel olla suurepäraseks elussöödaks. Kuid enamik kalastajaid on vastupidises veendunud ja kasutab väga harva teda selleks otstarbeks. Võib-olla on see selles põhjuses, et väikest linaskit on palju raskem kinni püüda kui mõnd teist kala, näiteks kokre.

Luts

Õieti öeldes valmistatakse ta meile palju tüli nende kahe aasta jooksul, kui me regulaarselt sellel Levitanovi võrendikul käisime, mis asetses põliste Muromi metsade rüpes meeldival jõekesel.

Ta paistis silma püsiva iseloomu poolest; lemmikelu-asemeks oli ta valinud endale suure ramba, mille harulised juured olid end madaliku tiheda liiva sisse kinni imenud. Sügisepoole, kui vesi selgemaks muutus, võisime sageli jälgida, kuidas see jämeda pruuni maoga sarnanev luts, kellel veider valge laik saba juures, asjalikult oma kättesaamatust redupaigast välja ujus ja ruttamata kadus võrendiku mustavasse sügavusse.

Joon. 68.

Meie panime sellele lutsule nimeks „Tähistatu“.

Õöseks ülesseatud undasid järele vaadates leidsime konksude otsast mõnikord

surnud konnapoegi, kelle jalad väga delikaatselt olid ära näritud. Muidugi oli see Tähistatu töö. Ükskord pidime temaga üsna lähedalt tutvuma, kui olime ta meeleheitlikult tõrkuva arssinapikkuse kere poolest saadik kaldale sikutanud. Kuidas ta suutis sel silmapilgul konnapojast, mis mehise kidalise konksu otsa oli kinnitatud, end vabastada, jäi meile lahendamata ülesandeks.

Kuid pärast seda juhtumit loobus Tähistatu meie poolt pakutud suupoolise vastu huvi tundmast. Lõppude lõpuks lõime ka meie ta peale käega — viimaks katkeb igasugune kannatus! Siis tuli pakane, jõgi külmus kinni, ja meie hakkasime jääalust haugipüüki harrastama Tähistatu eluasemest kilomeetrit kaheksa allpool.

Sel talvel oli meil elussöödakaladega palju tegemist. Jõest oli neid raske püüda, seepärast tõime saaniga kaugest kolhoosi tiigist jäätunud ja kaltsudesse mässitud ämbrites läikivaid musti kokri.

Me tõstsime väärtuslikud söödakalad suurde punutud korvi, millel kaas oli peal, ja lasksime selle „kalasumba“ nööri otsas kiviga jääaugust jõkke. Korv oli küllalt pehas-
tunud ja kuigi me teda korrapäraselt parandasime, lappides kahtlasi kohti, nõudis ta siiski asendamist. Kuid olime seda ikka päevast päeva edasi lükanud.

Viimase kogrepartii hankisime erilise vaevaga. Varases detsembrividevikus lasksime oma sumba jõkke. Valgehakul olime juba jalul, puhastasime kiiresti kalaaugud, mida kattis tume jääkristall, seadsime unnad korda ja läksime söödakalade järele.

Korv tundus meile ebaloomulikult raske olevat, kui me nööri kinni võtsime. Esimene asi, mis me nägime, kui olime korvi jää peale vinnanud, oli suur haigutav mulk korvikaanes. Küllap korvivitsad ühe lapi all olid sedavõrd kõdunenud, et veealune voolus oli selle nagu paberist sildikese maha pesnud. Vaatasime kurvalt teineteisele näkku — säh sulle söödakalad! Kuid äkki hakkas korvis miski end liigutama.

Sõber tõstis korvi kaane üles, vaatas korvi ja pahvatas äkki hoogsalt naerma.

„Tähistatu! Mis ime sind siia on toonud? Vaat seda tuleb alles peitupugemiseks nimetada! Leidis mugava nurgakese! Tähistatu! Tähistatu!“

Jah, see oli Tähistatu! Tuhande lutsu hulgast oleksime suutnud teda eksimatult ära tunda selle valge täpi järgi

saba juures ja imelikust värvuse muutumisest pruunil marmornahal. Kuidas sattus ta siia, kaheksa kilomeetri kodurambast eemale? Kuidas pugest ta tühjaks jäänud varjulisse sumpas? Võib-olla ta ise uuristaski oma lameda peaga mulgu meie pehkinud nõusse, himustades meie väledaid ahvatlevaid kokri? . . .

Luts (joon. 68) ja ramp on lahutamatud mõisted. Ja kui mõni meist ei ole püüdnud lutsu suvel kõige võimatu- maina näivaist veealustest urgudest, siis tunneb igaüks küll kindlasti Tšehhovi surematut jutustust.

Lutsul on palju iseärasusi, ta on suur iseärak veeriigis. Isegi kudemine ei ole tal nõnda nagu muudel kaladel — kevadel, vaid karmidel tuisustel jaanuaripäevadel. Tema nagu latika eluski on alles palju mõistatuslikku niihästi bioloogidele kui ka kalasportlastele; keegi pole veel avastanud, miks näiteks meelitab lutsusid juurde metallikölin vee all.

Välimuselt on luts kaunis ebameeldiv kala. Lameda peaga, mingisuguste uniste silmadega, pundunud kõhuga! Temas on midagi konnalikku ja midagi maolikku! Ainus, mis lutsul ilus on, see on tema mustiline värvus; talle on justkui kõige mitmekesisemate värvide imepärestes varjundites — helekollasest kuni tumeda sinkjaspunakani — maskikostüüm selga tõmmatud.

Luts kasvab väga suureks. Siberi jõgedes ei ärata puudased lutsud imetust; väga suuri lutse esineb Euroopa-Venemaa põhjapoolsetes järvedes. Ka Kesk-Venemaa veekogudes ei ole 4-kilone luts eriti suureks harulduseks.

Sooja vett luts ei talu, seepärast on ta lõunapoolsetes jõgedes haruldane ja mõnedes neist puudub täielikult. Puhas värske vesi on lutsule vajalik nagu muda kogele. Samal põhjusel väldib luts rohtunud kohti ja elutseb liivase, kruusase või kivise põhjaga veekogudes.

Luts on tüüpiline öine röövkala ja seepärast on tema püük samavõrd omapärane, kuivõrd nukkerigi. Teatud määral muutub see püük kaunimaks pika sügisöö romantikast, puhkusele mineva maa kirjeldamatuist lõhnadest, harvadest linnuhäälitsustest ja sõbralikust vestlusest vaikselt praksuva laagritule juures. Lutse püütakse kuljustega varustatud tonkadega. Niipea kui kaugelt kostab kuljuse helin, sööstab kalastaja jõe ja kaob pilkasesse pimedusse. Ainult laterna ähmane silm vilgub eemal, ilmutades tema kohalviibimist.

Muide, kui lutsu signaali ei olegi, käib kalastaja siiski teatud ajavahemike järel oma valdused läbi ja tõmbab sageli veest välja väänlevaid, poolpimeduses veel jube-damaid maokujulisi kalu. Siinkohal on paras öelda, et konksu otsa sattunud luts avaldab kõige tühisemat vastu-panu.

„On see siis kellegi püük?“ küsime tõeliselt kalasportla-selt. Ja tema muigab ainult irooniliselt, jätteski meie küsimuse vastamata. Saage ise sellest aru, nii nagu oskate!

Varakevadel, kui vesi on alles sogane ja pole veel kal-laste vahele taandunud, saab lutse samal viisil ka päeval püüda, ja siis on lutsu võtmise otse silmaga nähtav. See vaatepilt ei ole kuigi efektne: luts isegi ei tõmba, vaid kuidagi igavalt kõigutab ridva pitsi. Sama igavalt kõigu-tab ta ka talvel kadakaridvakest, mis on kalaaugu kohale kinni külmutatud.

Vähe sellest, et luts on röövkala, ta on ka suur kah-justaja. Võõra kala marja sööb ta viimase terani ära ja tekitab sellega kalamajandusele tunduvat kahju.

Luts neelab igasugust liha- ja kalasööta. Kõnelemata juba ussist, kellest vetevallas palju keegi ära ei ütle, saab lutse õngitsedes söödaks tarvitada lihatükke, kanasooli, konni ja igasugust kala, olgu see elus või surnud. Elus-söödast eelistab luts eriti kiiska, mis on ka loomulik, sest niihästi luts kui ka kiisk on mõlemad tüüpilised ööhul-kurid.

Sööda neelab luts enamasti väga sügavale, seepärast lõikab arukas kalastaja lutsu välja tõmmates lipsu otse-kohe katki ja seob uue konksu otsa. Mingisuguseid pei-butussöötaeid luts ei vaja.

Suvel ei saa lutse püüda, sest kui vee temperatuur tõuseb üle 15°, muutub ta apaatseks, kaotab huvi toidu vastu ja poeb kuni sügisele jahenemiseni lõplikult ram-pade alla. Ta elab sel ajal oma rasvase maksa arvel, mis lõpuks on ainus, mille eest ehk tuleb seda lamedapealist röövkala hinnata.

Haug

Suurtest haugidest armastatakse kirjutada. Meie päe-vilgi tekitab mõni 16-kilone haug, mis kusagilt Istra vee-hoidlast Moskva lähedal välja püütud, elevuspuhangu

kalasportlaste peres, millest asjalikult teatab Moskva aja-
leht „Vetšernaja Moskva“.

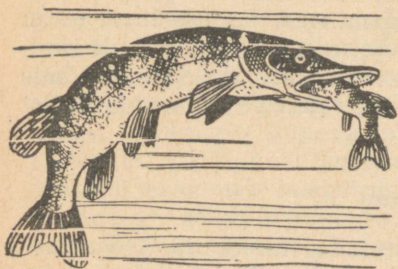
Tõepoolest peaks niisugune haug algajale kalasportla-
sele hirmuäratavat muljet avaldama. Kujutlege noti-
taolist meetripikkust torpeedokujulist keret, limaseid
laigulisi külgi, millest auklik küljejoon punktiirina üle
käib, paksu tõmmut selga, valget, justkui seemisnahkset
kõhtu, oranžikaid uimi, pikaks venitatud pead, mis lõpeb
lameda, pardinokka meenutava ninamikuga. Õelad sil-
mad vilguvad kühmjate kulmupealsete alt liikumatu rohe-
lusega. Selle pildi lõpetuseks avage nüüd kepiga tal lõuad
ja heitke pilk tolle magevee imeeluka suhu. Võin kindlasti
õelda, et teid vapustab arvutu hammaste hulk, alates
kõige väiksematest, mis sarnanevad metallharja piidega,
kuni kihvadeni, mida katab kõva email ja mis pikkuselt
ületavad täiskasvanud lambakoera hambad.

Hambad on sissepoole neelu suunas längu. Proovige
ettevaatlikult lähimast suuremast hambast kinni võtta ja
see liigub nagu šarniiril. See liigub nagu haige, kuid ei tule
sombust välja. Nõnda peabki olema, sest liikuvate ham-
maste vahel on kergem elusat rabelevat saaki kinni hoida.

Haug (joon. 69) ei heida armu millegi elusa peale, eriti
kui see liigub. Ta haarab kõike: möödajuvat kala, lindu,
veepinnal tukkuma jäänud konna.

Hauge leidub kõikjal — umbses turbaaugus, liivasel jär-
ves, ojades ja jõeketes, jõgedes ja veehoidlates. Kuid
üldiselt eelistab ta rohkem rahulikku kui kiire voolusega
vett ja elutseb keskmises jõe sügavuses rohustiku ja ram-
pade juures. Enda varjamine on haugile täiesti tarvilik ja
puhastes kaitsemata kohtades viibib ta ainult lühiaegselt
ja juhuslikult.

Haugi kaitsevärvus on
mitmekesine: võrendikes
elutsevad mingi tumeda,
„mao“ värvusega lühike-
sed ja paksud haugid;
rohtu täis kasvanud järve-
des ja jõgedes — rohekad
pikad rohuhaugid; liivas-
tes veekogudes — kõige
ilusamad, heledad, mere-
vaigukarva kollased; Vol-
ga harujõest Medveditsast

Joon. 69.

püüdsime kinni smaragdrohelise haugi. Tema värvus paistis meile nõnda ebaloomulikuna ja miskipärast pahaendelisena, et me ei söönud seda kala.

Haugid ei viibi kunagi niisugustes suurtes parvedes koos nagu näiteks ahvenad. Enamasti peavad suured haugid toidujahti üksikult, mõnikord paarikaupa, väiksemad haugid aga, kuni kahe kiloni, väikeste, kuni kümnest kalast koosnevate salkadena. Kuid järsu veelanguse puhul, millele haug reageerib teistest kaladest palju rutemini, võivad nad üsna suurel hulgal koguneda üksikutesse aukudesse ja laugmikesse. Huvitav, et niisugustest kohtadest kaovad täiesti väikesed haugid. Nähtavasti tunnevad nad paremini kui muud kalad oma vanemate sookaaslaste iseloomu, kuid võib-olla panevad suured haugid väikesed lihtsalt nahka. Vilunud kalasportlased teavad, et haugile ei ole paremat elussööta kui väikehaugipoeg.

Välja arvatud lühike vaheaeg kudemise ajal, mis haugidel on aprilli keskel, saab neid õngega aasta läbi püüda. Kõige saagirohkem on püük enne kudemist jää alt märtsi lõpul, kui kala pärast talvitamist erutatuna värskest kevadisest veest liikuma hakkab. See püügiperiood ei ole pikk, ta kestab nädala, mõnikord ka poolteist.

Seejärel, kui toomingad õitsema hakkavad, algab haugide kudemisjärgne neel, ja nüüd ründavad kalastajad üksmeelselt hauge.

See püük kestab suvise palavuse kättejõudmiseni. Mida tuuletum ja palavam on suvi, seda halvem on haugipüük. Sellepärast tervitavad kirglikud „havikütid“ (on ka niisugune kalasportlaste „eriala“!) egoistlikult külma ja vihmast suve.

Palavail päevil edeneb haugipüük halvasti; kala seisab vaikselt rohu varjus, kus on rohkem hapnikku, ega lase end millegagi ahvatleda. Ainult lühikese suveöö hämarail koidueelseil minutitel läheb haug veealusesse rohupadrikuisse toidujahile. Ja siis kuuleb südamest kurb kalastaja kõige madalamas vees, kohas, mis pole ühelegi sportlikule püügiriistale kättesaadav, röövkala võimsat sulpsatust.

Esimese vee külmenemisega elustub haug ja alustab toimekat sügisest „varumist“. Nüüd peab ta iga hinna eest ennast täis sööma ja nõnda, et ta sooled nagu oinal ujuksid paksudes piimastes rasvaploomides. Ees on pikk nälja-

talv! Ja nüüd algab haugi sügisene neel võrendikes ja sügavates laugmikes. Jälle on haviküttidel pidupäev. Kuid siin tekib ootamatu „elussööda probleem“; söödakala kaob ilma mõjuvate põhjusteta niihästi haugi kui ka kalastaja eest.

„Nikolai Ivanovitš! Andke paar söödakalakest!“ palusin ma korra Lama jõel lähedal olevalt kalastajalt.

Naaber võttis muiates ämbrist, mis väikesi kalu täis oli, väikese kahe sabaga imelooma. Ma võtsin annetuse kõhklevalt vastu ja vaatlesin seda. Selgus, et pisut suurem haug oli pooleni alla neelanud väiksema haugi.

Ma sikutasin ohvrit masinlikult sabast. Ja — oh imet! — tõmbasin ta peaaegu vigastamata ja isegi nõrkade elumärkidega välja. Siis läksin lähima loigu juurde, lasksin haugipojad ettevaatlikult vette ja nad hakkasid ujuma, kuigi kõhud olid ülespidi ja lõpused vaevalt liikusid, kuid hakkasid ujuma! „Kurask nendega!“ mõtlesin ma ja söötisin nende poolaipadega kaks õnge.

Finaal kujunes ootamatuks. Viie minuti jooksul sain ma väiksema haugiga viiekilose hambulise purika. Teise õnge otsa ei sattunud mitte nõnda suur, kuid siiski ka täiesti sobiv saak.

„See on alles saak!“ laiutas naaber käsi.

„Igal oma õnn,“ laulsin ma pilkavalt vastuseks, tõmbudes lõikavast oktoobrituulest kõssi.

Tuleb talv, kuid hauge saab ikka edasi püüda, eriti püsiva sulailmaga. Tõsi, nüüd muutub ta nõnda loiuks, et ei lähe oma peatuskohast kaugemale. Kalastajal tuleb ära aimata, kus ta seisab, ja lasta söödakala talle otse nina ette. Siis võtab ta ikkagi ja kalasportlane toob ta ilma suurema tõrkumiseta jääle ning imestab seda kaanide rohkust, kes katavad röövkala kõhtu ja lõpuseid.

Haugi võtt on igasugusel aastaajal perioodiline. Neelu-perioode on raske kindlaks teha ja need olenevad tuhandest põhjusest: ilmastikust, vee tasemest, haugi hambahahetusest ja paljust muust, mis kalasportlastele alles teadmata. Siin on üksainus nõuanne: mitte tukkuda. Nii-pea kui haug hakkab kas või ühes kohas võtma, tähendab see, et antud veekogus algas tema üldine võtmine.

Hauge püütakse mitmesuguselt sügavuselt, olenevalt sellest, kus viibivad väikesed kalad: suvel rohustiku juurest poolles vees, sügisel sügavais kohtades, lastes elussöödakala 10—15 cm kaugusele põhjast. Samuti püütakse

teda talvel. Muide, kõik need nõuanded on tinglikud ja igal erijuhul tuleb kalastajal kohanduda ajale ja püügi-kohale iseseisvalt.

Kevadel saab hauge ööussiga püüda ja isegi hariliku vihmaussiga, kaaniga ja lehepõrnika vastsega. Kuid meel-samini haarab haug elussööta, olenemata selle liigist. Ja nagu alati, parem on kohalik, mitte aga eemalt toodud elussöödakala. Haugi neelu hooajal ei ole söödaks vaja tingimata eluskalakest, võib kasutada ka surnut ja isegi soolatut, nagu näiteks kamsaad.

Haugi võtmine on tuntud ja kindel; algul liigub ujuk kõrvale — see tähendab, et haug haaras elussööda põiki suhu; siis upub ujuk: röövkala neelab söödakalakest. Otsahaakimisega ei tule eriti rutata; tuleb haugil lasta õngenöör hästi pingule vedada ja enda poolt isegi ritva järele ulatada.

Haugi riukad algavad harilikult pärast õnnestunud haakimist ja on eriti omased väikesele ja keskmise suu-rusega kalale. Röövkala tõuseb kiiresti üles ja hüppab veest välja, justkui toetudes sabaga veepinnale. Ta ajab sel hetkel lõuad laiali ja raputab kiiresti pead, püüdes konksust vabaneda. Niisugust vempu nimetavad kalasportlased „küünlaks“. Mõnikord lendab väljasülitatud söödakala sellest õudsest kõrist kaugele õhku, mõnikord õnnestub haugil konksust vabaneda. Kuid enamasti lõpeb lugu kalastaja võiduga. Andmata röövkalale võimalust toibumiseks, veab ta saagi kalda juurde ja maandab selle kongitsaga.

Suur haug käitub hoopis soliidsemalt ega tee „küün-laid“. Väga sageli tõuseb ta esimesel hetkel pärast haa-kimist rahulikult üles, kuid märganud kalasportlast, pöör-dub järsku ümber ja kaob sügavusse. Võib arvata, et see ülestulek on tal millegi imestusetaolisega seotud. Veas ei ole ju suurel haugil vaenlasi, kes jõu poolest talle võrd-sed oleksid. Ja siis algab kalastaja visa võitlus võimsa kalaga, kes sugugi mitte ruttu alla ei anna.

Haugiõng peab kõigepealt olema vastupidav: tugev, kaunis jämeda pitsiga ritv; jäme nöör, raske tina ja elus-söödakalale vastavad konksud, pehme, kontrollitud traat-lips, mis õngenöoriga pöörli ehk karabiini abil ühenda-tud. Harilikult kasutatakse kahe- või kolmeharulisi konkse, kuid loiu võtmise puhul on otstarbekohasem kasutada rakist, s. o. õngekonksude kombinatsiooni. Kõiki

püügiriista ühenduskohti ja sõlmi on õigeaegselt vaja kontrollida. Haugipüügiks sobib väga hästi rullõng.

Püük lõpeb konksu vabastamisega kala lõugade vahelt, milleks kasutatakse suuavajat ja harki (konksu vabastajat). Haug surutakse tugevasti jalgade vahele ja vabastatakse konks ettevaatlikult, meeles pidades, et haugi hammustus on haruldaselt valus.

Vilumata kalastajad võtavad haugil lõpuste alt kinni, millest tekivad sõrmedele lõpuspiidest haavakesed, mis visalt paranevad. Sellepärast võib soovitada röövkalal „kraest kinni“ võtta, või mis veel parem — silmadest (kahe sõrmega), millest haug muide minestab.

Kinnipüütud hauge hoitakse harilikult kalalõas.

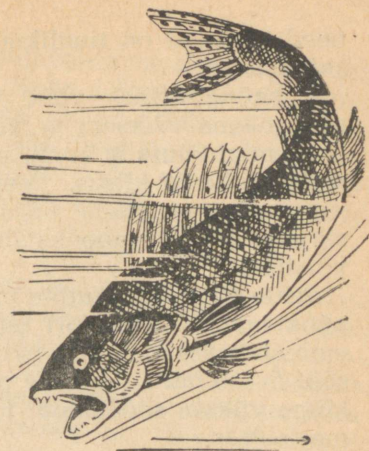
Väike haug on kaunis maitsev ja meenutab küpsetatult natuke turska. Suurema haugi maksast saab üsna head pasteeti valmistada. Haugi soolte rasva saab väga hästi sulatada, see annab palju kaloreid ja on vastupidi tursa rasvale ilma lõhnata.

Koha

Mul oli kunagi juhus Nerli jõel vanalt, poolenisti liivasse vajunud praamilt ahvenaid õngitseda. Püük oli lõbus, kuid äkki jäi konks pärast üht võtmist põhja millegi külge kinni ja kuidas ma ridvast ka ei sikutanud, lahti ta ei tulnud. See oli „amatööri“ konks ja pealegi viimane, mis pärast mul temast oli südamest kahju. „Kuidas saaks konksu lahti päästa?“ mõtlesin ma ja nägin enda kõrval laual roostes raudrõngast. See osutus just selleks, mis ma vajasin. Ma sidusin ta nõõri otsa, pistsin ridva tüve mulgust läbi, viisin rõnga õngenöörini, tõmbasin nõõri pingule ja lasksin sellel isemeisterdatud „sulasel“ alla libiseda. „Sulane“ tegutses laimatult: õngenöör läks otsemaid lõdvemaks ja veepinnale kerkis ootamatult, kõht ülespoole pööratud, üsna kena valkjas koha. Ma ei olnud siis veel kohade kuulsast „kangekaelsusest“ kuulnud ja põrutasin ta vaesekese uimaseks, aimamata tema olemasolu konksu otsas. Hiljem ristasime mina ja mu kalasportlastest seltsimehed selle koha maneeeri teha petlikku kinnijäämist „koha vembuks number üks“.

„Koha vemp number kaks“ toimus hoopis teistsuguste asjaolude puhul. Ma olin sõbraga talvisel püügil ühel Karjala maakitsuse arvutuist järvedest. Keegi haaras mul

landist (lupsust) üheksa meetri sügavuses kinni; ma haakisin, vedasin üles ja lasksin üsna jääaugu juures raske kala ära minna. Võtnud landi kontrollimiseks välja, avastasin ma, et konksu otsas oli kalasilm. Seda konksu otsast ära võtmata lasksin ma landi tagasi kalaauku, juhtisin ta põhja ja jõudsin vaevu tirtutama hakata, kui jälle „näkkas“, ning seekord tõmbasin ma suure kõveraks tõmbuva koha õnnelikult jääle. Kahtlust ei saanud olla — seesama; isegi verd nirises alles tühjast silmakoopast.

Joon. 70.

Pärast seda juhtumit ühinesin ma lõplikult kalasportlaste põlise arvamusega: mõttetus oleks otsida kohast „rumalamat“ kala.

Koha (joon. 70) on omapäraselt ilus: tihe hallikas soomus seljal, kullakarva küljed, tumedad põikvöödid, okkiline kilejas „lehvik“, muide, kes siis ei tunneks koha?

Suvel püütakse koha harilikult selle lühikese koidueelse tunni jooksul, mil niihästi vesi kui ka maa on täis erilist võlu. Aga niipea kui tõusva päikese kiired hakkavad kaugel metsa serva kuldama, muutub koha võtmine hoopis halvemaks. Päeval aga ei maksa teda sugugi püüda.

Eluasemeks valib koha sügavad ja risustunud kohad, armastab väga hauakohti allpool põikmadalikke, samuti ka võrendikke allpool paise ja veskeid. Elutseb suurtes järvedes ja veehoidlates.

Madala veega rohtu kasvanud kohti koha ei tunnista ja suhtub üldse igasugusesse taimestikku halvakspanevalt, eelistades puhast liivast või kivist põhja.

Koha saab nagu haugigi aasta ringi püüda, välja arvatud kudemisperiood, mis tal harilikult on mai keskel. Väga edukalt saab teda talve lõpul jää alt püüda; pisut halvem on püük kevadel enne kudemist, väga edukas juunis ja oktoobris. Muide, siin tuleb märkida, et kõik

need tähtjad on tinglikud ja olenevad reast kohalikest asjaoludest.

Kohaõng erineb vähe haugiõngest peale konksu, mis peab olema väiksem ja väga terav. Söödaks on kohale harvemini ööuss ja konn, sagedamini elussöödakala, tingimata väike ja kitsas. Seepärast tuleb teibi, viidikat ja rünti alati eelistada nurule, kogrele, ahvenale ja isegi särjele. Erandi moodustab kiisk, mis läheb „väljaspool võistlust“.

Peale väheste erandite püütakse koha põhjast, kuid see püük nõuab õngenööri täpset reguleerimist, sest ta toimub ebatasase põhjaga haudades. Harilikult lastakse elussööt 5—10 cm kaugusele põhjast. Koha jaoks tuleb võtta kõige vilkam söödakala; loidu sööta haarab koha vastu-meelselt.

Koha võtmine on mitmesugune: mõnikord uputab ta ujuki nagu suur ahven järk-järgult, mõnikord uputab selle kiiresti ja järsult, mõnikord aga veab lihtsalt kõrvale. Kõigil juhtudel tuleb õngenööri kohale võimalikult rohkem järele anda ja alles siis haakida, kui ta sööda on kaugele vedanud. Haakimine peab olema lühike, kuid järsk. Pärast suure kala otsahaakimist esineb harilikult „koha vemp number üks“, mis võib üks-kaks minutit kesta, kuni kalastaja lõpuks ridvaga nõksutades põikpea kohalt liikuma saab.

Ebaõnnestunult haagitud kohal on omapärane komme elussööta hammaste vahel senikaua kinni hoida, kuni kalasportlane pole teda pinnale vedanud. Kujuneb midagi buldogihaarde taolist. Aga niipea kui röövkala ninamik veest välja ulatub, avab ta järsku lõuad, teeb peaga vaevalt märgatava tõuke ja annab kalasportlasele alatihti naudingu tühja konksu väljatõmbamiseks. Seepärast on koha kõige parem kiiresti üles vinnata, andmata talle aega „järelemõtlemiseks“. Koha vastupanu on ainult sügavates veekihtides visa, seejärel annab ta ruttu järele. Kaldale vinnatud koha sureb ruttu ja kalastajal tuleb rutata tema lõõga kinnitamisega.

Hoopis huvitavam on kohapüük paisude all kiire voolusega sügavas vees; elussööda ridva otsas raske tina abil ilma ujukita vette lasknud, õngitseb kalastaja niiviisi mitmesugused sügavused läbi, kord õngenööri enda poole tõmmates, kord järele andes.

Koha võib edukalt õngitseda öösiti madala veega lii-

vastel ja kivistel kohtadel, kust alati kostab tema iseloomulik sulpsutamine. Koha sulpsu saab alati mistahes muu kala sulpsust eraldada, see on lühike ja kume, nagu oleks suurest kõrgusest raske ümmargune kivi vette visatud.

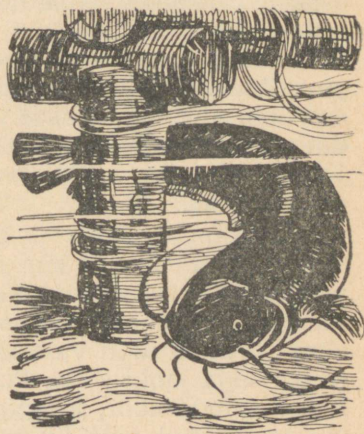
Koha on väga maitsev kala, olgu ta väike või maksimaalse 8- kuni 10-kilose kehakaalu saavutanud.

Säga

Kuidas ma ka ei püüdnud, kuid ei saanud kindlaks teha, mispärast Kaljazini kalastajad seda musta poisetega ja lameda otsmikuga elukat nii meelitavalt ja õrnalt „sägakeseks“ nimetavad. Kõik muud kalad on nagu kalad ikka: kui latikas, siis tähendab latikas, särg on ikka särg... Ehk siis kiiska veel nimetavad sõbralikult „peremeheks“. Kuid säga nimetavad tingimata „sägakeseks“...

Kaljazini lähistel sügaval ja laial Volgal ei ole ma sägasid püüdnud; millegipärast ei võta nad seal õnge. See-eest aga Desna harujõel, kiirel ja rohkete võrendikega Bolva jõel olen ma mitte suuremaid kui 4-kiloseid säga-poegi üsna rohkesti välja õngitsenud. Püüdsin neid kaanipuntraga, esimesel pilgul kaunis vastiku söödaga. Püüdsin ilma riugasteta, tugeva kaseridvaga; ilma ujukita, raske tinaga. Seda võis nimetada põhjaõngeks ehk tonkaks. Noored sägad haarasid sööta röövli kombel, lennult, ja vedasid õnge sageli ilma hoiatuseta vette. Mõnikord võtsid ka suuremad, kuid siis ei pidanud minu õngenõõrid vastu ja katkesid. Tõsi, tol ajal ei tundnud keegi veel tamiili.

Säga (joon. 71) on väga huvitav kala. Küllap tema kehakaalu ülempiir ongi kindlaks tegemata. Püütakse küll viie- ja ka kahekümnekiloseid sägasid, siis aga juhtub äkki niisugune hiiglane, et kui kalastajad ta vankrisse panevad, siis lohiseb tal saba maad mööda, kuna hobune vahib kõõrdi ebahariliku koorma poole.

Joon. 71.

Teatakse juhtumeid, kus on püütud üle 300 kg kaalunud sägasid. Eriti palju leidub suuri sägasid merre suubuvate suurte jõgede suudmealadel (näiteks kuulsas Doni deltas).

Paistab, et ei ole paiksemat kala kui säga. Ta harjub lemmikvõrendikuga ja võib seal aastakümneid elutseda. Samuti alatised on ka tema mitte väga kauged liikumisrajad. Ta võtab harilikult aset niisugustes hauakohtades, kus töõnduslik püük on raskendatud — sügavates ja viimase võimaluseni risustunud võrendikes. Palavaga armastab säga „päikest võtta“: ta ujub võrendiku keskel veepinnale ja keerab kõhu ülespoole. Kuid ka selles asendis jääb säga valvsaks: kuulnud läheneva paadi tullide kägisemist, kaob ta viibimata, jättes veepinnale hiiglasliku pulbitseva lainemurru.

Räägitakse, et sägad varitsevad kusagil ramba all, ajavad sealt oma õrnad lihaspoised välja ja ahvatlevad selle omapärase söödaga veeriigi lollpäid juurde.

Säga on üks kõige aplamaid röövkalasid ja sööb nagu lutski mitte ainult kõike elusat, vaid ka surnut. Seepärast pannakse sägaõngedele söödaks sageli lihatükke, sulgedest puhtaks nopitud ja pisut praetud varblasi ja isegi vareseid. Säga armastab väga rohelisi konni; sellele on rajatud iidne „kvokiga“ püügiviis, mida on kirjeldatud juba Homerose „Ilias'es“. Selle püügiviisi mõtteks on säga juurdemeelitamine heliga, mis teatava määranimega nutab konna krooksumist; selle heli tekitamiseks kasutatakse erilist riista — „kvokki“ ehk krookslauda; see on puust lauake, millesse on uuristatud trehtritaolised süvendid. Selle riistaga lüüakse vastu veepinda, tekitades kumedit mulksuvat heli, kalastaja aga sõidab paadiga ja veab järel õngenööri, mille otsa on kinnitatud konnaga söödud konks.

Elussöötade hulgas peab säga eriti vingerjast lugu. Sägasid õngitsetakse kaldalt õngedega, millel väga tugev ja kontrollitud varustus. Kasutatakse jämedaid ja lühikesi konkse, kuid nende suurusega ei tule liialdada. Tähtis on ainult, et nad alati vastaksid söödakala suurusele. Lipsu ei ole säga jaoks vaja. Pole sugugi paha, kui ridvatüve külge siduda nõör, kinnitades selle teise otsa sügavale maasse taotud vaia külge. Kesksuvel on sägasid hea püüda õngega, mille nõör kõigest 30—40 cm ujukist alla-

poole lastud. Niisugused õnged tuleb vesirooside keskele „akendesse“ või taimestiku piirile jõesängi lähedale või hauakoha servale asetada.

Kõige parem sägapüük on mais hilisõhtul ja isegi öösel. Juunis säga koeb ja pärast kudemist võtab õnge hilissügiseni, kui ilmad on soojad ja ilusad.

Ma ei ole kunagi kuulnud, et keegi oleks talvel säga kätte saanud. Nähtavasti kuulub ta rasvarohkusele vaatamata külmakartvate kalade hulka ja langeb pakase ajal kangestusse, mässides end tihedalt põhjamudasse nagu pehme teki sisse.

*

Sündmused arenevad meil nii kiiresti, et sageli saab raamat vaevalt ilmuda, kui elu on juba temast mitmeti ette jõudnud.

Nõnda ka seekord. Veekogud, milledest ma kirjutasin, ei ole enam endised. Nendesse on tekkinud uusi asukaid. Ja mõnelgi põlisel kalasportlasel on tekkinud muudatusi endistes harjumustes ja kommetes.

Juba loksus vesi noores Tsimljanski meres ja loovad omavahel sugulussidemeid suurte Venemaa jõgede — Volga ja Doni — kalad...

Valmistuge uuteks võitudeks, noored kalasportlased, teie õnneks muutub meie maa loodus.

Rõõmu, tervist, uut elutunnet toovad teile need ümberkujundused.

Seepärast tahan ma lõpetuseks öelda: seda, mis selles raamatus kirjutatud, ei tule võtta nagu kindlat statuuti, nagu kalapüügi instruksiooni. Kalastamisel nagu looduskeski, nagu elus endaski, ei saa olla mingisuguseid igavesi reegleid.

See raamat on ainult lõimestik, mis teil tuleb omaenda tähelepanekute kogemustega täis kududa.

SISUKORD

Autori saatesõna	3
Pisut kalateadust	5
Jäljetundjad veevallas	17
Kuidas rõivad, nõnda võetakse vastu	26
Varustus olgu korras	31
Kalade maitсед	59
Kuidas kellelgi veab	76
Kalad ja kalastajad	90

Заборский Михаил
СОВЕТЫ МОЛОДОМУ РЫБОЛОВУ
На эстонском языке.
Обложка О. Соанс и А. Вендер
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантээ, 10

Toimetaja J. Metsar.
Kunstiline toimetaja A. Koemets.
Tehniline toimetaja M. Aardma.
Korrektor E. Valdna.

Ladumisele antud 10. III 1956. Trükkimisele antud 31. V 1956. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 8,25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 6,77. Arvutuspoognaid 6,96. Trükiarv 10 000. MB-04847. Tell. nr. 538.
Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Hind rbl. 2.10.

Rbl. 2.10

A

21061

3029735

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00302973 5